

บทที่ 6 ธุรกิจบริการในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

เมื่อนักท่องเที่ยวตัดสินใจที่จะท่องเที่ยวความจำเป็นในเรื่องความต้องการด้านพาหนะเพื่อ การเดินทาง ที่พัก อาหารการกิน ของที่ระลึก ความบันเทิงเริงรมย์ จึงเกิดขึ้น ธุรกิจ ใน อุตสาหกรรมที่ เกี่ยวข้อง ทั้งหลาย จึงเกิดขึ้นเพื่อรองรับการท่องเที่ยว เช่น ธุรกิจนำเที่ยว ธุรกิจที่พักแรม ธุรกิจขนส่ง ธุรกิจบริการอาหารและบันเทิง ธุรกิจสินค้าที่ระลึก เป็นต้น ธุรกิจใด ๆ ก็ตามที่ใช้เป็นฐานรองรับกิจกรรม การเดินทางท่องเที่ยว จะเรียกโดยรวมว่าอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

ธุรกิจในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นธุรกิจที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการผลิตในหลายสาขา สินค้าและ บริการที่นักท่องเที่ยวบริโภคอาจเป็นทั้งสินค้าหรือบริการเพื่อตอบสนองความต้องการทั้งของนักท่องเที่ยว และคนในท้องถิ่น หรืออาจเป็นสินค้าหรือบริการเฉพาะที่ผลิตขึ้นมาเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวเป็น หลักก็ได้ โดยธุรกิจในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวประกอบไปด้วย 6 ธุรกิจหลัก คือ

1. ธุรกิจนำเที่ยว
2. ธุรกิจที่พักแรม
3. ธุรกิจอาหารและเครื่องดื่ม
4. ธุรกิจจำหน่ายสินค้าและของที่ระลึก
5. ธุรกิจคมนาคมขนส่ง
6. ธุรกิจนันทนาการและธุรกิจเพื่อความบันเทิง

ธุรกิจนำเที่ยว

ตามความในพระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ.2551 ได้ให้ความหมายของธุรกิจ นำเที่ยวไว้ว่า คือ “ธุรกิจเกี่ยวกับการนำนักท่องเที่ยวเดินทางไปท่องเที่ยวหรือเดินทางไปเพื่อ วัตถุประสงค์อื่น โดยจัดให้มีบริการหรือการอำนวยความสะดวกอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง อัน ได้แก่ สถานที่พัก อาหาร มัคคุเทศก์หรือบริการอื่นใดตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ทั้งนี้ธุรกิจนำเที่ยว จะมุ่งเน้นการนำเที่ยวในเชิงธุรกิจ มีการดำเนินการเป็นกิจการโดยมีผลตอบแทนในการดำเนินงาน ทาง บริษัทนำเที่ยวอาจดำเนินการจัดบริการด้านต่าง ๆ ในการเดินทางหรือจัดนำเที่ยวเอง หรืออาจเป็น ตัวกลางหรือตัวแทนให้บริการระหว่างนักท่องเที่ยวกับสถานประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้เช่นกัน ทั้งนี้ ธุรกิจนำเที่ยวอาจรวมถึง บริษัทตัวแทนขนาดเล็กที่ทำหน้าที่ขายบัตรโดยสารเครื่องบิน เป็นนายหน้าให้ เช่ารถ หรือรับจองโรงแรม หรือติดต่อหามัคคุเทศก์ให้กับนักท่องเที่ยวด้วยก็ได้

ประเภทของบริษัทนำเที่ยว ในกฎกระทรวง พ.ศ.2536 ออกตามความในพระราช บัญญัติธุรกิจนำ เที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ.2535 ได้แบ่งธุรกิจนำเที่ยวออกเป็น 3 ประเภทดังนี้

1. **ธุรกิจนำเที่ยวเฉพาะพื้นที่** คือ การประกอบธุรกิจนำเที่ยวไปยังสถานที่หนึ่งสถานที่ใด ในจังหวัดหนึ่งจังหวัดใด และจังหวัดที่มีเขตพื้นที่ติดต่อกับจังหวัดนั้น

2. **ธุรกิจนำเที่ยวในประเทศ** คือ การประกอบธุรกิจนำเที่ยวไปยังสถานที่หนึ่งสถานที่ใดภายในราชอาณาจักรไทย

3. **ธุรกิจนำเที่ยวต่างประเทศ** คือ การประกอบธุรกิจนำเที่ยวไปยังสถานที่หนึ่งสถานที่ใดในต่างประเทศ หรือนำเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศ ไปยังสถานที่หนึ่งสถานที่ใดภายในประเทศ

หนึ่งผู้ประกอบการที่จดทะเบียนเป็นธุรกิจนำเที่ยวต่างประเทศ จะประกอบธุรกิจนำเที่ยวในประเทศด้วยก็ได้ โดยไม่ต้องขออนุญาตตามข้อ 1.1 และ 1.2 อีก

นอกจากประเภทของบริษัทนำเที่ยวในกฎกระทรวงปี พ.ศ.2536 แล้ว เรายังสามารถแบ่งประเภทของธุรกิจบริษัทนำเที่ยว ที่พบอยู่มากในลักษณะต่างๆ ดังนี้

1) **บริษัทนำเที่ยวที่เน้นบริการนำเที่ยวแบบเหมาจ่าย (Package Tours)** เป็นบริษัทที่มักมีบริการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทุกรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการจองที่พัก ร้านอาหาร ตั๋วเครื่องบิน สถานที่เข้าชม ยานพาหนะ ฯลฯ บริษัทนำเที่ยวแบบเหมาจ่ายจะนำบริการเหล่านี้มาคิดรวมเป็นราคาเบ็ดเสร็จเพื่อเสนอขาย

2) **บริษัทนำเที่ยวที่มีความชำนาญพิเศษเฉพาะด้าน** จะมีขอบเขตการจัดนำเที่ยวแคบกว่าประเภทแรก โดยมากจะจัดนำเที่ยวในประเทศ และอาจจัดนำเที่ยวเป็นครั้งคราว หรือตามความต้องการของลูกค้า เช่น การจัดทัวร์แบบผจญภัยในรูปแบบต่าง ๆ ตัวอย่างเช่น การล่องแก่ง การเดินป่า การดำน้ำลึก การปีนหน้าผา เป็นต้น ในบางกรณีอาจจัดนำเที่ยวไปยังต่างประเทศ เช่น การจัดนำเที่ยวไปชมการแข่งขันกีฬาเอเชียนเกมส์ หรือจัดนำเที่ยวไปตามเทศกาลสำคัญๆ ในต่างประเทศ เช่น เทศกาลดอกซากุระบานที่ประเทศญี่ปุ่น เป็นต้น

3) **บริษัทนำเที่ยวภายในประเทศ** จะดำเนินการจัดนำเที่ยวไปในสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ในประเทศ โดยการขายบริการนำเที่ยวจะเป็นการขายตรง หรืออาจขายผ่านบริษัทตัวแทนก็ได้

4) **บริษัทนำเที่ยวที่ให้บริการเฉพาะชาวต่างประเทศ** ซึ่งเดินทางเข้ามา บริษัทเหล่านี้มักจะต้องอาศัยตัวแทนของบริษัทนำเที่ยวในต่างประเทศ เพื่อให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาแล้วก็จะทำหน้าที่รับช่วงต่อในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวระหว่างพักอยู่ในประเทศ โดยมากเป็นบริษัทซึ่งมีที่ตั้งสำนักงานสาขาในประเทศต่าง ๆ หรือเป็นบริษัทใหญ่ ๆ ในประเทศไทย ที่ดำเนินการรับช่วงต่อ โดยรับดำเนินการบริการนักท่องเที่ยวจากหลาย ๆ บริษัททัวร์ใหญ่ในต่างประเทศที่มีการทำสัญญากัน เช่น บริษัททูริสโมไทย ที่เป็นตัวแทนบริการนักท่องเที่ยวของบริษัทเจ็ททัวร์จากฝรั่งเศส (Jet Tour) เป็นต้น

นอกจากนี้อาจแบ่งผู้ประกอบการนำเที่ยวได้ตามขนาดและลักษณะการดำเนินงาน ดังนี้

1) **บริษัทตัวแทนท่องเที่ยวขนาดใหญ่ (Wholesale Travel Agent)** ทำหน้าที่จัดโปรแกรมนำเที่ยวประเภทเหมารวม (Package Tour) เพื่อขายให้แก่บุคคลทั่วไป โดยผ่านเครือข่ายตัวแทนบริษัทท่องเที่ยว หรือสายการบิน ซึ่งบริษัทตัวแทนท่องเที่ยวประเภทนี้อาจจะไม่ได้ติดต่อกับผู้ที่ต้องการท่องเที่ยวโดยตรง และอาจจะไม่ได้ดำเนินการพาเที่ยวโดยตรง แต่จะมอบให้บริษัทนำเที่ยว (Tour Operator) เป็นผู้จัดการ หรือมอบให้บริษัทที่รับช่วงพาเที่ยว (Land Arrangement) ในสถานที่ท่องเที่ยวนั้นเป็นผู้ดำเนินการ บริษัทตัวแทนท่องเที่ยวดังกล่าวจะดำเนินการออกแบบโปรแกรมที่จะขายในลักษณะโปรแกรมเหมารวม (Package Tour) และจะหาบริษัทรับช่วงในสถานที่ท่องเที่ยวเป็น

ผู้ดำเนินการ โดยบริษัทมักจะจัดการเฉพาะโปรแกรมเดินทาง และสายการบินไปกลับยังสถานที่ท่องเที่ยวเท่านั้น

บริษัทตัวแทนท่องเที่ยวขนาดใหญ่ดังกล่าวมักจะพัฒนาขึ้นในประเทศซึ่งมีนักท่องเที่ยวนิยมเดินทางไปต่างประเทศเป็นจำนวนมาก เช่น ในกลุ่มประเทศยุโรปตะวันตก สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น เป็นต้น บริษัทเหล่านี้มักจะเป็นบริษัทในเครือของบริษัทสายการบิน หรือเครือโรงแรมขนาดใหญ่ ซึ่งจะทำการโฆษณาขายโปรแกรมเหมารวม โดยใช้สื่อทางโทรทัศน์ และมีสาขาครอบคลุมพื้นที่ขายเป็นบริเวณกว้าง บริษัทเหล่านี้จึงมีบทบาทสำคัญในการส่งนักท่องเที่ยวเข้าสู่ภูมิภาคต่างๆทั่วโลก

2) *บริษัทตัวแทนท่องเที่ยวรายย่อย (Retail Travel Agent)* มีหน้าที่ขายบริการการท่องเที่ยวโดยตรงให้แก่ผู้ที่ต้องการเดินทางท่องเที่ยว โดยเป็นตัวแทนของสายการบิน บริษัทเรือ บริษัทรถโดยสาร โรงแรม รถเช่า หรือบางครั้งก็เป็นตัวแทนของบริษัทตัวแทนท่องเที่ยวขนาดใหญ่

โดยทั่วไปบริษัทตัวแทนท่องเที่ยวรายย่อยเหล่านี้มักจะเป็นสาขาของบริษัทตัวแทนท่องเที่ยวขนาดใหญ่ แต่อย่างไรก็ตามก็มีจำนวนมากที่ดำเนินงานอิสระ โดยเข้าร่วมใช้ระบบคอมพิวเตอร์จองตั๋วเครื่องบินและโรงแรม รวมทั้งออกแบบโปรแกรมการท่องเที่ยวให้ลูกค้าแต่ละราย โดยอาศัยข้อมูลจากคอมพิวเตอร์ในปัจจุบัน

3) *บริษัทนำเที่ยว (Tour Operator)* เป็นเสมือนบริษัทหรือหน่วยงานที่รับช่วงต่อจากบริษัทท่องเที่ยวขนาดใหญ่ หรือบริษัทท่องเที่ยวรายย่อย โดยทำหน้าที่ในการจัดบริการตามรายการท่องเที่ยวที่ได้โฆษณาไปแล้ว บริษัทบริการนำเที่ยวอาจมีรถโดยสารหรือรถโรงแรมเอง หรืออาจเช่าหรือจองให้ลูกค้า ลักษณะสำคัญของบริษัทบริการนำเที่ยวแตกต่างจากบริษัทนำเที่ยวขนาดใหญ่หรือบริษัทการท่องเที่ยวรายย่อยก็คือทำหน้าที่ให้บริการ ณ พื้นที่ท่องเที่ยวต่างๆโดยไม่เกี่ยวข้องกับการนำลูกค้าเข้ามายังพื้นที่ท่องเที่ยว การดำเนินงานลักษณะดังกล่าวมีลักษณะเดียวกับบริษัทรับช่วงพาเที่ยว (Land Arrangement) หรือบริษัทรับนักท่องเที่ยว ขาเข้า (Inbound Agents) โดยบริษัทเหล่านี้จะมีบทบาทสำคัญในการรับนักท่องเที่ยวจากบริษัทท่องเที่ยวขนาดใหญ่หรือรายย่อยเข้ามาจากประเทศผู้ส่งออกนักท่องเที่ยว ใน ประเทศไทยบริษัทนำเที่ยวจะดำเนินการในลักษณะเช่นนี้เป็นส่วนใหญ่โดยดำเนินการนำเที่ยวให้นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ บริษัทบริการนำเที่ยวเหล่านี้บางครั้งก็อาจมีการถือหุ้นโดยบริษัทท่องเที่ยวขนาดใหญ่ หรือเป็นการริเริ่มดำเนินการโดยชาวต่างประเทศที่มีความรู้ดีเกี่ยวกับการตลาดการท่องเที่ยวจากประเทศผู้ส่งออกนักท่องเที่ยว เช่น บริษัทดีทเฮล์ม แทรเวล จำกัด (Diethelm) บริษัททูริสโม (Turismo) บริษัทอีสต์ เวสสยาม (East West Siam) เป็นต้น

ทั้งนี้การจำแนกความแตกต่างระหว่างบริษัทตัวแทนท่องเที่ยวขนาดใหญ่ (Wholesale Travel Agent) กับบริษัทตัวแทนท่องเที่ยวรายย่อย (Retail Travel Agent) นั้นค่อนข้างยุ่งยากโดยทั่วไป ลักษณะแตกต่างที่เห็นได้ชัด คือ บริษัทตัวแทนท่องเที่ยวรายย่อยจะออกแบบโปรแกรมการท่องเที่ยวให้แก่ลูกค้าแต่ละราย โดยจัดแจงโปรแกรมเหมารวมการท่องเที่ยว (Package Tour) ให้ตามความต้องการของลูกค้า แต่บริษัทตัวแทนท่องเที่ยวขนาดใหญ่จะเสนอโปรแกรมเหมารวมมาตรฐานขายในตลาด และมีการโฆษณาในระดับสูงเพื่อให้ได้ลูกค้ามาก

4) *บริษัทท่องเที่ยวลักษณะพิเศษ (Special Intermediaries)* โดยมากเป็นบริษัทที่ทำหน้าที่เป็นตัวกลางที่มักจะจัดการประชุมหรือเป็นบริษัทจัดนำเที่ยวเข้ามาเป็นกลุ่ม หรือเป็นบริษัทนายหน้า

ของรถโดยสาร หรือตัวแทนโรงแรมซึ่งมีอิทธิพลต่อนักท่องเที่ยว ซึ่งนายหน้าเหล่านี้จะได้รับค่าจัดการจากการดำเนินการ บริษัทเหล่านี้ได้แก่ บริษัทจัดการท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล บริษัทจัดหารถโดยสาร และบริษัทจัดประชุม

จากการแบ่งประเภทธุรกิจบริการการท่องเที่ยวหลายแบบหลายลักษณะดังกล่าวข้างต้นนั้นความเป็นจริงแล้วในปัจจุบันยากที่จะแบ่งประเภทที่ชัดเจนไปว่าบริษัทนำเที่ยวใดจัดอยู่ในลักษณะใด เนื่องจากรูปแบบการดำเนินงานของบริษัทต่าง ๆ ต่างพยายามแข่งขันในด้านการตลาด และราคา มีการแข่งขันกันสูง เพื่อแย่งชิงส่วนแบ่งทางการตลาด ฉะนั้นแต่ละบริษัทจึงพยายามเสาะหาปรับปรุงสินค้าและบริการให้หลากหลายมากขึ้น บางบริษัทจึงอาจมีลักษณะการดำเนินงานครบทุกแบบก็เป็นได้

สำหรับประเทศไทยบริษัทนำเที่ยวส่วนใหญ่จะดำเนินการในรูปแบบบริษัทบริการนำเที่ยวซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ประเภทได้แก่

บริษัทการนำเที่ยวเฉพาะนักท่องเที่ยวต่างประเทศ (Inbound Tour Operator) เป็นบริษัทที่ทำหน้าที่จัดการท่องเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทยโดยจัดการตั้งแต่การเดินทางของนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศเข้ามาในประเทศไทย การจัดหาเที่ยวไปยังสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ในประเทศ จนกระทั่งการส่งนักท่องเที่ยวให้เดินทางกลับไปยังต่างประเทศเมื่อสิ้นสุดรายการนำเที่ยว

บริษัทบริการนำเที่ยวต่างประเทศ (Outbound Tour Operator) เป็นบริษัทที่ทำหน้าที่จัดการท่องเที่ยวให้แก่คนไทยหรือชาวต่างประเทศที่อาศัยอยู่ในไทยในการเดินทางออกไปเที่ยวยังต่างประเทศ ทำหน้าที่ตั้งแต่การจัดการเรื่องการเดินทางออกนอกประเทศ การจัดการนำเที่ยวในต่างประเทศ จนกระทั่งนักท่องเที่ยวเดินทางกลับเข้ามายังประเทศไทย

บริษัทนำเที่ยวภายในประเทศ (Domestic Tour Operator) เป็นบริษัทที่ทำหน้าที่จัดการท่องเที่ยวให้แก่คนไทยที่เดินทางภายในประเทศ การนำเที่ยวในลักษณะนี้เป็นการจัดการด้านการเดินทางข้ามจังหวัดซึ่งอยู่ไกล โดยนักท่องเที่ยวต้องการการอำนวยความสะดวก ตั้งแต่การจัดการการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ในพื้นที่ รวมทั้งที่พักและอาหาร

บริษัทบริการนำเที่ยวในท้องถิ่น (Local Tour Operator) เป็นบริษัทที่ทำหน้าที่เหมือนบริษัทที่จัดการนำเที่ยวภายในประเทศ แต่เน้นการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่บริษัทนั้นตั้งอยู่เนื่องจากบริษัทมีความเชี่ยวชาญรวมทั้งชำนาญเส้นทางในพื้นที่นั้น ๆ ซึ่งรวมถึงกานำเที่ยวในลักษณะพิเศษที่ต้องการผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เช่น การจัดการนำเที่ยวเดินป่า การดำน้ำ การล่องแก่ง เป็นต้น

บริษัทบริการนำเที่ยวหลายลักษณะ เป็นบริษัทที่ดำเนินการจัดนำเที่ยวผสมผสานกันหลายรูปแบบจากลักษณะการดำเนินงาน 4 รูปแบบดังกล่าวข้างต้น โดยส่วนใหญ่การดำเนินการร่วมกันจะเป็นลักษณะผสมผสานระหว่างการจัดการนำเที่ยวเฉพาะนักท่องเที่ยวต่างประเทศ และการจัดนำเที่ยวภายในประเทศกับการจัดการนำเที่ยวในพื้นที่ ซึ่งมีลักษณะการดำเนินการที่ใกล้เคียงกันและสามารถประสานร่วมกันได้

ประเภทของการจัดนำเที่ยว การแบ่งประเภทของการจัดนำเที่ยว อาจจัดแบ่งได้ดังนี้(กุลวรา สุวรรณพิมล, 2542)

1. จัดแบ่งโดยทั่วไป(Generic Categories) ที่นิยมจัดกันมี 4 ประเภท คือ

1.1 ทัวร์นำเที่ยวแบบเหมาจ่าย(A Package Tour) การจัดทัวร์แบบเหมาจ่ายเป็นการสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ที่มีพฤติกรรมซื้อสินค้าแบบครั้งเดียว หรือบริการที่นักท่องเที่ยวต้องการรวมสินค้าบริการเข้าด้วยกันโดยคิดราคาเหมาจ่าย ดังนั้น Package จะคิดราคาเป็นแบบเหมาจ่ายซึ่งจะเป็นราคาที่ถูกลงกว่าการซื้อสินค้าหรือบริการแยกที่ละประเภท และในบางครั้งนักท่องเที่ยวต้องการซื้อสินค้า หรือบริการรวมหมดทุกอย่างเหมาจ่ายเบ็ดเสร็จ หรือที่เรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า All Inclusive Tour ซึ่งมีการจัดพาหนะในการเดินทางท่องเที่ยว ที่พักแรม อาหารและเครื่องดื่ม มัคคุเทศก์นำเที่ยว กิจกรรมบันเทิงต่างๆ ทัวร์นำเที่ยวแบบเหมาจ่ายยังแบ่งแยกย่อยออกเป็น 3 ประเภทด้วยกัน ได้แก่

1) ทัวร์นำเที่ยวเหมาจ่ายอิสระ (Independent Package Tour) เป็นการจัดนำเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการอิสระในการท่องเที่ยวเอง มีการเลือกซื้อสินค้าบริการจากบริษัทนำเที่ยวตามที่ตนต้องการ เช่น ตั๋วพาหนะเดินทาง ที่พักแรม การบริการรับส่งสนามบิน โดยเลือกซื้อสินค้าดังกล่าวอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างจากบริษัทนำเที่ยว แต่จะไม่รวมสินค้าบริการทั้งหมดเหมือน Package Tour การเที่ยวแบบเหมาจ่ายอิสระนี้ โดยมากจะไม่มีผู้นำเที่ยวร่วมเดินทางไปด้วย นักท่องเที่ยวต้องศึกษาข้อมูลอื่น ๆ ด้านการท่องเที่ยวเอง ในการท่องเที่ยวแบบนี้นักท่องเที่ยวจะต้องคำนวณงบประมาณในการท่องเที่ยวล่วงหน้า ก็จะช่วยให้เกิดความสะดวกสบายในการท่องเที่ยว และมีข้อดีตรงที่ได้ท่องเที่ยวอย่างอิสระ

2) ทัวร์นำเที่ยวเหมาจ่ายพร้อมบริการ(A Hosted Tour) เป็นการจัดนำเที่ยวที่นักท่องเที่ยวซื้อสินค้าหรือบริการในราคาเหมาจ่าย ณ จุดหมายปลายทางแต่ละแห่ง (Destinations) โดยจะมีตัวแทนของธุรกิจนำเที่ยว (A Host or Representative Officer) นั้นคอยบริการต้อนรับให้คำแนะนำปรึกษา หรือจัดเตรียมการท่องเที่ยวไว้ให้

3) ทัวร์นำเที่ยวเหมาจ่ายพร้อม “มีเพื่อนเดินทาง”(An Escorted Tour) คำว่า “เพื่อนเดินทาง”(Escort) หมายถึง บุคลากรของบริษัทธุรกิจนำเที่ยวที่เดินทางไปพร้อมกับกลุ่มทัวร์ อาจจะเป็นการเดินทางไปด้วยตลอดเส้นทางจนเดินทางกลับถิ่นที่อยู่ หรืออาจเป็นการเดินทางไปยังจุดหมายปลายทาง (Destination) ในลักษณะของหัวหน้าทัวร์ แล้วมอบกลุ่มนักท่องเที่ยวให้อยู่ในความดูแลของตัวแทนบริษัทนำเที่ยวท้องถิ่นหรือบริษัทนำเที่ยวอื่น โดยมีมัคคุเทศก์ท้องถิ่น หรือ “เพื่อนเดินทาง”(Escort) จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความชำนาญในท้องถิ่น ที่นำเที่ยวเป็นอย่างดี และจะต้องมีความรู้ความสามารถในด้านการบริการจัดการนำเที่ยวด้วย

1.2 ทัวร์นำเที่ยวเฉพาะกลุ่ม หรือสมาชิกของหน่วยงานองค์กร(An Affinity Tour) เป็นการจัดนำเที่ยวสำหรับสมาชิก องค์กร หรือกลุ่มสมาชิกที่รวมตัวกันขึ้น เพื่อไปท่องเที่ยวด้วยกัน โดยอาจจะซื้อทัวร์นำเที่ยวจากบริษัทผู้ขายส่ง(Wholesaler Company) หรือผู้ขายปลีก(Retailer)

1.3 ทัวرنำเที่ยวแบบเช่าเหมาเป็นกลุ่ม (A Charter Group) เป็นการจ้ดนำเที่ยวสำหรับกลุ่ม ที่ต้องการราคาพิเศษที่ต่ำกว่าราคาปกติมาก เป็นลักษณะเช่นเดียวกับการเช่าเหมาเครื่องบิน โดยอาศัยกลุ่มที่มีจำนวนผู้เดินทางมาก และส่วนใหญ่มักจะเป็นการจ้ดนำเที่ยวโดยบริษัทผู้ขายส่ง(Wholesaler) เช่น บริษัทซีทีไอทัวร์(C.T.I.Tour) ของไต้หวันซึ่งเช่าเหมาเครื่องบินสายการบินไชน่าแอร์ไลน์(China Airline) เป็นต้น

1.4 ทัวرنำเที่ยวเป็นกลุ่ม(A Group Tour) เป็นลักษณะของการจ้ดทัวرنำเที่ยวทั่วไปเป็นกลุ่ม แต่ไม่ได้ซื้อสินค้าหรือบริการในราคาพิเศษเหมือนทัวร์เหมาจ่าย และบางครั้งเป็นการนำเที่ยวเป็นกลุ่มใหญ่ที่มีกลุ่มย่อยรวมอยู่ ซึ่งนักท่องเที่ยวเป็นกลุ่มเหล่านี้จะต้องซื้อสินค้าหรือบริการเพิ่มเติมเอาเอง

2. จัดแบ่งตามวัตถุประสงค์ของนักท่องเที่ยว(By Purpose Categories) ได้แก่

2.1 ทัวرنำเที่ยวเพื่อการศึกษา(Educational Tour) เช่น การเรียนทำอาหาร การสอนมวยไทย

2.2 ทัวرنำเที่ยวเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ (Recreational Tour) เช่น ทัวร์ทะเล

2.3 ทัวرنำเที่ยวเพื่อศาสนา (Religious Tour) เช่น ทัวร์ทอดกฐิน พิธีฮัจย์ที่ซาอุดีอาระเบีย

2.4 ทัวرنำเที่ยวเชิงวิทยาศาสตร์ (Scientific Tour) เช่น ดูสุริยุปราคา ศึกษาพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์ทางทะเล

2.5 ทัวرنำเที่ยวเพื่อสุขภาพอนามัย(Health Tour) เช่น Health and Spa(อาบน้ำแร่) การนวดเท้า การฝึกสมาธิแนวพุทธศาสน์

2.6 ทัวرنำเที่ยวเพื่อเล่นหรือชมการแข่งขันกีฬา(Sport Tour) เช่น ซีเกมส์ เอเชียนเกมส์ โอลิมปิกเกมส์

2.7 ทัวرنำเที่ยวเชิงนิเวศ(Ecotourism) เช่น ท่องเที่ยวเชิงเกษตร, เดินป่า, ดำน้ำ

2.8 ทัวرنำเที่ยวทางวัฒนธรรม(Cultural Tour) เช่น ชมวิถีชีวิตชาวเขา ชมแหล่งประวัติศาสตร์ ศาสนสถาน

3. จัดแบ่งตามจุดหมายปลายทาง(Destination Categories) แบ่งได้ 4 ประเภทคือ

3.1 ทัวرنำเที่ยวชมเมือง(City Tour) คือการเที่ยวชมเมือง โดยเฉพาะตามเมืองใหญ่หรือเมืองสำคัญ

3.2 ทัวرنำเที่ยวชมภูมิทัศน์(Sightseeing Tour) คือการเที่ยวชมภูมิทัศน์ โดยไม่มีการแวะลง ณ จุดใดๆ

3.3 ทัวرنำเที่ยวชมเมืองและชมภูมิทัศน์(City-Sightseeing Tour) คือการเที่ยวชมแบบชมเมืองและชมภูมิทัศน์รอบเมืองไปในคราวเดียวกัน

3.4 ทัวرنำเที่ยวแหล่งบันเทิงยามราตรี(Night Tour) คือการนำเที่ยวกลางคืน ตามจุดที่น่าสนใจ อาจเป็นแหล่งบันเทิงการแสดงยามราตรี นั่งเรือล่องแม่น้ำ นั่งรถรอบเมืองชมแสงสียามราตรี

4. จัดแบ่งตามรูปแบบการท่องเที่ยว (Mode of Travel Categories) มีหลายประเภทตามพัฒนาการในรูปแบบของการเดินทางท่องเที่ยว เช่น

- 4.1 ทัวร์นำเที่ยวเดินป่า(Trekking)
- 4.2 ทัวร์นำเที่ยวล่องเรือ(Boat trip)
- 4.3 ทัวร์นำเที่ยวล่องเรือแคนู(Sea Canoe)
- 4.4 ทัวร์นำเที่ยวดำน้ำ(Diving)
- 4.5 ทัวร์นำเที่ยวล่องเรือสำราญ(Cruise)
- 4.6 ทัวร์นำเที่ยวล่องแพ(Jungle Raft)
- 4.7 ทัวร์นำเที่ยวล่องไพร(Safari) และอื่นๆ อีกมากมาย

5. จัดแบ่งตามระยะเวลา (Timing Categories) จำแนกได้เป็น 3 ประเภท คือ

- 5.1 ทัวร์นำเที่ยวครึ่งวัน(Half-Day Tour)
- 5.2 ทัวร์นำเที่ยวเต็มวัน(Day Tour)
- 5.3 ทัวร์นำเที่ยวมากกว่าหนึ่งวัน(Tour Around)

6. จัดแบ่งตามระยะทาง(Distance Categories) แบ่งได้ 2 ประเภท คือ

- 6.1 ทัวร์นำเที่ยวระยะสั้น(Short-Haul Tour)
- 6.2 ทัวร์นำเที่ยวระยะยาว(Long-Haul Tour)

7. จัดแบ่งตามลักษณะการจัดรายการ(Tour Design Categories) มีอยู่ 2 ประเภท คือ

7.1 ทัวร์นำเที่ยวแบบสำเร็จรูป(Ready-Made Tour) หรือทัวร์หน้าร้าน คือ การจัดทัวร์นำเที่ยวที่จัดทำไว้ล่วงหน้าให้นักท่องเที่ยวเลือกซื้อตามรายการต่างๆ ที่บริษัทวางแผนไว้ โดยจะมีแผนพับหรือแผ่นโฆษณารายการต่างๆ เสนอแก่นักท่องเที่ยว

7.2 ทัวร์นำเที่ยวตามประสงค์(Tailor-Made Tour) หมายถึง รายการนำเที่ยวที่จัดขึ้นตามความต้องการของนักท่องเที่ยวที่เสนอรูปแบบรายการให้บริษัทช่วยจัดทำโปรแกรมและตกลงราคากัน อาจจะเป็นรายการที่ไม่มีในแผนงานที่ผ่านมาของบริษัทก็ได้ ถ้าเป็นนักท่องเที่ยวกลุ่มใหญ่เราอาจเรียกทัวร์กรุ๊ปเหมา

8. จัดแบ่งตามลักษณะพฤติกรรมการซื้อ (Buying Behavior Categories) ปกติจะจัดแบ่งได้ 2 ประเภท คือ

8.1 ทัวร์นำเที่ยวเหมาจ่าย(Package Tour) คือ การที่นักท่องเที่ยวต้องจ่ายเงินล่วงหน้าก่อนการเดินทางเป็นการซื้อสินค้าหรือบริการรวมทุกอย่างแบบเหมาจ่ายเบ็ดเสร็จยกเว้นสินค้าหรือบริการบางอย่างที่นักท่องเที่ยวต้องจ่ายเอง ณ จุดหมายปลายทาง เช่น ค่าซักรีดเสื้อผ้า ค่าโทรศัพท์ ค่าซื้อสินค้าของที่ระลึก เป็นต้น

8.2 ทัวร์นำเที่ยวเสริมพิเศษ(Optional Tour) เป็นการนำเที่ยวนอกเหนือรายการที่เตรียมไว้ เพื่อให้นักท่องเที่ยวเลือกซื้อเพิ่มเติม นอกเหนือจากรายการนำเที่ยวตามโปรแกรมปกติ เช่น นวดแผนโบราณ เล่นสกีตเตอร์ เล่นพาราซูด รายการล่องแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นต้น

จากลักษณะการแบ่งประเภทของการจัดนำเที่ยวดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าประเภทของการจัดนำเที่ยวอย่างหนึ่งสามารถนำไปจัดรวมอยู่ในประเภทของการจัดนำเที่ยวอีกอย่างหนึ่งได้เช่นกัน

เช่น การนำเที่ยวแบบครึ่งวันหรือเต็มวัน ก็สามารถเรียกเป็นทัวร์ระยะสั้นก็ได้ การจัดแบ่งประเภทของการจัดนำเที่ยวจึงไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัว ขึ้นอยู่กับความถนัดในการเรียกชื่อประเภทการจัดนำเที่ยวของแต่ละบริษัทมากกว่า

การบริการของบริษัทนำเที่ยว

บริษัทนำเที่ยวอาจมีการจัดบริการหลัก ๆ ให้กับนักท่องเที่ยวในเรื่องต่อไปนี้

1. บริการนำเที่ยวจากมณฑลเทศก์ บริษัทนำเที่ยวอาจมีบริการนำเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวทั้งในประเทศและต่างประเทศในรูปแบบมณฑลเทศก์นำชม
- 2 . บริการรับส่งในลักษณะ Transfer In, Transfer Out จากสนามบิน-โรงแรมหรือโรงแรม-สนามบิน
- 3 . บริการจัดรายการนำเที่ยวหรือจัดนำเที่ยว โดยอาจพิมพ์หรือแสดงรายละเอียดของโปรแกรมท่องเที่ยว วันเวลาสถานที่ท่องเที่ยวค่าใช้จ่ายและอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการจัดนำเที่ยวไปในที่หนึ่งทีใด อาจเป็นไปตามความต้องการของลูกค้าเองก็ได้ โดยมากมักเป็นการจัดรายการนำเที่ยวในลักษณะที่พิมพ์ออกมา เป็นรูปเล่ม แผ่นพับ โบชัวร์ หรือโฆษณาในนิตยสารต่าง ๆ เพื่อเสนอขายแก่ลูกค้าหรือนักท่องเที่ยว หรือจัดนำเที่ยวตามความต้องการของนักท่องเที่ยว
- 4 . บริการจองตั๋วเครื่องบิน เช่น รับจองตั๋วเครื่องบิน ตั๋วเรือสำราญ เป็นต้น
- 5 . บริการรับจองโรงแรมหรือที่พักให้กับนักท่องเที่ยว ทั้งในและต่างประเทศ
- 6 . บริการดำเนินการขนส่ง บางบริษัทอาจรับขนส่งพัสดุภัณฑ์ หรือรับส่งนักท่องเที่ยว ระหว่างการท่องเที่ยว
- 7 . บริการจองร้านอาหาร และบัตรเข้าชมการแสดง เช่น ชันโตกดินเนอร์ อัลคาซาร์โชว์ ภูเก็ตแฟนตาซี เป็นต้น
- 8 . บริการรับแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศให้แก่นักท่องเที่ยว โดยเฉพาะบริษัทที่ตั้งอยู่ในย่านที่มีนักท่องเที่ยวอยู่มาก
- 9 . บริการติดต่อหาสถานศึกษาในต่างประเทศ บริษัทนำเที่ยวหลาย ๆ แห่งให้บริการหาสถานศึกษาระดับต่าง ๆ ในต่างประเทศ
- 10 . บริการจัดทำหนังสือเดินทางและวีซ่า หลายบริษัทก็รับจัดทำวีซ่าแทบทุกประเทศ แต่บางบริษัทก็รับทำวีซ่าเฉพาะบางประเทศเท่านั้น
- 11 . บริการให้คำปรึกษา แนะนำการเดินทางท่องเที่ยว

นอกจากนี้บริษัทนำเที่ยวบางบริษัทก็มีบริการด้านการจัดหางานทั้งในและต่างประเทศ มีบริการจำหน่ายของที่ระลึก บริการเพื่อนำเที่ยว และอื่นๆ อีกมากมายโดยบริษัทนำเที่ยวใหญ่ๆ อาจมีบริการตามรายการดังกล่าวข้างต้นครบแทบทุกอย่าง แต่โดยมากแล้วบริษัทนำเที่ยวในประเทศไทยมักเป็นบริษัทเล็กๆ มีพนักงานประจำน้อย มีบริการในลักษณะเป็นตัวแทนจำหน่าย และอาจจัดนำเที่ยวเองได้เป็นส่วนใหญ่

ธุรกิจที่พักแรม

โรงแรมตามความหมายในพระราชบัญญัติธุรกิจโรงแรม พ.ศ.2547 มาตรา 4 หมายถึง สถานที่พักที่จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ในทางธุรกิจเพื่อให้บริการที่พักชั่วคราวสำหรับคนเดินทางหรือบุคคลอื่นใดโดยมีค่าตอบแทน ทั้งนี้ไม่รวมถึง

1. สถานที่พักที่จัดตั้งขึ้นเพื่อให้บริการที่พักชั่วคราวซึ่งดำเนินการโดยส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ องค์การมหาชน หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ หรือเพื่อการกุศล หรือการศึกษา ทั้งนี้โดยมิใช่เป็นการหาผลกำไรหรือรายได้มาแบ่งปันกัน

2. สถานที่พักที่จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้บริการที่พักอาศัยโดยคิดค่าบริการเป็นรายเดือนขึ้นไปเท่านั้น

3. สถานที่พักอื่นใดตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

ธุรกิจที่พักแรมมีหลายประเภท เช่น โรงแรม โมเต็ล เกสต์เฮาส์ รีสอร์ท อพาร์ทเมนท์แมนชั่น คอนโดมิเนียม ที่ตั้งแคมป์ บ้านพักรับรองของกรมป่าไม้ บ้านพักตากอากาศ บังกะโล แพ ฯลฯ สถานที่พักจะต้องสะอาด สะดวกสบายปลอดภัย และมีราคาที่เหมาะสมกับสภาพที่พักแต่ละประเภท โดยตัวอย่างที่พักแรมที่สำคัญ มีดังนี้

ประเภทที่พักแรม

1. **โรงแรม(Hotel)** หมายถึง สถานที่สำหรับนักเดินทาง หรือนักท่องเที่ยวที่มาพัก และมีบริการหลายรูปแบบแก่ผู้มาพัก ขึ้นอยู่กับระดับของการให้บริการและสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น อาหารและเครื่องดื่ม จัดประชุม จัดเลี้ยง สระว่ายน้ำ ออกกำลังกาย เล่นกีฬา นำเที่ยว และจำหน่ายของที่ระลึก เป็นต้น โดยธุรกิจโรงแรมอาจแบ่งย่อยได้หลากหลายรูปแบบลักษณะดังตัวอย่างดังนี้

1.1 ธุรกิจโรงแรมย่านพาณิชยกรรมหรือโรงแรมในตัวเมือง(Commercial/City Hotel) เป็นธุรกิจโรงแรมที่ตั้งอยู่ในย่านธุรกิจ การค้า ผู้มาพักมักเป็นนักธุรกิจที่มาติดต่อธุรกิจหรือประชุม สัมมนา ทางโรงแรมอาจให้สิ่งอำนวยความสะดวกและบริการต่างๆ เช่น บริการอาหาร บริการซักรีด ร้านขายของที่ระลึก คลินิก สระว่ายน้ำ ศูนย์สุขภาพ สถานที่จำหน่ายบัตรโดยสาร เป็นต้น โรงแรมประเภทนี้มักนิยมใช้เป็นที่ประชุมสัมมนา หรือธุรกิจนำเที่ยวมักเลือกเป็นที่พักของกรุ๊ปทัวร์ เพราะอยู่ในย่านชุมชนและย่านธุรกิจ ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถไปไหนมาไหนได้อย่างสะดวก

1.2 ธุรกิจโรงแรมเรซซิเดนซ์(Residential Hotel) เป็นธุรกิจโรงแรมที่ผู้พักมักเช่าอยู่เป็นระยะเวลาหลายๆ จึงต้องมีสัญญาเช่า ซึ่งทางโรงแรมจะมีบริการต่างๆ อำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว หรือผู้พัก เช่น บริการดูแลความสะดวกห้องพัก บริการอาหารแบบส่งถึงห้อง มีห้องอาหาร ห้องค็อกเทลเลาจน์ ห้องนั่งเล่น เป็นต้น

1.3 ธุรกิจโรงแรมใกล้สนามบิน (Airport Hotel) เป็นธุรกิจโรงแรมที่ตั้งอยู่ใกล้สนามบินซึ่งห้องพักจะกันเสียงรบกวนจากการขึ้นลงของเครื่องบิน มักเป็นที่พัก สำหรับผู้โดยสารหรือนักท่องเที่ยวที่ต้องรอคิวเครื่องบิน หรือเครื่องบินยกเล็กเที่ยวบิน รวมทั้งเป็นที่นิยมในหมู่นักธุรกิจด้วย เนื่องจากที่พักประเภทนี้ช่วยประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายในการเดินทางระหว่างสนามบินกับโรงแรมอย่างมาก

1.4 ธุรกิจโรงแรมตากอากาศ (Resort Hotel) เป็นธุรกิจโรงแรมที่สร้างอยู่ตามสถานที่ตากอากาศ ซึ่งมักตั้งอยู่ในที่ที่มีทำเลดี เช่น ชายทะเล บนภูเขา ริมหาดทราย แหล่งน้ำพุร้อน ในสนามกอล์ฟ เป็นต้น โดยเป็นสถานที่ที่เข้าถึงได้อย่างสะดวก อาจมีการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเสริมเข้าไปด้วย เช่น การเดินป่า ปีนเขา ชิม้ำ ตกปลา เล่นกอล์ฟ เล่นสกี เป็นต้น นอกจากนี้ก็มีสิ่งอำนวยความสะดวกพร้อม รวมทั้งมีสิ่งเร้าบริการแก่นักท่องเที่ยวด้วย ผู้พักแรมประเภทนี้มักเป็นนักท่องเที่ยวที่ไปพักผ่อนตากอากาศประจำปี หรือเฉพาะวันหยุดสุดสัปดาห์

1.5 โรงแรมกาสิโน (Casino Hotels) โรงแรมที่มีบริการด้านการพนัน จะจัดอยู่ในกลุ่มโรงแรมกาสิโน แม้ว่าห้องพักและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ จะมีอย่างครบครันแล้ว ห้องอาหารของโรงแรมประเภทนี้ก็ยังคงค่อนข้างหรูหรา สิ่งเหล่านี้มีความสำคัญไม่มากไปกว่าการเน้นให้แขกมาเล่นการพนัน

1.6 โรงแรมประเภทห้องชุด (Suite Hotels) นับว่าเป็นโรงแรมประเภทที่ได้รับการพัฒนาขึ้นมาล่าสุด และกำลังได้รับความนิยมอย่างมาก โรงแรมประเภทนี้จะมีห้องพักเป็นห้องชุดล้วนๆ คือ จะมีห้องรับแขกแยกออกจากห้องนอน บางแห่งก็อาจจะมีห้องครัวเล็กๆ ให้โดยมีตู้เย็น และเครื่องใช้ต่างๆ จัดให้พร้อมอยู่ภายในห้องพักนั้น โรงแรมประเภทนี้ได้รับความนิยมจากแขกหลายกลุ่ม เช่น กลุ่มคนที่ต้องเดินทางบ่อยๆ ก็ชอบโรงแรมประเภทนี้เพราะให้ความรู้สึกเหมือนอยู่บ้าน พวกที่มาพักผ่อนก็ชอบเพราะเห็นว่ามีความสะดวกเป็นส่วนตัว กลุ่มฮันนีมูนหรือเพิ่งแต่งงานก็ชอบเช่นกัน บางโรงแรมให้บริการด้านอาหารเช้า หรือเครื่องใช้ฟรีในการเลี้ยงรับรองแขกด้วย ซึ่งการที่ได้มีโอกาสพบปะผู้คนบ้างก็เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับแขกที่พักอยู่นานๆ หนึ่งโรงแรมในปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นโรงแรมประเภทใดมักนิยมมีห้องชุดไว้บริการเป็นทางเลือกด้วยเสมอ

1.7 โรงแรมประเภทแบ่งเวลาและประเภทคอนโดมิเนียม (Time - Share and Condominium Hotels) โรงแรมแบบแบ่งเวลา (Time-Share Hotel) เป็นโรงแรมที่กำลังขยายตัว มีลักษณะเป็นการซื้อความเป็นเจ้าของห้องพักเป็นระยะเวลาหนึ่ง ในช่วงเวลาดังกล่าว คนที่เป็นเจ้าของจะมีสิทธิครอบครองห้องพักของตน ซึ่งส่วนใหญ่ก็จะเป็นห้องพักในคอนโดมิเนียม โดยเจ้าของห้องอาจจะนำห้องพักของตนไปให้เช่าก็ได้ โดยผ่านการบริหารโรงแรมนั้น วิธีบริการต่างๆ ก็เหมือนโรงแรมทั่วไป แขกจะไม่ทราบว่าที่ตนมาพักอยู่นั้นเป็นโรงแรมประเภท Time-Share เพราะการบริการต่างๆ ก็เหมือนโรงแรมทั่วไป

1.8 โรงแรมเพื่อการประชุม (Convention Hotels) โรงแรมเพื่อการประชุมเป็นโรงแรมประเภทหนึ่งที่กำลังเติบโต โดยปกติโรงแรมประเภทนี้จะมีขนาดใหญ่กว่าโรงแรมทั่วไป คือ อาจจะมีจำนวนห้องพักมากเป็นพันๆ ห้อง เพื่อให้มีบริการอย่างเพียงพอสำหรับการประชุมขนาดใหญ่ที่มีผู้เข้าร่วมประชุมจำนวนมาก ปกติโรงแรมประเภทนี้จะมีห้องนิทรรศการ ห้องจัดเลี้ยงขนาดใหญ่ (Ballrooms) สามารถแบ่งซอยเป็นห้องประชุมขนาดกลางและเล็กได้อีกจำนวนมาก มีบริการห้องอาหารแบบต่างๆ ลูกค้านักธุรกิจ ดังนั้นจึงมีบริการอำนวยความสะดวกแก่นักธุรกิจในด้านต่างๆ ด้วย เช่น การประชุมทางโทรศัพท์ (Teleconferencing) บริการด้านเลขานุการ การแปลเอกสาร เครื่องส่งโทรสาร Internet เป็นต้น โดยทั่วไปลูกค้าที่มาประชุมสัมมนาจะเป็นกลุ่มสมาคม สโมสร หน่วยงานราชการ บริษัทต่างๆ ที่จัดประชุมเจ้าหน้าที่พนักงาน หรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง การวางแผนหรือการ

จองห้องประชุมของโรงแรมประเภทนี้จะต้องกรงะทำล่วงหน้านานพอควร ถ้ายังเป็นงานประชุมที่มีขนาดใหญ่มาก ก็ยิ่งต้องจองล่วงหน้านานเป็นพิเศษ

1.9 โรงแรมบูติค (Boutique Hotels) คือโรงแรมขนาดเล็กที่อาจใช้เงินทุนไม่มาก เหมือนโรงแรมห้าดาวทั่วไป แต่ชดเชยด้วยการลงทุนทางด้านความคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ตลอดจนการใส่ใจเรื่องบริการอื่นๆ ทดแทน เป็นการทำธุรกิจที่พักแรมของเจ้าของ เงินทุนรายเล็ก ในการแข่งขันกับโรงแรมเชน (Chain Hotel) ที่มีอำนาจทุนและการตลาดมากกว่า แต่โรงแรมบูติคตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวยุคใหม่ได้ดีกว่าโดยเฉพาะนักท่องเที่ยวหรือลูกค้าระดับบน (High End) โรงแรมบูติคจึงเป็นโรงแรมทางเลือก สำหรับนักเดินทางยุคใหม่ ที่แสวงหาประสบการณ์ที่แตกต่าง โรงแรมประเภทนี้จึงไม่ใช่เพียงสถานที่หลับนอน แต่จะเป็นช่วงหนึ่งในประสบการณ์เดินทาง ซึ่งต่างจากโรงแรมเครือข่ายใหญ่ๆ ที่เน้นความมีมาตรฐานเดียวกันทุกแห่งทั่วโลก ตัวอย่างของโรงแรมบูติคในประเทศไทย เช่น โรงแรมเดอะ เจดีย์ (The Chedi Hotel) จังหวัดภูเก็ต เป็นโรงแรมบูติค ที่ออกแบบเน้นเอาใจคนทำงานรุ่นใหม่ที่ชอบความเป็นส่วนตัว และโหยหาความงามและความสงบจากธรรมชาติเป็นรางวัลชีวิตให้แก่ตนเองด้วยกระท่อม (Cottage) ส่วนตัวแยกออกจากห้องอื่นซึ่งซุกตัวอยู่ในวงล้อมของภูเขาและทะเล หรือโรงแรมแทมมาริน วิลเลจ (Tamarind Village Hotel) ตั้งอยู่ในกลางเมืองเชียงใหม่ เป็นโรงแรมบูติคที่ออกแบบเน้นสไตล์ล้านนา ให้ผู้เข้าพักเข้าถึงกลิ่นอายสไตล์ล้านนาในทุกๆ ด้านเช่น การตกแต่งห้องพักแบบล้านนา การรับประทานอาหารขันโตก การแต่งกายพื้นเมืองแบบล้านนาของพนักงาน เป็นต้น

2. โมเต็ล (Motel) เป็นที่พักแรมขนาดเล็กประมาณ 50 ห้อง มีทำเลที่ตั้งอยู่ใกล้ถนนหลวงสายหลักระหว่างเมือง และมีบริการที่จอดรถฟรีแก่แขกผู้มาพัก ตามปกติโมเต็ลมักตั้งอยู่ริมถนนตามชานเมือง เพื่อนักท่องเที่ยวที่ขับรถยนต์ไปเองสามารถเข้าจอดถึงหน้าห้องพัก หรือลานจอดรถวม จึงมักมีบริการเกี่ยวข้องกับรถยนต์รวมอยู่ด้วย เช่น อยู่ซ่อมรถ ร้านขายอุปกรณ์เกี่ยวกับรถยนต์ สถานีเติมน้ำมัน เป็นต้น นักท่องเที่ยวมักพักในโมเต็ลเพียงคืนเดียว เพื่อเอาแรงขับรถยนต์ท่องเที่ยวต่อไปยังที่อื่นๆ เป็นบริการที่พักระยะสั้นสำหรับนักเดินทาง หรือนักท่องเที่ยวที่นิยมมากในสหรัฐอเมริกา

3. เกสต์เฮาส์ หรือเพ็นชั่นหรือบอร์ดดิ้ง เฮ้าส์ (Guest House, Pension, Boarding House) เป็นที่พักที่เจ้าของบ้านแบ่งให้ห้องให้นักท่องเที่ยวเช่าพัก เป็นธุรกิจที่พักระเบิดดัดแปลงจากบ้านเก่าหรือสร้างขึ้นใหม่ เพื่อแบ่งเป็นห้องให้นักท่องเที่ยวเข้าพักแรมโดยเก็บค่าเช่า จัดเป็นที่พักราคาถูก ในประเทศไทยเกสต์เฮ้าส์ หรือที่บางคนเรียกว่า เรือนแรม ตั้งอยู่ในย่านชุมชนหรือเมืองท่องเที่ยว เช่น บริเวณถนนข้าวสารในกรุงเทพฯ บริการจะมีเพียงห้องเล็กๆ และห้องน้ำรวม เหมาะกับนักท่องเที่ยวที่ออกท่องเที่ยวในเวลากลางวัน และเพียงต้องการที่พักหลับนอนในเวลากลางคืนเท่านั้น ส่วนเวลากลางวันจะออกเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยว อัตราค่าเช่าอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ อาจมีเตียงที่สะอาดและห้องน้ำรวมไว้บริการ ปัจจุบันเกสต์เฮ้าส์ได้รับการพัฒนามากขึ้น โดยมีสิ่งอำนวยความสะดวกในห้องพักเพิ่มขึ้น เช่น โทรทัศน์ รวมทั้งมีบริการอาหารเช้าด้วย

4. ธุรกิจบ้านพักในบ้าน หรือบ้านพักในฟาร์ม (Home Stay, Farm Stay) เป็นธุรกิจที่พักรเบิดซึ่งเจ้าของบ้านหรือเจ้าของฟาร์มในหมู่บ้านจัดสร้างขึ้น หรือดัดแปลงเป็นห้องพักแรมโดยเก็บค่าเช่า ตามปกติมักให้บริการแก่นักท่องเที่ยวที่ต้องการเรียนรู้วิถีชีวิต และความเป็นอยู่ของชาวบ้าน ของคนใน

ท้องถิ่นนั้นๆ ทำให้มีโอกาสได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเจ้าของบ้าน อัตราค่าเช่าอยู่ในระดับต่ำ อาจมีบริการด้านอาหารและการนำเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยว บางแห่งได้จัดเป็นรูปแบบแพ็คเกจซึ่งรวมทั้งที่พัก และการกินอยู่เข้าด้วยกัน มีการท่องเที่ยวในละแวกใกล้เคียงหรือให้ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การเรียนรู้ในชีวิตประจำวันของชาวบ้าน เช่น การทำกับข้าว การทำเกษตรกรรม ฯลฯ รวมเป็นราคาเหมาราคาเดียว

5. ธุรกิจบังกะโลหรือกระท่อมหรือเรือนที่ศนาจร(Bungalow, Cottage, Tourist-House) เป็นธุรกิจที่พักแบบบ้านเป็นหลังๆ ให้นักท่องเที่ยวใช้พักผ่อนโดยเก็บค่าเช่า ตามปกติมักตั้งอยู่ในบริเวณใกล้แหล่งท่องเที่ยว ให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกให้ โดยนักท่องเที่ยวต้องจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆเอง แต่อัตราค่าเช่าอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ

6. ธุรกิจห้องชุดหรืออพาร์ทเมนต์ (Condominium, Apartment) เป็นธุรกิจที่พักแบบมีห้องนอน และห้องครัวรวมอยู่ด้วยกันโดยเก็บค่าเช่า ซึ่งเหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวที่มักนิยมแบบครอบครัว สามารถทำอาหารและร่วมรับประทานอาหารบนที่พักรับได้ อันเป็นการประหยัดและเสียค่าใช้จ่ายต่ำกว่าการเข้าพักในโรงแรม สำหรับห้องชุดนั้นผู้ที่เป็นเจ้าของหรือผู้ครอบครองจะมีสิทธิ์อย่างเด็ดขาด โดยมีหนังสือรับรองสิทธิและอยู่ ภายใต้กฎระเบียบข้อบังคับที่ผู้ถือสิทธิ์ทั้งหลายในห้องชุดจะเป็นผู้ทำความตกลงกำหนดขึ้นเอง ส่วนอพาร์ทเมนต์ เป็นสถานที่พักแรมเป็นห้องให้เช่าโดยทำสัญญาเช่าเป็นสัปดาห์หรือเดือนมากกว่าเป็นรายวัน

7. ธุรกิจหอพัก (Hostel, Dormitory) เป็นธุรกิจที่พักแรมที่กลุ่มบุคคลหรือสถาบันจัดไว้ให้บริการแก่นักท่องเที่ยวเข้าพัก โดยเก็บค่าเช่า ส่วนใหญ่มักเป็นอาคารเก่าที่ได้รับการดัดแปลงเพื่อให้มีสภาพเหมาะสมที่จะใช้เป็นที่พักรับได้ บางแห่งอาจจะมีบริการอาหารทุกมื้อให้ หรือมีห้องครัวที่ใช้ร่วมกับผู้ที่มาพักคนอื่น ๆ สำหรับประกอบอาหารรับประทานเอง มักจ่ายค่าเช่าในอัตราต่ำมาก

8. ทิวริสต์ฮอลิเดย์ วิลเลจ(Tourist Holiday Villages) เกิดขึ้นในยุโรปหลังสงคราม โลกครั้งที่ 2 เป็นที่พักซึ่งตั้งอยู่ชายทะเล หรือเป็นสถานที่อำนวยความสะดวกด้านที่พักให้นักท่องเที่ยวได้ มักตั้งอยู่ในสถานที่ซึ่งไม่เจริญเท่าที่ควร เช่น ในหมู่บ้านเพื่อให้นักท่องเที่ยวมีที่พัก อาจมีสถานที่เล่นกีฬา พักผ่อนหย่อนใจ เช่น สระว่ายน้ำ สนามเทนนิส มินิกอล์ฟ ห้องอบไอน้ำ (Sauna) และมีบริการอาหารนักท่องเที่ยวซึ่งเดินทางไปพัก โดยมากแขกจะเข้าพักเป็นครอบครัว ที่พักประเภทนี้มีในหลายประเทศ เช่น ฝรั่งเศส อิตาลี

สถานที่พักอีกลักษณะหนึ่งที่มีลักษณะใกล้เคียงกันคือคลับเมดิเตอร์ราณี หรือเรียกสั้นๆ ว่าคลับเมดิ(Club Mediterranee) เป็นสถานที่ซึ่งจัดบริการแบบหมู่บ้านนักท่องเที่ยว (Tourist Holiday Villages) โดยเรียกชื่อครั้งแรกที่หมู่เกาะมาจอร์คกา (Majorca) ในประเทศสเปน ในปี ค.ศ.1950 โดยตั้งชื่อในครั้งนั้นว่า “แวกเคชั่นวิลเลจ”(Vacation Village) มีสมาชิกครั้งแรก 2,500 คน และเป็นที่พักที่ทำด้วยเต็นท์(Tent) ปัจจุบันคลับดังกล่าวขยายตัวออกไปทั่วโลกมีเครือข่าย (Chains) รวมประมาณ 1,200 แห่ง

9. ธุรกิจที่ตั้งแคมป์หรือที่จอดรถคาราแวน(Campground, Caravan Parking) เป็นธุรกิจที่พักแรมที่จัดบริเวณพื้นที่ไว้สำหรับบริการแก่นักท่องเที่ยวที่ต้องการเช่าที่ตั้งกระโจมพักแรมหรือเช่าที่จอดรถคาราแวน ซึ่งเป็นรถมีหลังคาใช้เป็นที่อยู่ได้ โดยใช้พ่วงกับรถยนต์(อเมริกาเรียกว่า Trailer) ซึ่ง

บริเวณดังกล่าวจะมีบริการด้านสุขาภิบาล เช่น ห้องสุขา ห้องอาบน้ำ น้ำดื่ม ท่อระบายน้ำ เก็บขยะ เป็นต้น บางแห่งมีบริการร้านอาหารร้านค้า ปั่นน้ำมันด้วย มักจ่ายค่าเช่าในอัตราต่ำมาก

นอกจากนี้ ยังมีการแบ่งประเภทของการบริการที่พักแรมในรูปแบบอื่นๆ อีกโดยมีการจัดแบ่งตามลักษณะต่างๆ ดังนี้

1. การจัดแบ่งที่พักตามประเภทกิจการ (Lodging Properties) ได้แก่ โรงแรมขนาดต่างๆ โมเต็ล โรงแรมห้องชุด มอเตอร์อินท์ และมอเตอร์ลอร์ดจ์ ที่พักแรมของสถาบันการศึกษา โรงแรมขนาดเล็ก (Inns) ลอดจ์ (Lodges) หอพัก (Hostels) ที่พักแรมแบบบ้าน (Bed-and-Breakfast inns) รีสอร์ท คอนโดมิเนียมหรือคอนโดเทลและที่พักที่ถือกรรมสิทธิ์ร่วมกัน (Condominiums or Condotels and Time-Sharing Hotels)

2. การแบ่งที่พักตามลักษณะทางการตลาด (Market Orientation) แบ่งเป็น

2.1 ที่พักอาศัย (Residential) จะพักอยู่ในช่วงเวลาที่ยาวนานกว่า ได้แก่ ที่พักย่านชุมชน และที่พักย่านชานเมือง ได้แก่ โรงแรมขนาดต่างๆ โรงแรมห้องชุด คอนโดมิเนียมหรือคอนโดเทล โมเต็ล

2.1 ที่พักเพื่อการพาณิชย์ (Commercial) ได้แก่ โรงแรมขนาดต่างๆ โรงแรมห้องชุด มอเตอร์อินท์และมอเตอร์ลอร์ดจ์ ที่พักของสถาบันการศึกษา คอนโดมิเนียมหรือคอนโดเทลและที่พักที่ถือกรรมสิทธิ์ร่วมกัน โมเต็ล ลอดจ์ ที่พักแรมแบบบ้าน รีสอร์ท หอพัก ที่พักใกล้สนามบิน ที่พักบนเส้นทางรถยนต์

3. การแบ่งที่พักตามระดับการบริการ (Sales Indicators and Service) ได้แก่ ที่พักแรมตั้งแต่ไม่มีดาวจนถึง 5 ดาว

4. การแบ่งที่พักตามรูปแบบการดำเนินงานกิจการ (Affiliation) ได้แก่ โรงแรมในเครือ (Chain) โรงแรมแฟรนไชส์ (Franchise) แบบบริษัท (Company-Owned) แบบมีสำนักงานกลางทำหน้าที่สำรองห้องพักไปยังโรงแรมที่อยู่ในเครือข่าย (Referral) แบบอิสระ (Independent)

5. การแบ่งที่พักตามความต้องการของกลุ่มลูกค้า ได้แก่ รีสอร์ท โรงแรมใกล้สนามบิน บูติก (Boutique) โรงแรมแบบประหยัด (Budget) โรงแรมเพื่อการประชุม (Convention) เกสเฮ้าส์ (Guest House) โรงแรมห้องชุด โรงแรมคาสีโน ฯลฯ โรงแรมประเภทนี้จะเป็โรงแรมที่มีสภาพแวดล้อม สิ่งอำนวยความสะดวกตรงกับที่ลูกค้าต้องการ

การจำแนกประเภทของโรงแรมอาจจะกระทำได้หลายวิธี โดยพิจารณาจากเกณฑ์ที่แตกต่างกัน เช่น การจำแนกตามระดับ หรือเกรด แม้ว่าธุรกิจโรงแรมจะแพร่หลายทั่วโลก แต่อาจกล่าวได้ว่ายังไม่มีการจัดระดับโรงแรมที่เป็นมาตรฐานสากลทั่วโลก แต่ละประเทศมีข้อกำหนดของตนเองโดยหลักการพิจารณาจากรูปแบบของโรงแรม ความครบครันของสิ่งอำนวยความสะดวก และคุณภาพของการบริการ เช่น ประเทศฝรั่งเศสจัดแบ่งโรงแรมเป็นระดับมาตรฐานโดยแสดงระดับด้วยจำนวนดาว (Star) ซึ่งประกอบด้วย 5 ระดับ ดังนี้

1) โรงแรม 5 ดาว หรือเดอลุกซ์ (Five Star/ Deluxe Hotel) เป็นลักษณะโรงแรมที่ให้บริการสมบูรณ์แบบ และมีราคาสูง โดยมีสิ่งอำนวยความสะดวกครบครัน เช่น ห้องพักรวมอ่างอาบน้ำส่วนตัว มีภัตตาคารระดับสูง สระว่ายน้ำ สถานที่ออกกำลังกาย และบริการที่ยอดเยี่ยม

2) โรงแรม 4 ดาว หรือระดับหนึ่ง(Four-Star/ First Class Hotel) เป็นโรงแรมที่ให้บริการและสิ่งอำนวยความสะดวกสูงกว่ามาตรฐาน เช่น ห้องพักรวมใหญ่มีอ่างอาบน้ำ มีภัตตาคาร และคอกเทลเลาจ์ไว้บริการ

3) โรงแรม 3 ดาว(Three-Star Hotel) เป็นโรงแรมในระดับมาตรฐานเน้นความสะดวกสบาย โดยปกติมีบริการอาหารและเครื่องดื่มในโรงแรม

4) โรงแรม 2 ดาว(Two-Star Hotel) เป็นโรงแรมเพื่อการพาณิชย์ หรือนักท่องเที่ยวแบบประหยัด มีสิ่งอำนวยความสะดวกในการขึ้นลงระหว่างชั้น ห้องพักรวมห้องมีห้องอาบน้ำแบบฝักบัว และอาจมีบริการอาหารและเครื่องดื่มในโรงแรม แต่ผู้พักต้องเสียค่าบริการเพิ่ม

5) โรงแรม 1 ดาว เป็นโรงแรมให้บริการห้องพักแบบประหยัด ไม่มีลิฟท์บริการระหว่างชั้น ไม่มีห้องน้ำหรือห้องอาบน้ำในห้องพัก และไม่มีบริการอาหารและเครื่องดื่มภายในโรงแรม

อย่างไรก็ตามการจัดระดับด้วยระบบดาว มีข้อจำกัดอยู่ที่การไม่สามารถวัดคุณภาพที่แท้จริงของการให้บริการได้ ในหลายประเทศ เช่น อังกฤษ ออสเตรเลียหรือนิวซีแลนด์ จึงมีการนำระบบประกันคุณภาพมาใช้ประกอบกับการจัดระดับระบบดาว สำหรับประเทศไทยก็มีการให้มาตรฐานการให้ดาวโดยสมาคมโรงแรมไทย (THA) เป็นผู้ควบคุมดูแล โรงแรมที่มีบริการดีและมาตรฐานสูงระดับสากล การจัดระดับมาตรฐานโรงแรมมีวิธีการจัดแตกต่างกันในแต่ละประเทศ และยังไม่มีการที่ยอมรับกันทั่วไป บางประเทศอาจจัดระดับชั้นของโรงแรมโดยใช้ตัวอักษร เช่น ระดับ A.B.C.D เป็นต้น บางประเทศก็จัดระดับชั้นของโรงแรมโดยใช้ดาว เช่น ระดับ 5 ดาว, 4 ดาว, 3 ดาว, 2 ดาว เป็นต้น บางประเทศอาจจัดระดับชั้นของโรงแรมโดยใช้ตัวเลข เช่น ระดับที่ 1, 2, 3, 4 เป็นต้น สำหรับประเทศไทย การแบ่งระดับชั้นของโรงแรมถือเอาอัตราค่าห้องพักเป็นหลักเกณฑ์การตัดสิน

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ร่วมกับมูลนิธิพัฒนามาตรฐานและบุคลากรในอุตสาหกรรมบริการและการท่องเที่ยว สมาคมโรงแรมไทย(THA) สมาคมไทยธุรกิจการท่องเที่ยว(ATTA) และสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา ได้ดำเนินโครงการจัดทำมาตรฐานโรงแรม ในประเทศไทย เพื่อยกระดับและส่งเสริมมาตรฐานการบริการด้านที่พักของไทยให้ได้มาตรฐานทัดเทียมกับโรงแรมชั้นนำในต่างประเทศ สร้างการยอมรับและความเชื่อถือให้กับทั้งผู้บริโภคและผู้ที่เกี่ยวข้องในธุรกิจโรงแรม ผู้ใช้บริการสามารถเลือกใช้โรงแรมที่ให้บริการได้ตรงกับความต้องการของตน ปัจจุบันมีโรงแรมเข้าร่วมโครงการซึ่งผ่านการรับรองมาตรฐานโรงแรมระดับ 2-5 ดาว ทั่วประเทศ โดยการแบ่งมาตรฐานโรงแรมมีหลักพิจารณาโดยคร่าว ๆ ดังนี้

มาตรฐานโรงแรมระดับ 1 ดาว นอกจากเรื่องความสะดวกและปลอดภัยที่โรงแรมทุกระดับให้ความสำคัญแล้วโรงแรมเน้นการมีสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานทั่วไป อาทิ ห้องพัก ที่มีขนาดไม่เล็กกว่า 10 ตารางเมตร พร้อมเตียงขนาด 3 ฟุต กระจกแต่งหน้า ถึงขยะ โต๊ะ เก้าอี้ ภายในห้องน้ำมีกระดาษชำระ ผ้าเช็ดตัวไว้บริการ

มาตรฐานโรงแรมระดับ 2 ดาว มีเฟอร์นิเจอร์ตกแต่งภายในโรงแรม และสิ่งอำนวยความสะดวกทั่วไปไว้บริการ อาทิ ห้องพัก ที่มีขนาดไม่เล็กกว่า 14 ตารางเมตร มีตาแมว ไขคีย์ประตู

พร้อมเตียงขนาด 3 ฟุต กระจกแต่งหน้า ถังขยะ โต๊ะ เก้าอี้ น้ำดื่ม โทรทัศน์ขนาด 14 นิ้วขึ้นไป และ โทรศัพท์ติดต่อกายใน ห้องน้ำแบบชักโครกมีผ้าเช็ดตัวและกระดาษชำระ เป็นต้น

มาตรฐานโรงแรมระดับ 3 ดาว มีสิ่งอำนวยความสะดวกระดับปานกลาง อาทิ ห้องพัก ขนาดไม่น้อยกว่า 18 ตารางเมตร ซึ่งมีโทรทัศน์ขนาด 14 นิ้วขึ้นไปพร้อมรีโมทคอนโทรล ตู้เสื้อผ้า ไฟหัวเตียง เครื่องเขียน ในห้องน้ำมีอ่างอาบน้ำ ระบบน้ำร้อน-น้ำเย็นเย็น สบู่หมวกอาบน้ำ แก้ว ผ้าเช็ดหน้า ผ้าเช็ดเท้า ถูใส่ผ้าอนามัย บริการอื่นๆ ที่มี เช่น รूमเซอร์วิสเซอร์ Coffee Shop ห้องประชุมและอุปกรณ์ที่จำเป็น Business Center ห้องน้ำสาธารณะ ห้องน้ำคนพิการ เป็นต้น

มาตรฐานโรงแรมระดับ 4 ดาว มีการตกแต่งที่สวยงาม พร้อมด้วยบริการและสิ่งอำนวยความสะดวก อาทิ ห้องพักมาตรฐานซึ่งกว้างกว่า 24 ตารางเมตร ภายในมีเตียงขนาดไม่น้อยกว่า 3.5 ฟุต โทรทัศน์ขนาด 20 นิ้วขึ้นไปที่มีรายการให้ชมมากกว่า 8 ช่องรายการ ตู้เย็น มินิบาร์ กาต้มน้ำร้อนพร้อมชา กาแฟ ชุด پذیرแขก ถูซักผ้า เสื้อคลุมอาบน้ำ รองเท้าแตะ โทรศัพท์ที่สามารถโทรทางไกล/ต่างประเทศได้โดยตรง ห้องน้ำที่มีเครื่องใช้ครบถ้วน อุปกรณ์ในห้องน้ำที่เพิ่มเติมจากระดับ 3 ดาว คือ ครีมอาบน้ำ แชมพู ผ้าเช็ดมือ อุปกรณ์เย็บผ้า ไม้เป่าผม ปลั๊กไฟสำหรับโกนหนวด มีห้องชุดให้บริการ 2 แบบ นอกจากนั้นยังมีห้องอาหาร ห้องออกกำลังกายที่มีอุปกรณ์มากกว่า 5 ชนิด ห้องอบไอน้ำ ห้องนวด สระว่ายน้ำ Business Center ห้องประชุมใหญ่ และห้องประชุมย่อยอีกไม่น้อยกว่า 2 ห้อง มีระบบการตรวจเช็คและอุปกรณ์ด้านความปลอดภัย

มาตรฐานโรงแรมระดับ 5 ดาว มีการตกแต่งที่สวยงามทั้งภายนอกและภายใน เปรียบพร้อมด้วยสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการที่ประทับใจ อุปกรณ์เครื่องใช้ต่างๆ ได้รับการดูแลรักษาให้อยู่ในสภาพดี ห้องพักมาตรฐานกว้างกว่า 30 ตารางเมตร พร้อมเตียงสะอาดขนาดไม่น้อยกว่า 4 ฟุต โทรทัศน์ขนาด 20 นิ้วขึ้นไป ซึ่งมีรายการให้ชมมากกว่า 12 ช่องรายการ ตู้เย็น มินิบาร์ และอุปกรณ์การติดต่อสื่อสารที่ครบครัน ห้องน้ำขนาดใหญ่ สุขภัณฑ์สะอาด สวยงาม เครื่องใช้ครบถ้วน พร้อมเครื่องชั่งน้ำหนัก และโทรศัพท์ฟองอยู่ภายใน นอกจากนั้นยังมีห้องชุดให้เลือกใช้บริการถึง 3 แบบ ห้องอาหารซึ่งให้บริการทั้งอาหารไทยและอาหารนานาชาติ ห้องออกกำลังกายที่มีอุปกรณ์มากกว่า 7 ชนิด ห้องอบไอน้ำอ่างจากุซซี่ ห้องนวด สระว่ายน้ำ ห้องประชุมใหญ่ที่มีอุปกรณ์ครบถ้วน พร้อมห้องประชุมย่อยอีกไม่น้อยกว่า 4 ห้อง มีระบบการตรวจเช็คความปลอดภัยและอุปกรณ์ที่ทันสมัย

...โลโก้สัญลักษณ์ของโรงแรมเครือข่ายระดับโลก...

ภาพรวมอุตสาหกรรมโรงแรมในประเทศไทย

ความเป็นมาของอุตสาหกรรมโรงแรมของไทยเริ่มในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในปี พ.ศ.2405 ได้มีหลักฐานปรากฏครั้งแรกในหนังสือ Bangkok Calendar ของหมอบลัดเลย์ว่า กรุงเทพฯ ในเวลานั้นมีสถานที่พักแรม (Boarding House) ถึง 4 แห่ง ซึ่งเจ้าของเป็นชาวต่างชาติได้แก่ Captain James White, Carter and Howard, C.W. Thomas และ Lewer ที่ตำบลคอกควาย ริมแม่น้ำเจ้าพระยา ใกล้ๆ สถานกงสุลฝรั่งเศส และได้มีการลงประกาศโฆษณาถึงโรงแรมเป็นครั้งแรกคือ Union Hotel และอีก 1 ปีต่อมาก็เพิ่มอีก 2 แห่ง ทั้งยังมีสาขาอยู่ที่ปากน้ำอีกด้วย

ต่อมาในปี พ.ศ.2409 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้โปรดให้จัดสถานที่ตากอากาศชายทะเลให้แก่ชาวต่างชาติ (ฝรั่ง) ที่ตำบลอ่างหิน แขวงเมืองชลบุรี ซึ่งในปัจจุบันได้กลายเป็นบ้านพักครุสภา

ล่วงมาถึงรัชสมัยของพระพุทธเจ้าหลวง โรงแรมที่ดำเนินกิจการต่อเนื่องยาวนานที่สุดในประเทศไทยก็ได้เกิดขึ้นคือ โรงแรมโอเรียนเต็ล กรุงเทพฯ ซึ่งสร้างขึ้นในปี พ.ศ.2419 โรงแรมนี้มีการเปลี่ยนเจ้าของหลายครั้งและมีการสร้างอาคารใหม่ และปรับปรุงจนกลายเป็นหนึ่งในโรงแรมที่ดีที่สุดในโลก ในปัจจุบันโรงแรมโอเรียนเต็ลเป็นบริษัทมหาชน

ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวก็เกิดโรงแรมชั้นนำขึ้นอีกหลายแห่ง เช่น Royal Hotel (พ.ศ.2454) ของ Madam A. Staro ซึ่งปัจจุบันเป็นสถานทูตรัสเซีย และโรงแรมหัวหิน (พ.ศ. 2465) ของกรมรถไฟ ปัจจุบันคือโรงแรมโซฟิเทลเซ็นทรัลหัวหิน

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงตัดแปลงวังพญาไทให้เป็นโรงแรมตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 6 ซึ่งเปิดดำเนินการในปี พ.ศ.2469 เป็นโรงแรมพระราชวัง (Palace Hotel) “ที่จัดว่ายอดเยี่ยมที่สุดในตะวันออกไกล” (ปริษา แดงโรจน์, 2544) สำหรับโรงแรมในระดับเดียวกันเวลานั้นมีอีก 2 แห่ง ได้แก่ โรงแรมโอเรียนเต็ล และโรงแรมทรอคาเดโร จึงนับว่าประเทศไทยขึ้นชื่อลือนามด้านโรงแรมมากกว่า 70 ปีแล้ว

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ก็ได้เกิดโรงแรมสำคัญอีก 3 โรงแรม โดยการลงทุนของทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ คือ โรงแรมรัตนโกสินทร์ โรงแรมสุริยานนท์ และโรงแรมบางแสน ซึ่งในปัจจุบันคือโรงแรมโรแยล และโรงแรมเมเจสติค และเอกชนได้เข้าไปดำเนินการทั้ง 3 โรงแรม ดังนั้นจวบจนกระทั่งสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 การลงทุนในกิจการโรงแรมจึงเกิดจากการลงทุนของพระมหากษัตริย์และทุนต่างชาติเป็นหลัก ในรัชกาลนี้ได้มีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในวงการโรงแรมคือ

1) รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้สร้างโรงแรมขนาดใหญ่ที่สามารถรองรับการประชุมเป็นครั้งแรกคือโรงแรมเอราวัณ (พ.ศ.2499) เพื่อเตรียมการจัดประชุม SEATO ในกรุงเทพฯ โดยมีการว่าจ้างชาวสวิส คือนาย Werner Keller เป็นผู้จัดการ รัฐบาลได้จัดการอบรมโรงแรม โดยอาศัยผู้รู้พิธีการอย่างตะวันตกจากราชสำนักมาทำการฝึกอบรม ผู้เข้าอบรมไม่เสียค่าใช้จ่าย และยังได้รับเบี้ยเลี้ยงอีกด้วย

2) การท่องเที่ยวได้รับการสนับสนุนอย่างเป็นทางการ โดยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ก่อตั้งองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ซึ่งในปัจจุบันคือ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

3) เกิดการจ้างเครือบริษัทการจัดการโรงแรมระหว่างประเทศเข้ามาบริหารโรงแรมไทย กล่าวคือ คุณสุนิรัตน์ เตลาน เจ้าของโรงแรมราม่า ได้จ้าง Hilton International มาบริหารโรงแรมในปี พ.ศ.2508 ทำให้เกิดการบริหารโรงแรมที่เป็นระบบอย่างสากลเป็นครั้งแรกในประเทศไทย

หลังจากที่ประเทศไทยได้ตั้งองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย(อ.ส.ท.)ในปี พ.ศ.2503 และหัน มาพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างจริงจัง อุตสาหกรรมโรงแรมไทยก็ได้ก้าวหน้ามาโดยลำดับ จนในปัจจุบัน อุตสาหกรรมโรงแรมไทยจัดว่าก้าวหน้าที่สุดแห่งหนึ่งในเอเชียอาคเนย์

โรงแรมในประเทศไทยอาจแบ่งกลุ่มตามวิธีการบริหารจัดการเป็น 3 กลุ่ม คือ (1) โรงแรมที่บริหารจัดการโดยเจ้าของ (2) โรงแรมที่บริหารจัดการโดยเครือข่ายการจัดการ (Management Chain) ของท้องถิ่น และ (3) โรงแรมที่บริหารโดยเครือข่ายนานาชาติ

1) โรงแรมที่บริหารจัดการโดยเจ้าของ โรงแรมที่บริหารจัดการโดยเจ้าของ หรือโรงแรมอิสระ (Independent Hotels) หมายถึง โรงแรมที่ไม่มีความเป็นเจ้าของร่วมหรือข้อผูกพันทางด้านการบริหารจัดการกับโรงแรมอื่น (อนุพันธ์ กิจพันธ์พานิช, 2546) เจ้าของโรงแรมจึงสามารถกำหนดนโยบายและวิธีการบริหารของตนได้โดยอิสระ ทั้งนี้เจ้าของมีการว่าจ้างผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์มาเป็นผู้จัดการ หรือตำแหน่งอื่นๆ แต่เจ้าของมักจะติดตามการทำงานอย่างใกล้ชิด

2) โรงแรมที่บริหารจัดการโดยเครือข่ายการจัดการของท้องถิ่น (Local Chains) เครือข่ายโรงแรมท้องถิ่นพัฒนาขึ้นพร้อมๆ กับการเติบโตของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเจ้าของโรงแรมที่ประสบความสำเร็จจากโรงแรมแห่งแรกของตน เริ่มขยายธุรกิจโดยการสร้างห้องพักเพิ่มขึ้นหรือสร้างโรงแรมแห่งใหม่ของตน จึงเริ่มมีกลุ่มโรงแรมในประเทศเกิดขึ้น กลุ่มโรงแรมบางกลุ่มนอกจากจะบริหารโรงแรมที่ตนเองเป็นเจ้าของแล้ว ยังขยายธุรกิจด้วยการรับจ้างบริหารโรงแรมให้แก่เจ้าของอื่น โดยรับค่าจ้างบริหาร (Management Fee) หรือขายสิทธิในการใช้ชื่อ และเครื่องหมายการค้า (Franchise) เครือข่ายเหล่านี้บางรายก็อาศัยประสบการณ์และการเรียนรู้จากการจ้างบริษัทต่างประเทศ เช่น เครือเซ็นทรัล ส่วนเครือข่ายอุตสาหกรรมสร้างคู่มือการบริหารจากความช่วยเหลือของนักวิชาการต่างประเทศ และเครือข่ายร้านอาหารจ้างมืออาชีพชาวต่างประเทศมาจัดตั้งระบบงานทั้งหมด

เครือข่ายโรงแรมขนาดใหญ่ของไทยที่เป็นที่รู้จักดี มี

ก. เครือดุสิต เครือดุสิตเป็นเครือที่ใหญ่ที่สุดเมื่อวัดจากจำนวนโรงแรมและจำนวนห้อง มีโรงแรมในต่างประเทศที่ฟิลิปปินส์ ที่ดูไบ พม่า และที่อินโดนีเซีย 2 แห่ง สำหรับชื่อการค้าของเครือดุสิตนั้นมี 2 ชื่อ คือ Dusit Hotels & Resorts และ Royal Princess Hotel & Resorts

ข. เครืออิมพีเรียล เครืออิมพีเรียล เป็นเครือโรงแรมไทยที่มีขนาดใหญ่เป็นอันดับ 2 รองจากเครือดุสิต มีชื่อการค้า 5 ชื่อ คือ “Plaza Athenee” “Imperial” “Tara” “Impala” และ “Eurasia” เครืออิมพีเรียลเป็นเจ้าของโรงแรมที่ใหญ่เป็นอันดับ 2 ของประเทศไทย คือ โรงแรมอิมพีเรียลควีนส์ปาร์ค กรุงเทพฯ รองจากแอมบาสเดอร์ซิตีจอมเทียน โรงแรมในต่างประเทศของเครืออิมพีเรียลมีที่นิวยอร์ก ประเทศสหรัฐฯ คือ Hotel Plaza Athenee New York ที่ปารีส สุลต่านแห่งบรูไนได้ซื้อไปพร้อมกับเงื่อนไขการใช้ชื่อการค้าในยุโรป นอกจากโรงแรมในเครือแล้ว ยังมีโรงแรมในกัมพูชาที่เครืออิมพีเรียลเป็นเจ้าของ (โดยบริษัทอิมพีเรียลโฮเต็ล จำกัด) คือ The Imperial Angkor Palace Hotel

ค. เครืออมารี เครืออมารีได้ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ.2508 ในชื่อ “Siam Lodge Group of Hotels” และได้เปลี่ยนชื่อเป็น “Amari Hotel and Resorts” ในปี พ.ศ.2535 ปัจจุบัน มีห้องกระจายอยู่ตามแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ในประเทศไทย เช่น กรุงเทพฯ เชียงใหม่ สมุย ภูเก็ต และพัทยา โดยใช้ชื่อการค้า “อมารี” 9 แห่ง และเป็นโรงแรมสมทบในเครืออีก 5 แห่ง เช่น ซิตี้ลอร์ด รีสอร์ทธรรมชาติอ่างขา และโรงแรมเลยพาเลซ เป็นต้น

ง. เครือเซ็นทรัล เครือเซ็นทรัลก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ.2523 โดยกลุ่มจิราธิวัฒน์ และเปิดดำเนินการโรงแรมแห่งแรกในปี พ.ศ.2526 โดยอยู่ภายใต้การบริหารจัดการของกลุ่ม Hyatt International Corporation โดยใช้ชื่อว่าโรงแรมไฮแอทเซ็นทรัลพลาซ่า แต่ได้ขอลิขิตสัญญาการบริหารและเปลี่ยนมาใช้การบริหารของบุคลากรคนไทยในปี พ.ศ.2531 เป็นต้นมา ชื่อการค้าที่โรงแรมในเครือใช้ คือ “Central” และชื่อการค้า “Sofitel Central” และ “Novotel Central” ซึ่งเป็นการ Co-branding กับชื่อการค้าของ ACCOR ทั้งนี้โรงแรมในเครือที่ใช้ชื่อการค้าร่วมกับ ACCOR มี 3 แห่ง แต่ที่บริหารงานโดย ACCOR มีเพียงแห่งเดียว คือ โซฟีเทลเซ็นทรัลหัวหินบีช รีสอร์ท ส่วนอีก 2 แห่งเป็นการซื้อแฟรนไชส์เท่านั้น สำหรับโรงแรมในเครือที่อยู่ในต่างประเทศมีเพียง 1 แห่ง คือ Central Maritime Hotel ซึ่งเป็นโรงแรมในเรือ ที่เมืองดิลี ประเทศติมอร์ตะวันออก

จ. เครือโรงแรมเอเชีย เครือโรงแรมเอเชียก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ.2509 โดยกลุ่มตระกูลเตชะหรรุวิชิต ปัจจุบันมีโรงแรมในเครือ 3 แห่ง คือ โรงแรมเอเชีย ซึ่งเป็นโรงแรมแห่งแรกของกลุ่ม โรงแรมเอเชียพัทยา และโรงแรมเอเชียแอร์พอร์ต

ฉ. เครือโรงแรมสยาม เครือสยามมีโรงแรมในเครือ 3 แห่ง คือ สยามซิตีกรุงเทพฯ สยามเบย์วิวพัทยา และสยามเบย์ชอร์รีสอร์ท

ช. เครือแอมบาสเดอร์ เครือแอมบาสเดอร์มีโรงแรมในเครือ 2 แห่ง คือ แอมบาสเดอร์ซีดีจอมเทียน ซึ่งเป็นโรงแรมที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย เพราะมีห้องพักมากถึง 4,210 ห้อง และแอมบาสเดอร์กรุงเทพฯ

...โลโก้สัญลักษณ์โรงแรมเครือข่ายของประเทศไทยที่มีชื่อเสียงลำดับต้น ๆ...

เครือข่ายโรงแรมที่เป็นของไทยนั้นยังมีข้อจำกัดหลายประการ ได้แก่

ประการที่ 1 เครือข่ายการขายจำกัด เนื่องจากโรงแรมในเครือยังมีจำนวนน้อย เพราะการอยู่ในเครือข่ายที่โรงแรม 100 แห่ง หมายถึง การมีสาขาหรือจำนวนตัวแทนถึง 100 แห่ง เช่นเดียวกัน ในขณะที่เครือข่ายต่างชาติขนาดใหญ่มีโรงแรมในเครือเป็นพันแห่ง

ประการที่ 2 เครือข่ายไทยขาดคู่มือการปฏิบัติงานและมาตรฐานด้านเวลา แม้ว่าจะมีคู่มือที่ทำเองจากประสบการณ์ แต่ก็ไม่ใช่ที่ชัดเจนว่าเทียบเท่ามาตรฐานสากลได้ อีกทั้งยังขาดการทดสอบในเชิงปฏิบัติ และขาดการวิจัยพัฒนาอย่างต่อเนื่อง บางโรงแรมจะจ้างบริษัทประกันคุณภาพ เช่น Leading Hotels of the World มาตรวจมาตรฐานทุกปี แต่ผู้ให้ประกันคุณภาพก็ไม่ได้ให้ข้อมูลว่าทำอย่างไรถึงได้มาตรฐาน ต้องชวนขายทดลองเอาเอง แม้แต่กลุ่มเครือข่ายไทยที่เคยจ้างผู้บริหารต่างประเทศมาก่อนจะมีโอกาสที่เรียนรู้มาตรฐานสากลโดยตรง แต่ก็ไม่มีการพัฒนาต่อยอดในอัตราที่รวดเร็ว เพราะขาดฐานเทคโนโลยีและการวิจัยระบบงาน

ประการที่ 3 ขาดแคลนบุคลากรที่สามารถทำงานในระดับสากล เพราะบุคลากรไทยมีปัญหาด้านภาษา และถึงแม้จะมีความชำนาญด้านการบริการ แต่ขาดความรู้ด้านการเงินและการลงทุน และขาดโอกาสเพิ่มเติมหรือเสริมความรู้ระหว่าง Mid-Career ทำให้ไม่สามารถไต่เต้าขึ้นไปได้ง่าย

ประการที่ 4 ในการขยายเครือข่ายของโรงแรมไทยซึ่งเป็นเครือข่ายท้องถิ่น (Local Chain) เพื่อที่จะเป็นเครือข่ายนานาชาติ (International Chain) มีอุปสรรคที่สำคัญ คือเงินทุนที่ต้องใช้ในการลงทุนร่วมในต่างประเทศ

3) โรงแรมที่บริหารโดยเครือข่ายนานาชาติ ประเทศไทยมีเครือข่ายโรงแรมนานาชาติที่สำคัญเกือบทุกเครือข่าย ตัวอย่างเครือข่ายโรงแรมนานาชาติขนาดใหญ่ที่ดำเนินธุรกิจในประเทศไทย เช่น

ก. **เครือ Accor** กลุ่ม Accor มีโรงแรมในเครือที่ตั้งอยู่ในประเทศไทย ดังนี้

- ใช้ชื่อการค้า “Sofitel” 4 แห่ง ซึ่งเป็นโรงแรมในกรุงเทพฯ 2 แห่ง คือ “Sofitel Central Plaza” และ “Sofitel Silom” และต่างจังหวัดอีก 2 แห่งคือ “Sofitel Central Hua Hin Resort” และ “Sofitel Raja Orchid” ขอนแก่น

- ใช้ชื่อการค้า “Novotel” 8 แห่ง เป็นโรงแรมในกรุงเทพฯ 3 แห่ง คือ “Novotel Bangkok” “Novotel Lotus” “Novotel Bangna” และต่างจังหวัดอีก 5 แห่ง คือ “Novotel Chiang Mai” “Novotel Coralia Rim Pae” จังหวัดระยอง “Novotel Coralia Phuket” “Novotel Central Sukhontha” ในอำเภอหาดใหญ่ “Novotel Coralia Magic Lagoon Khao Lak” จังหวัดพังงา

- ใช้ชื่อการค้า “Mercure” 3 แห่ง ได้แก่ “Mercure Hotel Chonburi” “Regency Park Bangkok(Associated Mercure)” และ “Panwa Beach Resort(Associated Mercure)” ในจังหวัดภูเก็ต

ข. **เครือ Starwood** กลุ่ม Starwood มีโรงแรมในเครือในประเทศไทย โดยจำแนกตามชื่อการค้าได้ดังนี้

- “Westin” ได้แก่ “The Westin Grande Sukhumvit”

- “Sheraton Grande” ได้แก่ “Sheraton Grande Sukhumvit” และ “Sheraton Grande Laguna Phuket”

- “Sheraton” ได้แก่ “The Royal Orchid Sheraton Hotel&Towers” “Sheraton Krabi Beach Resort” และ “Sheraton Chiangmai”

- “The Luxury Collection” ได้แก่ “Rayavadee The Luxury Collection” ที่จังหวัดกระบี่

ค. **เครือ Four Seasons** โรงแรมในประเทศไทยที่บริหารจัดการโดยกลุ่ม Four Seasons มี 2 แห่ง คือ โฟร์ซีซั่น รีสอร์ทเชียงใหม่ และโฟร์ซีซั่นกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นกิจการของบริษัทรอยัลการ์เด้น รีสอร์ท จำกัด(มหาชน)

ง. **เครือ Mandarin Oriental** โรงแรมในประเทศไทยที่บริหารโดยกลุ่ม Mandarin Oriental คือ โรงแรมโอเรียนเต็ล ซึ่งก่อตั้งในปี พ.ศ.2519 ในนาม บริษัทไทยโรงแรม จำกัด และกลุ่มอิตัลไทยได้เข้าซื้อกิจการในปี พ.ศ.2510 และกลุ่ม Mandarin Oriental ได้เข้าร่วมลงทุน และบริหารจัดการในปี พ.ศ.2528

ปัจจุบันกลุ่ม Mandarin Oriental ยังรับบริหารจัดการให้กับโรงแรมดาราเทวี ซึ่งเป็นที่พักแบบ City Resort ในจังหวัดเชียงใหม่

ภาพที่ 6.1 โรงแรมโอเรียลเทิล

จ.เครือ Peninsula กลุ่ม Peninsula มีโรงแรมในเครือที่อยู่ในกรุงเทพฯ คือ The Peninsula Bangkok ซึ่งกลุ่ม Peninsula มีสัดส่วนการถือหุ้นในโรงแรมดังกล่าวประมาณร้อยละ 75 (ปี พ.ศ.2545)

ฉ.เครือ Banyan Tree โรงแรมในประเทศไทยที่อยู่ในเครือของ Banyan Tree คือ บ้านยันทรีภูเก็ต และบ้านยันทรีกรุงเทพฯ สำหรับบ้านยันทรีภูเก็ต นั้นที่พักรวมจากทุซวีลล่า จำนวน 121 หลัง เปิดดำเนินการเมื่อปี พ.ศ.2538 โดยบริษัท ลา구나 รีสอร์ท แอนด์ โฮเทล จำกัด(มหาชน) ซึ่งเป็นธุรกิจในกลุ่มไทยวา

ข.เครือ Shangri-La โรงแรมแซงกรี-ลา กรุงเทพฯ เป็นโรงแรมเพียงแห่งเดียวของกลุ่ม Shangri-La ในประเทศไทย โรงแรมนี้ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ.2524 จากการร่วมทุนของกลุ่มน้ำตาลไทย รุ่งเรือง และนายค็อก ฮ็อค เนียน นักลงทุนจากประเทศฮ่องกง ปัจจุบันโรงแรมนี้มีห้องพักทั้งหมด 850 ห้อง ซึ่งถือว่าใหญ่เป็นอันดับ 3 ของโรงแรมในประเทศไทย รองจากและแอมบาสเดอร์ซิตีจ่อมเทียน และอิมพีเรียลควิ้นสปาร์ค

ฝ่ายต่าง ๆ ภายในโรงแรม

โดยทั่วไปฝ่ายงานหลักๆ และลักษณะงานในโรงแรม มี 8 ฝ่ายด้วยกันดังต่อไปนี้

1. **ฝ่ายห้องพัก(Room Division)** ฝ่ายห้องพักมีผู้จัดการฝ่ายห้องพัก เป็นผู้บริหาร เป็นฝ่ายที่ดูแลงานบริการในภาพรวม 3 แผนก คือ

แผนกบริการส่วนหน้า

แผนกแม่บ้าน

แผนกรักษาความปลอดภัย

2. แผนกบริการส่วนหน้า(Front Office Department) มีงานที่รับผิดชอบ ดังนี้

1) งานต้อนรับ ทำหน้าที่ในการบริการเมื่อแขกมาพัก Check in ในการลงทะเบียนจัดห้องพักให้แขก คอยอำนวยความสะดวกในด้านข้อมูลข่าวสารต่างๆ รวมทั้งการทำ Check out ก็มีหน้าที่ประสานงานกับเจ้าหน้าที่เก็บเงิน

2) งานอาคันตุกะสัมพันธ์ ทำหน้าที่ให้บริการเป็นพิเศษ เพื่อเป็นการช่วยงานของพนักงานต้อนรับ

3) งานบริการข่าวสารและบริการทั่วไป ทำหน้าที่ประสานงานบริการด้านสัมภาระของแขก ให้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญต่างๆ แหล่งซื้อของ เป็นต้น

4) งานสัมภาระ ทำหน้าที่นำสัมภาระแขกไปส่งให้ถึงยังห้องพักแขก เมื่อแขกทำ Check in และไปรับสัมภาระจากห้องมายังลิโอบบี้เมื่อแขก Check out นอกจากนี้ยังเป็นผู้นำส่งจดหมายข่าวสาร แฟ็กซ์ ไปให้แขก ในห้องต่างๆ

5) งานสำรองห้องพัก ให้ข้อมูลห้องพัก และรายละเอียดต่างๆ เกี่ยวกับโรงแรม

6) งานโทรศัพท์ ให้ความสะดวกในการติดต่อสื่อสารระหว่างแขกกับโรงแรมทางโทรศัพท์

7) งานการเงิน เกี่ยวกับการบันทึกค่าใช้จ่ายของแขกระหว่างที่มาพักอยู่ในโรงแรม มีการรวบรวมข้อมูลไว้อย่างเป็นระบบ เพื่อเรียกเก็บเงินกับแขก เป็นงานที่ละเอียดอ่อน ต้องให้ความระมัดระวังไม่ให้เกิดข้อผิดพลาด

8) งานศูนย์บริการธุรกิจ มุ่งเน้นให้บริการแก่นักธุรกิจ ได้แก่ เครื่องคอมพิวเตอร์ เครื่องโทรสาร

9) งานบริการท่องเที่ยว จัดพาแขกไปเที่ยวสถานที่สำคัญๆ โดยจัดเป็น Package ให้แขกได้เลือก

3. แผนกแม่บ้าน(Housekeeping Department) มีหน้าที่รับผิดชอบ ดังนี้

1) งานทำความสะอาดห้องพัก ที่จะต้องทำประจำ คือ การปูเตียง การทำความสะอาดห้องน้ำ การบัดฝุ่นตามเฟอร์นิเจอร์ การดูดฝุ่นพรม เป็นต้น

2) งานทำความสะอาดบริเวณสาธารณะ เช่นห้องโถงโรงแรม ห้องน้ำ สระว่ายน้ำ สนามเทนนิส ห้องออกกำลังกาย ห้องอบชาวด้าน เป็นต้น

3) งานห้องผ้า เกี่ยวข้องกับผ้าขนานชนิด เช่น ผ้าขนหนู ผ้าเช็ดมือ เช็ดหน้า เช็ดตัว เช็ดเท้า ผ้าปูที่นอน ปลอกหมอน เป็นต้น การทำหน้าที่ดู และจัดเก็บ รับจ่ายผ้า รวมถึงซ่อมแซมผ้าที่ชำรุดด้วย

4) งานห้องซักรีด นอกจากเสื้อผ้าที่ใช้ประจำในโรงแรมแล้ว จะต้องบริการซักรีดผ้าให้แขกด้วย

5) งานห้องดอกไม้ จัดดอกไม้สำหรับงานจัดเลี้ยง ประดับห้องอาหาร ประดับห้องพักของแขก

6) งานบริการต้นห้อง สำหรับแขกพิเศษ ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องงานแม่บ้าน

7) งานสวน ดูแลในเรื่องการเลี้ยงต้นไม้ การรดน้ำ พรวนดิน ให้แก่ไม้ประดับต่างๆ

8) งานมินิบาร์ จัดเตรียมไว้ให้แขกในห้องพัก ประกอบด้วย ตู้เย็นเล็ก ซึ่งบรรจุน้ำดื่ม น้ำอัดลม นม น้ำผลไม้ น้ำแร่ โซดา ฯลฯ พนักงานมีหน้าที่ตรวจเช็ค และเติมของ และเขียนบิลส่งไปยัง แคชเชียร์ส่วนหน้า

4. ฝ่ายอาหารและเครื่องดื่ม (Food and Beverage Division) สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 แผนกด้วยกัน คือ

1) แผนกผลิต แบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ

- งานครัว ดูแลรับผิดชอบเกี่ยวกับการทำอาหารต่างๆ
- งานเก็บล้างจาน เกี่ยวข้องกับการล้างจาน ทำความสะอาดอุปกรณ์ทั้งหมดที่ใช้ในการประกอบอาหาร

2) แผนกบริการอาหารและเครื่องดื่ม

- งาน Coffee Shop เป็นห้องอาหารที่เปิดบริการ 24 ชั่วโมง มีการบริการที่รวดเร็ว มีการเสิร์ฟอาหารเช้าแบบบุฟเฟต์ รวมถึงมีอาหารตามสั่งไว้บริการด้วย
- งาน Restaurant ห้องอาหารของโรงแรม จะมีอาหารไว้บริการหลากหลาย เช่น อาหารจีน อาหารญี่ปุ่น อาหารยุโรป อาหารเกาหลี ฯลฯ ต้องใช้พนักงานที่ชำนาญไว้คอยแนะนำอาหารต่างๆ และไว้คอยบริการแขก
- งาน Room Service จัดส่งอาหารถึงห้องพักแขกตามที่แขกต้องการ
- งานจัดเลี้ยง Banquet การให้บริการแขกที่มาร่วมงานเลี้ยง เช่น งานแต่งงาน วันเกิด สงกรานต์ ฯลฯ
- งานเครื่องดื่ม Beverage การจัดเตรียม การผสมเครื่องดื่มและการให้บริการเครื่องดื่มแก่แขก

5. ฝ่ายช่าง (Engineering Division) ฝ่ายช่าง เป็นฝ่ายที่มีความสำคัญต่อโรงแรมอีกฝ่ายหนึ่งทำหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับงานดูแลรักษา และซ่อมบำรุงเครื่องมือ เครื่องใช้ของโรงแรมทั้งหมด แบ่งออกเป็น 2 ส่วนได้แก่

- 1) งานดูแลรักษาและซ่อมบำรุง การตรวจตราเครื่องมือเครื่องใช้ตามระยะเวลาที่กำหนด เพื่อให้ของใช้อยู่ในสภาพที่ดีที่สุด มีอายุการใช้งานที่ยาวนาน
- 2) งานบริการ การให้บริการเมื่อมีของใช้ชำรุดในห้องพักแขก เช่น มีน้ำรั่ว น้ำไม่ไหล แอร์ไม่เย็น โทรศัพท์ใช้การไม่ได้ ฯลฯ จะต้องมีช่างประจำออฟฟิศตลอด 24 ชั่วโมง

6. ฝ่ายบัญชีและการเงิน (Accounting and Finance Division) เป็นฝ่ายที่ควบคุมดูแลระบบบัญชีการเงินของโรงแรม มีการทำรายงานให้ผู้บริหารได้ทราบถึงค่าใช้จ่ายของโรงแรม และคอยควบคุมการเงินให้อยู่ในงบประมาณ

7. ฝ่ายขายและการตลาด (Sale and Marketing Division) ทำหน้าที่เกี่ยวกับการวางแผนการตลาด การเพิ่มยอดขาย การโฆษณา ประชาสัมพันธ์ มีหน้าที่หาลูกค้ามาใช้บริการภายในโรงแรมให้ได้มากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นลูกค้าส่วนของห้องพักหรือในส่วนของอาหารและเครื่องดื่ม และยังมีหน้าที่ประชาสัมพันธ์ให้โรงแรมมีชื่อเสียงในทางที่ดี เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป

8. ฝ่ายทรัพยากรบุคคล (Human Resource Division) ทำหน้าที่เกี่ยวกับการวางแผนงานบุคคลที่ตั้งแต่ การสรรหา การสัมภาษณ์ การว่าจ้างพนักงานใหม่ การกำหนดเป้าหมายนโยบายด้านการฝึกอบรม และการพัฒนาบุคลากร รวมถึงการดูแลสิทธิประโยชน์ของลูกจ้างและนายจ้าง

ธุรกิจบริการด้านอาหารและเครื่องดื่ม

เป็น ธุรกิจที่ต้องให้บริการอาหารแก่นักท่องเที่ยวในระหว่างเดินทางท่องเที่ยว เนื่องจากนักท่องเที่ยวจะต้องรับประทานอาหารในขณะที่เดินทางท่องเที่ยวจึงจำเป็นต้องมีธุรกิจอาหารไว้บริการนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว ธุรกิจอาหารหมายถึงผู้ประกอบการธุรกิจให้บริการด้านอาหารและเครื่องดื่มแก่นักท่องเที่ยวในระหว่างเดินทางท่องเที่ยว อาจเป็นภัตตาคารหรือร้านอาหารก็ได้ เพื่อให้ นักท่องเที่ยวสามารถรับประทานอาหารและเครื่องดื่มอย่างอิมมูน่าสำราญ นอกจากนี้ธุรกิจอาหารยังเป็นสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปชิมรสอาหารอร่อยแปลกพิสดารที่อื่น หรือเป็นอาหารเฉพาะแห่ง ซึ่งอาหารไทยนับว่าเป็นสินค้าทางการท่องเที่ยวประเภทประเภทหนึ่งที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ โดยอาหารไทยหลายประเภทเป็นที่รู้จักในต่างประเทศ เช่น ต้มยำกุ้ง ต้มข่าไก่ ก๋วยเตี๋ยวผัดไทย ส้มตำ เป็นต้น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จึงได้นำอาหารมาจัดเป็นสินค้าหลัก 1 ใน 9 กลุ่มประเภทสินค้าโต ดเด่นเพื่อนเสนอขายแก่นักท่องเที่ยวในโครงการปีท่องเที่ยวไทย พ.ศ.2541-2542 หรือที่รู้จักกันดีในชื่อ Amazing Thailand 1998-1999 โดยใช้ชื่อในการประชาสัมพันธ์อาหารไทยทางการตลาดว่า “Amazing Taste of Thailand” ทั้งนี้เราอาจแบ่งธุรกิจอาหารออกได้เป็น 7 ประเภทใหญ่ๆ ดังต่อไปนี้คือ

1. ธุรกิจอาหารจานด่วน (Fast-Food) เป็นธุรกิจอาหารที่กำลังขยายตัวอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน เพื่อรองรับชีวิตของผู้คนในเมืองธุรกิจขนาดใหญ่ที่ต้องรีบร้อนในการทำงาน ซึ่งธุรกิจอาหารจานด่วนจะบริการอาหารแก่ลูกค้าทั้งที่รับประทานในร้านหรือซื้อออกไป รายการอาหารที่บริการมีค่อนข้างจำกัด แต่ราคาค่อนข้างต่ำ โดยปกติการดำเนินธุรกิจอาหารจานด่วนมักอยู่ในรูปการรับสิทธิ (Franchising) ทำให้ต้องรักษามาตรฐาน ราคา และคุณภาพของอาหารตามข้อตกลงกับบริษัทแม่ที่ให้สิทธิ เช่น พิซซาฮัท ไก่ทอดแคนดิกี้ แฮมเบอร์เกอร์แมคโดนัลด์ เป็นต้น

2. ธุรกิจอาหารสำเร็จรูปเดลี (Deli Shop) เป็นธุรกิจอาหารผสมผสานการให้บริการอาหารสำเร็จรูปประเภทเนื้อแช่แข็ง เนย แซนวิช สลัด และอาหารสำเร็จรูปประเภทอื่นๆ ซึ่งปัจจุบันนี้กำลังได้รับความนิยมจากลูกค้ามาก ร้านอาหารประเภทนี้อาจมีที่นั่งค่อนข้างจำกัดในร้านไว้บริการลูกค้ามักตั้งอยู่ในทำเลที่มีผู้คนหนาแน่นหรือบริเวณศูนย์การค้า

3. ธุรกิจอาหารบุฟเฟ่ต์ (Buffet) เป็นธุรกิจอาหารแบบช่วยตัวเองของลูกค้า ปกติมักมีบริการเครื่องดื่มด้วย สำหรับอาหารที่บริการแก่ลูกค้าจะเป็นประเภท ยอดนิยม อาหารที่บริการจะมีเพียงราคาเดียว ในปัจจุบันภัตตาคารในโรงแรมต่างๆ เริ่มหันมาให้ความสนใจต่อการจัดรายการอาหารบุฟเฟ่ต์มีอู๋เที่ยงแบบช่วยตัวเองมากขึ้นด้วยราคาที่เหมาะสม เปิดบริการให้ลูกค้าที่เข้าพักในโรงแรมและลูกค้าจากภายนอกด้วย

4. **ธุรกิจค้อฟฟี่ช้อพ (Coffee Shop)** เป็นธุรกิจอาหารที่มีลักษณะการให้บริการแบบรวดเร็ว ลูกค้าหมื่นเวียนเข้าไปรับประทานอาหารโดยใช้เวลาน้อย การให้บริการของธุรกิจอาหารประเภทนี้ส่วนใหญ่เป็นการให้บริการที่เคาน์เตอร์ การตกแต่งภายในร้านก็ไม่หรูหรา แต่เป็นการตกแต่งแบบง่าย ๆ ราคาอาหารค่อนข้างต่ำทำเลที่ดีของธุรกิจค้อฟฟี่ช้อพควรเป็นอาคารตามศูนย์การค้าที่มีผู้คนเดินผ่านเป็นจำนวนมาก

5. **ธุรกิจคาเฟ่ที่เรีย (Cafeteria)** เป็นธุรกิจอาหารที่บริการตัวเอง ซึ่งอาหารส่วนใหญ่ค่อนข้างจำกัดกว่าภัตตาคารทั่วไป ทำเลที่ตั้งต้องเป็นที่ซึ่งมีผู้คนจำนวนมากเดินผ่าน เช่น ตั้งอยู่ที่ศูนย์การค้า สนามบิน สถาบันการศึกษา ย่านสำนักงาน เป็นต้น ธุรกิจอาหารประเภทนี้ต้องการสถานที่เตรียมอาหารค่อนข้างมาก ความรวดเร็วในการให้บริการก็เป็นสิ่งสำคัญเพราะลูกค้าจะมีจำนวนค่อนข้างมากในช่วงเวลามื้ออาหารต่าง ๆ

6. **ธุรกิจอาหารกูร์เมต์ (Gourmet)** เป็นธุรกิจอาหารที่ต้องลงทุนค่อนข้างสูงกว่าภัตตาคารหรือร้านอาหารประเภทอื่นๆ เพราะต้องตกแต่งให้มีสภาพแวดล้อมที่ค่อนข้างหรู ซึ่งธุรกิจอาหารประเภทนี้มุ่งลูกค้าที่ต้องการมาตรฐานระดับค่อนข้างสูง และพร้อมที่จะจ่ายแพงเพื่อซื้อบริการที่พึงพอใจ ราคาอาหารจึงค่อนข้างสูงกว่าปกติ รายการอาหารและเครื่องดื่มได้รับการคัดเลือกให้อยู่ในระดับดี พนักงานบริการดีเยี่ยม และบรรยากาศการตกแต่งมีรสนิยมสูง

7. **ธุรกิจอาหารสำหรับคน เฉพาะกลุ่ม** อาจเป็นธุรกิจอาหารที่ให้บริการอาหารพิเศษเฉพาะรายการอาหารประจำท้องถิ่นหรือประจำชาติ เช่น ภัตตาคารอาหารไทย ภัตตาคารอาหารจีน ภัตตาคารอาหารญี่ปุ่น ภัตตาคารอาหารฝรั่งเศส ภัตตาคารอาหารอิตาเลียนภัตตาคารอาหารเยอรมัน เป็นต้นการตกแต่งภายในร้านก็เน้นลักษณะประจำชาติ หรืออาจเป็นธุรกิจอาหารที่ให้บริการระหว่างการเดินทาง การจัดเลี้ยง เป็นต้น เช่นเดียวกับรายการอาหารและเครื่องแบบพนักงาน ส่วนราคาอาหารอาจแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับคุณภาพและรายการอาหาร การลงทุนในการตกแต่งร้าน ทำเลที่ตั้งและบริการที่ให้ ซึ่งอาหารมีชื่อเสียงเป็นรายการอาหารหลักของภัตตาคารประเภทนี้

ประเภทของธุรกิจบริการร้านอาหาร

ในส่วนของ ด้อย ชุมสาย และฉิมพิน พรหมโยธี, 2527 ได้จัดประเภทของธุรกิจบริการด้านอาหารตามเกณฑ์ต่าง ๆ ตามการดำเนินธุรกิจบริการด้านอาหารที่มีลักษณะแตกต่างกันไป ในแต่ละท้องถิ่นของแต่ละประเทศตามรสนิยมของลูกค้า ตามสภาพ ตามโอกาส วัฒนธรรม และประเพณีของลูกค้า ซึ่งสามารถจัดประเภทของธุรกิจบริการด้านอาหารตามเกณฑ์ต่างๆ ได้ดังนี้

1. เกณฑ์ตามลักษณะของบริการ ได้แก่

- 1) บริการอาหารไปเสิร์ฟที่โต๊ะ (Table Service)
- 2) บริการลูกค้าไปนั่งรับประทานที่เคาน์เตอร์ (Counter Service)
- 3) บริการลูกค้าในลักษณะเป็นถาดเลื่อนอาหารไปตามราง และหยิบซื้ออาหารหรือขอให้พนักงานหยิบอาหารให้ (Cafeteria)

4) บริการแบบบุฟเฟ่ต์ ได้แก่ ผู้รับประทานอาหารเดินไปที่โต๊ะอาหารกลาง แล้วเลือกตักอาหารมานั่งรับประทานบนโต๊ะที่จัดไว้ (Buffet)

5) บริการแบบขับรถเข้าไปจอด ณ ที่ที่กำหนดให้ แล้วพนักงานนำอาหารมาเสิร์ฟในรถตามคำสั่ง และรับประทานในรถ(Drive In Service)

6) บริการแบบอัตโนมัติ ได้แก่ เอาเงินเหรียญหยอดลงไปในช่อง และประตูตู้กระจกจะเปิดออกมาเอง หรือบางทีเครื่องดื่ม เช่น น้ำชา กาแฟ ก็จะมีไหลออกมาตามช่องที่กำหนดไว้ลงในถ้วยพอดี 1 ถ้วย

2. เกณฑ์ตามบรรยากาศ ได้แก่

- 1) ภัตตาคารสามัญทั่วไป รวมทั้งที่เรียกว่าสวนอาหาร
- 2) ห้องน้ำชา(Tea Room) โดยมากมีในประเทศอังกฤษ และมีชายแต่น้ำชาขนมปังกรอบและแซนด์วิช แต่ในปัจจุบันได้ขยายเป็นภัตตาคารขนาดเล็ก ๆ ไปแล้ว
- 3) คอฟฟี่ชอป (Coffee Shop) ซึ่งเดิมขยายแต่เพียงกาแฟ และขนมของว่างเล็กๆ น้อยๆ เหมือนห้องน้ำชา แต่โดยมากปัจจุบันได้ใช้ชื่อนี้สำหรับภัตตาคารเล็ก ๆ แต่มีอาหารมากมายหลายอย่าง
- 4) รถโรงเปิดข้างออกเป็นร้านอาหารขนาดเล็ก (Lunch wagon) ใช้แทนรถเข็น
- 5) ภัตตาคารเล็กๆ อาจมีห้องเดี่ยวตามทางหลวง (Diner)
- 6) ไนท์คลับ (Night Club) มีการเสิร์ฟอาหารต่างๆ หรือเป็นลักษณะของภัตตาคารอาหารขนาดเล็กขายเครื่องดื่ม อาหารว่างตามโรงภาพยนตร์
- 7) ร้านอาหารโต้รุ่ง

3. เกณฑ์ตามความพิเศษหรือความจำเพาะของอาหาร

- 1) ภัตตาคารจำหน่ายอาหารทั่วไป ซึ่งจัดเป็นรูปแบบต่างๆ อาจมีบรรยากาศไทยๆ
- 2) ภัตตาคารอาหารประจำชาติ เช่น อาหารจีน อาหารอิตาเลียน อาหารฝรั่งเศส อาหารญี่ปุ่น ฯลฯ
- 3) ภัตตาคารอาหารทะเล
- 4) ภัตตาคารหรือร้านอาหารที่เป็นผลิตภัณฑ์จากนม
 - 5) ภัตตาคารขายอาหารบั้งย่าง เช่น ร้านไก่ย่าง หมูสะเต๊ะ เนื้อสะเต๊ะ
 - 6) ร้านขายแต่เฉพาะไอศกรีม
 - 7) ร้านขายเฉพาะน้ำผลไม้ปั่นนานาชนิด
 - 8) ร้านขายเฉพาะแซนด์วิช แฮมเบอร์เกอร์ ฮอทดอก
 - 9) ร้านอาหารมังสวิรัต
 - 10) ร้านกาแฟ และเครื่องดื่มไร้แอลกอฮอล์ซึ่งอาจมีขนมเค้ก และบิสกิตจำหน่าย
 - 11) บาร์จำหน่ายสุรา และเครื่องแกง

4. เกณฑ์ตามสถานที่ของเจ้าของ

- 1) เป็นภัตตาคารลูกโซ่ (Chain Restaurant)เช่น McDonald, Kentucky Fried-Chicken's
- 2) เป็นเจ้าของเดี่ยวแต่ตั้งอยู่หลายแห่ง เช่น S & P เป็นต้น
- 3) เป็นเอกเทศ ร้านอาหารประเภทนี้มีมากมายในประเทศไทย

4) เป็นส่วนหนึ่งของโรงแรม ทุกโรงแรมต้องมีธุรกิจบริการด้านอาหารทั้งสิ้น เพราะเป็นรายได้ส่วนที่สำคัญที่สุดส่วนหนึ่งของกิจการในโรงแรม

นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศส่วนมากจะนิยมรับประทานอาหารในโรงแรม และในโรงแรมขนาดใหญ่ที่มีมาตรฐานก็จะจัดอาหารไว้บริการมากมายหลายชนิด เช่น จัดไว้ใน คอฟฟี่ชอปในภัตตาคาร หรือในห้องอาหารประจำชาติต่างๆ บริการอาหารถึงห้องพัก บริการอาหารเครื่องดื่มในโอกาสพิเศษ ฯลฯ

อาหารไทย

รสชาติอาหารไทย ส่วนใหญ่มีรสจัดและเผ็ด สำหรับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติควรปรุงอาหารไทยไม่ให้มีรสจัดจนเกินไป และควรจัดภาชนะที่ใส่อาหารให้ดูแปลกตาและสวยงาม ซึ่งอาหารไทยของแต่ละภาค จะมีความแตกต่างกันทั้งเครื่องปรุงหลักวิธีทำและรสชาติของอาหารพอจะแบ่งออกได้เป็น 4 ภาคดังต่อไปนี้คือ

อาหารไทยภาคกลาง เป็นภาคที่อุดมสมบูรณ์ที่สุด พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำลำธารหลายสายผ่าน ข้าวปลาอาหารจึงอุดมสมบูรณ์เกือบตลอดปี นอกจากนี้ภาคกลางยังเป็นที่ตั้งของเมืองหลวงมานับหลายร้อยปี ตั้งแต่สมัยอยุธยาเรื่อยมาจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ในปัจจุบัน จึงเป็นศูนย์รวมของวัฒนธรรมประเพณีที่สืบทอดต่อกันมา ทั้งยังเป็นศูนย์กลางทางการค้าขายและการติดต่อกับต่างประเทศ มีแขกบ้าน แขกเมืองไปมาหาสู่อยู่ตลอดเวลา และที่สำคัญที่สุดเป็นที่ประทับของพระมหากษัตริย์ในรัชกาลต่าง ๆ มีเจ้านายหลายพระองค์รวมทั้งแควตงชาววัง ซึ่งต่างก็มีส่วนสำคัญในการสร้างสรรค์อาหารไทยที่เป็นแบบฉบับของคนภาคกลาง ลักษณะของอาหารภาคกลางมีที่มาจากต่าง 4 ประการดังนี้

1) อาหารที่ได้รับอิทธิพลจากต่างประเทศ เช่น เครื่องแกง แกงกะทิ จะได้มาจากชาวฮินดู การผัดโดยใช้กระทะน้ำมันมาจากประเทศจีน ของหวานประเภท ทองหยิบ ทองหยอด ได้รับอิทธิพลมาจากประเทศทางตะวันตก เป็นต้น

2) อาหารที่มักมีการประดิษฐ์ส่วนใหญ่มาจากบรรดาท่านท้าวเธอที่อยู่ในวังมีเวลาว่างมากจึงใช้หัวคิดสร้างสรรค์ให้เลิศรส วิจิตรบรรจง เช่น ขนมช่อม่วง จ่ามงกุฏ ลูกชุบหรืออาหารประเภท ข้าวแช่ ผัก ผลไม้แกะสลัก เป็นต้น

3) อาหารที่มักจะมีเครื่องเคียง เช่น น้ำพริกปลาร้าต้องแหม่นด้วยหมูหวานและไข่เค็ม แกงกะทิก็มักจะแหม่นด้วยปลาเค็มและสะเดาน้ำปลาร้าหวานก็ต้องคู่กับกุ้งเผาหรือปลาตุ๋นย่าง เป็นต้น

4) อาหารว่างและขนม เช่น ข้าวเกรียบปากหม้อ กระทงทอง ช่อม่วง ข้าวตั่วหน้าตั้ง ขนมหวานที่ทำจากไข่และแบ่งชนิดต่างๆ เช่น ขนมชั้น ขนมสอดไส้ ขนมเปียกปูน ขนมกง ขนมลิ่มกลิ้ง เป็นต้น

จากความหลากหลายของอาหารภาคกลาง จึงทำให้รสชาติของอาหารไม่เน้นไปทางรสใดรสหนึ่ง โดยเฉพาะ คือ รสเค็ม เผ็ด เปรี้ยว หวานคลุกเคล้าไปตามชนิดของอาหาร นอกจากนี้ยังใช้เครื่องปรุงแต่งกลิ่นรส เช่น พริกเครื่องเทศต่างๆ ใช้กะทิเป็นส่วนประกอบของอาหารมากชนิด

อาหารไทยภาคเหนือ เป็นภาคที่มีภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นภูเขา ทำให้เกิดธรรมชาติที่สวยงาม มีความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้ และยังเป็นที่อยู่ของคนไทยภูเขาหลายเผ่าพันธุ์ ภาคเหนือจึงเป็นที่รวมของวัฒนธรรมที่หลากหลายชนบทรอบล้อมประเพณีที่งดงาม ซึ่งสืบทอดกันมานานแสนนาน ภาคเหนือเป็นพื้นที่ที่มีอากาศหนาว คล้ายต่างประเทศ มีไม้เมืองหนาวนานาพันธุ์ถูกนำมาทดลองปลูก และได้กลายเป็นสินค้าที่ทำรายได้ให้แก่เกษตรกรภาคเหนือเป็นอันมาก แต่ถึงจะสามารถปลูกพืชผักเมืองหนาวได้ แต่อาหารของภาคเหนือก็ยังใช้พืชตามป่าเขา และพืชที่ขึ้นเองตามธรรมชาติมาใช้ในการปรุงอาหารเป็นส่วนใหญ่ การรับประทานอาหารของภาคเหนือ นั้น จะใช้โต๊ะข้าวหรือที่เรียกว่า “ขันโตก” แทนโต๊ะอาหาร โดยสมาชิกในบ้านจะนั่งล้อมวงเพื่อรับประทานอาหาร คนภาคเหนือรับประทานข้าวเหนียวเป็นอาหารหลัก ส่วนกับข้าวก็มีหลากหลาย การทำอาหารมักจะทำให้สุก เช่น ผัดผักจะผัดให้ผักนุ่ม ต้มผักก็ต้มให้นุ่ม อาหารภาคเหนือไม่นิยมใส่น้ำตาล ความหวานจะได้จากส่วนผสมที่นำมาทำอาหาร เช่น ความหวานจากผัก จากปลา จากมะเขือเทศ เป็นต้น ส่วนอาหารที่รับประทานก็มี แหนม ลาบเมือง น้ำพริกต่าง ๆ จะรับประทานคู่กับผักสดต่าง ๆ ที่มีเฉพาะในท้องถิ่น เช่น ผักไผ่ สะระแหน่ ผักขี้อ่อม ต้น ผักขี้หูด เป็นต้น อาหารที่คนภาคเหนือนิยมใช้กิน เป็นเครื่องเคียงกับอาหารอย่างอื่น เช่น แคนหมูจะรับประทานคู่กับขนมจีนน้ำเงี้ยว น้ำพริกหนุ่ม เป็นต้น

อาหารไทยภาคใต้ เป็นภาคที่มีพื้นที่ติดชายฝั่งทะเลมากที่สุด ลักษณะภูมิประเทศเป็นแหลมที่ยื่นลงไปในทะเล ผู้คนที่อาศัยในดินแดนแถบนี้จึงนิยมทำการประมง เพราะมีทรัพยากรในท้องทะเลมากมาย อาหารหลักในการดำรงชีวิตจึงเป็นอาหารทะเล อาหารส่วนใหญ่ของคนภาคใต้มักเกี่ยวข้องกับปลาและอาหารจากท้องทะเล อาหารทะเลหรือปลาโดยธรรมชาติจะมีกลิ่นคาวจัด อาหารภาคใต้จึงไม่แพ้เครื่องเทศ โดยเฉพาะขมิ้นดูจะเป็นสิ่งแทบจะขาดไม่ได้เลย เพราะจะช่วยในการดับกลิ่นคาวได้ดีนัก จึงเห็นได้ว่าอาหารไทยภาคใต้ จะมีสีออกเหลืองๆ แทบทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นแกงไตปลา แกงส้ม แกงพริก ปลาทอด ไก่ทอด ก็มีขมิ้นทั้งสิ้น ดังนั้น อาหารไทยภาคใต้แม้จะเป็นอาหารที่อร่อย น่าลิ้มลอง แต่สิ่งหนึ่งที่ประทับใจผู้คนคือความเผ็ดร้อนของรสชาติอาหารที่เผ็ดจัด เค็ม เปรี้ยว แต่ไม่นิยมรสหวาน รสเผ็ดของอาหารไทยภาคใต้ได้จากพริกขี้หนูสด พริกขี้หนูแห้ง และพริกไทย ส่วนรสเค็มได้จากกะปิและเกลือ รสเปรี้ยวได้จากส้มมะนาว น้ำส้มลูกโหนด ตะลิงปลิงระกำ มะนาว และมะขามสด เป็นต้น เนื่องด้วยอาหารไทยภาคใต้มีรสจัด อาหารหลายๆ อย่างจึงมีผักรับประทานคู่ไปด้วยเพื่อช่วยลดความเผ็ดร้อน ซึ่งคนภาคใต้เรียกว่า ผักเหนาะ หรือบางจังหวัดอาจเรียกว่า ผักเกร็ด ผักเหนาะของภาคใต้มีหลายอย่าง บางอย่างก็เป็นผักชนิดเดียวกับภาคกลาง เช่น มะเขือเปราะ ถั่วฝักยาว ถั่วพู เป็นต้น การเสิร์ฟผักเหนาะกับอาหารใต้ชนิดของผักจะคล้ายๆ กัน หรืออาจเป็นผักที่ผู้รับประทานชอบก็ได้ เช่น สะตอ ลูกเนียง ยอดมะกอก อาหารไทยภาคใต้ที่เป็นที่นิยมรับประทาน ได้แก่ ข้าวยำปักษ์ใต้ แกงไตปลา แกงเหลือง ขนมจีนน้ำยาปักษ์ใต้ เป็นต้น

อาหารไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีชื่อเรียกทั่วไปว่าภาคอีสาน ตั้งอยู่บนพื้นที่ซึ่งเป็นที่ราบ มีภูเขาและป่าไม้น้อยกว่าภาคเหนือและภาคใต้ ดินส่วนใหญ่เป็นดินร่วนปนทรายซึ่งกักเก็บน้ำได้ไม่ดี จึงแห้งแล้งในหน้าร้อน ความสมบูรณ์ของพันธุ์ไม้บางแห่งอาจจะมีน้อยไปบ้าง แต่มีผักพื้นบ้านต่างๆ ที่แตกต่างไปจากภาคอื่นๆ เช่น ผักจิก ผักกะแยง ผักหูเสือ ดอกกระเจียว แคป่า ผักเม็ดยี่หวาย

โจก เห็ดไข่ เห็ดบด เห็ดถ่าน เป็นต้น ด้วยสภาพภูมิประเทศเป็นทุ่งกว้าง จึงเหมาะสมสำหรับเลี้ยงสัตว์ประเภทวัว ควาย มากกว่าสัตว์อื่นๆ ดังนั้น จึงมีการบริโภคเนื้อสัตว์เหล่านี้ ส่วนสัตว์ที่มีมากตามธรรมชาติ เช่น มดแดง แมงดาหนา ตั๊กแตน และอื่นๆใช้เป็นอาหารได้ดี ชาวอีสานนิยมบริโภคอาหารรสเค็ม เผ็ดและเปรี้ยว ดังนั้นการถนอมอาหารจึงเกิดขึ้นในท้องถิ่นเช่น ปลาร้า เนื้อเค็ม ไส้กรอกหมู หม่าต๊ับ เป็นต้น

อาหารตะวันตก

ปัจจุบันอาหารตะวันตกมีบทบาทอย่างมากต่ออุตสาหกรรมอาหารเพื่อการท่องเที่ยว เนื่องจากสมัยก่อนที่ยังมีการล่าอาณานิคม ประเทศผู้ล่าทั้งหลายส่วนมากจากทวีปยุโรป และภายหลังเสร็จสิ้นการยึดครองและคืนการปกครองให้แก่แต่ละประเทศแล้วประเทศเหล่านั้นได้ฝากร่องรอย ประเพณี วัฒนธรรมต่างๆ ไว้มากมายโดยเฉพาะวัฒนธรรมเรื่องอาหารการกิน ดังจะเห็นได้ว่าในปัจจุบันอาหารจากประเทศแถบตะวันตกเป็นที่นิยมอย่างมากทั่วโลก เราจึงควรรู้จักประเภทของอาหารตะวันตกเพื่อนำไปเป็นความรู้ในการปฏิบัติงาน(พลศรี คชาชีวะ, และบุญเสริม หุตะแพทย์, 2539, หน้า 18-32)

อาหารเช้า(Breakfast) คือ อาหารที่รับประทานในเวลาเช้านี้ระหว่าง เวลา 7.00-9.00 น. แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

1) อาหารเช้าแบบยุโรป(European Breakfast) ประกอบด้วยน้ำผลไม้ ขนมปัง แยม เนยอย่างใดอย่างหนึ่ง และชาหรือกาแฟ

2) อาหารเช้าแบบอเมริกัน (American Breakfast) ประกอบด้วย น้ำผลไม้ ซีเรียล คอรันเฟล็ก ขนมปัง ไข่ดาว แฮม เบคอน แล้วตามด้วยชาหรือกาแฟ

อาหารก่อนกลางวัน (Brunch) คือ อาหารที่รับประทานสายเกินกว่าเวลาอาหารเช้า ผู้รับประทานสายเกินกว่าเวลาอาหารเช้ามักจะสั่งอาหารที่หนักกว่าอาหารเช้า แต่ไม่ถึงกับเป็นอาหารมื้อกลางวันเสียทีเดียว Brunch มาจากคำว่า Breakfast และ Lunch ช่วงเวลารับประทานคือ 9.00-10.30 น.

อาหารกลางวัน(Lunch หรือ Luncheon) อาหารกลางวันโดยทั่วไปจะไม่ใช่อาหารหนัก อาจเป็นไข่ (Omelet) กับนม หรือซูปกับสลัดไม่เกิน 2-3 อย่าง แต่ถ้ำรับประทานอาหารหนักหลายอย่างเรียกว่า Dinner คำว่า Lunch นั้นไม่ได้แปลตรงตัวว่าอาหารกลางวัน และ Dinner ไม่ได้แปลว่าอาหารเย็น แต่แปลว่าอาหารหนัก คือ ในตอนเย็นนิยมรับประทานอาหารหนักหลายอย่าง โดยอาหารกลางวันมักจะรับประทานระหว่างเวลา 11.30-14.00 น.

อาหารกลางวันส่วนใหญ่มีอาหารประเภทเนื้อสัตว์ ได้แก่ เนื้อ หมู ปลา มีผักเป็นส่วนประกอบ หรือเป็นแซนด์วิชต่าง ๆ ซึ่งทำง่าย ๆ และรวดเร็ว เพราะเนื่องจากมีเวลาพักกลางวันน้อย จึงจำเป็นต้องรีบรับประทาน (Latin, G. 1995) อาหารกลางวันแบ่งออกเป็นประเภทต่างๆ ดังนี้

1) ประเภทอาหารจานเดียว(One Course) หรือ A La Carte เหมาะสำหรับคนมีเวลาน้อยต้องการความรีบเร่ง หรือต้องการเลือกอาหารโดยเฉพาะ หรือสำหรับคนที่รับประทานอาหารไม่มาก อาหารประเภทนี้เป็นอาหารประเภทเนื้อ ไก่ หมู ปลา ซึ่งจะต้องมีส่วนประกอบ เช่น ผักและสลัดต่างๆ ประกอบการรับประทานอาหารด้วย

2) ประเภทอาหาร 2 จาน(Two Courses) จานแรกอาจเป็นพวกซूप หรืออาหารเบาๆ เช่น Cocktail ต่างๆ อาจเป็น กุ้ง ปู ผลไม้ เป็นต้น พวกซูปอาจเป็นซูปใส ซูปครีม ซูปข้น ส่วนอาหารจานที่สองจะเป็นพวกอาหารหนักคือจำพวกเนื้อ ไก่ เป็ด และสลัดผักสดเป็นส่วนประกอบ

3) อาหารประเภท 3 จาน(Three Courses) จานแรกอาจเป็นพวกซูป จานที่สองเป็นพวกกุ้ง ปลาต่าง ๆ จะเป็นอบ ย่าง ปิ้ง ทอด อย่างหนึ่งอย่างใดแล้วแต่ความพอใจของผู้บริโภค จานที่สามจะเป็นอาหารหนัก ได้แก่ เนื้อ ไก่ หมู เป็ด และสลัดผักเป็นส่วนประกอบ

4) อาหารกลางวันแบบบุฟเฟ่ต์ จัดเป็นอาหารกลางวันแบบกันเอง ที่มีแขกมากๆ อาหารแบบนี้ต้องบริการด้วยตนเอง คือ ตักรับประทานเอง ลูกค้าย้ายไปตักอาหารตามใจชอบ อาหารบางชนิดมีพนักงานคอยบริการเพื่อเพิ่มสีสัน รับประทานได้โดยไม่จำกัดปริมาณ และสามารถลุกกลับไปตักอาหารใหม่ได้อีกจนพอใจ

อาหารน้ำชา(Afternoon Tea) อาหารมื้อนี้รับประทานกันระหว่างเวลา 15.00-17.00 น. น้ำชาประกอบด้วยชาพร้อมเค้กหรือผลไม้ต่างๆ

อาหารเย็น(Dinner) เวลาที่รับประทานอาหารเย็นคือประมาณ 19.00 น. เป็นต้นไป อาหารมีมากมายหลายอย่าง ก่อนเสิร์ฟอาจจะมีการเสิร์ฟเหล้าประเภทก่อนอาหาร แล้วจึงเริ่มรับประทานอาหาร คำ ส่วนมากจะรับประทานกันอย่างไม่รีบเร่ง อาหารจานแรกเป็นอาหารเรียกน้ำย่อย คือ ซูป ต่อมาเป็นพวกอาหารทะเล แล้วจึงเป็นอาหารหลักซึ่งเป็นเนื้อสัตว์ เสร็จจากรับประทานอาหารหลักก็จะมีอาหารหลังอาหาร เช่น ผลไม้ ของหวาน กาแฟ

อาหารมื้อดึก (Supper) อาหารมื้อดึกเป็นอาหารเบาๆ รับประทานหลัง จากรับประทานอาหารค่ำแล้ว ดังนั้นผู้ที่รับประทานอาหารหนัก ในตอนกลางวันแล้ว ในตอนเย็นไม่รับประทานมากนักก็จะเรียกอาหารนี้ว่า Supper แทน(พิสมัย ปิโซติการ, 2527)

ในปัจจุบันนี้ธุรกิจอาหารประเภทอาหารบริการเร็ว (Fast Food) เช่น McDonald, Kentucky Fried - Chicken's เป็นบริษัทที่มีสาขาอยู่หลายประเทศ อาหารประเภทนี้เป็นที่นิยมกันอย่างแพร่หลาย ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ร้านอาหารพวกนี้จัดอยู่ในพวกสะดวกซื้อไม่ต้องเสียเวลาในการรอนาน หลายแห่งอาจมีสถานบันเทิงอยู่ด้วย นอกจากนี้ยังมีธุรกิจอีกประเภทหนึ่งที่มักรวมอยู่หรือควบคู่กับธุรกิจบริการอาหาร ธุรกิจนั้นได้แก่ ธุรกิจบันเทิงซึ่งหมายถึง ธุรกิจที่ให้บริการด้านความบันเทิงบันเทิงใจแก่นักท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับความสนุกสนาน สนาน เช่น บาร์ ไนต์คลับ คาบาเรต์ สถานอาบอบนวด สถานนวดแผนโบราณ โรงภาพยนตร์ โรงละคร โรงจิว ศูนย์วัฒนธรรม สนามมวย สนามรถ สนามแข่งม้า เป็นต้น การสร้างความบันเทิงรื่นรมย์ให้กับลูกค้าที่มารับประทานอาหารอาจประกอบด้วยการจัดการแสดงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้นักท่องเที่ยวชมขณะรับประทานอาหารเช้าสร้างความพึงพอใจให้แก่ลูกค้าของตนเอง เช่น ชนโตกดินเนอร์ เป็นต้น

การขยายตัวของธุรกิจด้านภัตตาคารและสถานบันเทิง มีความสัมพันธ์กับการท่องเที่ยวมาก กล่าวคือในเมืองใหญ่หรือย่านธุรกิจการท่องเที่ยวจะมีภัตตาคารและสถานบันเทิงตั้งอยู่เป็นจำนวนมาก และธุรกิจด้านนี้ได้ขยายตัวไปยังต่างจังหวัดหรือบริเวณแหล่งท่องเที่ยว โดยจะเจริญเติบโตตามอัตราการเจริญก้าวหน้าของการท่องเที่ยวอยู่ตลอดเวลาด้วย

แต่หากจะพิจารณาถึงธุรกิจอาหารและเครื่องดื่มที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจะสามารถแบ่งออกเป็น 4 ประเภทหลัก คือ

1) *ภัตตาคาร หรือร้านอาหารเดี่ยว หรืออาหารเฉพาะอย่าง* เป็นธุรกิจอาหารและเครื่องดื่มที่เป็นที่รู้จักกันดี และมีจำนวนมาก ได้แก่ ภัตตาคารหรือร้านอาหารโดยทั่วไปซึ่งมีหลายขนาด และหลายลักษณะของการให้บริการ เช่น ภัตตาคารเกอร์เมต์หรือซันดี , ภัตตาคารอาหารจีน, อิตาลีเลียน, ฝรั่งเศส, ตะวันออกกลาง, ญี่ปุ่น, โซคซัยเสติกเฮ้าส์ ในประเทศไทย , ภัตตาคารแบบครอบครัว , ภัตตาคารฮาร์ตรีออคคาเฟ่, ภัตตาคารแพลนเน็ต ฮอลลีวูด, ภัตตาคารแบบบุฟเฟต์, ภัตตาคารจานด่วนหรือฟาสต์ฟู้ดแบบบริการตนเอง, ศูนย์อาหาร เป็นต้น

2) *ธุรกิจอาหารและเครื่องดื่มในโรงแรม* ธุรกิจบริการอาหารและเครื่องดื่มในโรงแรมอาจครอบคลุมตั้งแต่ ตู้อาหารอัตโนมัติ (Vending Machine) จนถึงภัตตาคารประเภทต่างๆ ที่ให้บริการภายในโรงแรม ภัตตาคารในโรงแรมให้บริการอาหารในรูปแบบและราคาที่แตกต่างกัน โดยมักขึ้นอยู่กับระดับของโรงแรม กล่าวคือ โรงแรมที่มีระดับมาตรฐานสูง มักให้บริการอาหารและเครื่องดื่มที่พิเศษและราคาแพง รูปแบบการให้บริการอาหารและเครื่องดื่มภายในโรงแรมที่ควรกล่าวถึง คือ

- ห้องอาหาร (Dining Room) ภายในโรงแรมอาจมีลักษณะตั้งแต่ ภัตตาคารแบบครอบครัวจนถึงภัตตาคารซันดีหรือภัตตาคารเกอร์เมต์ โดยประเภทของภัตตาคารมักมีความสัมพันธ์กับขนาดและระดับของโรงแรม โรงแรมหรูหรามักจะมีห้องอาหารที่เป็นภัตตาคารซันดี ห้องอาหารนานาชาติ ห้องอาหารแบบบุฟเฟต์ ตลอดจนห้องอาหารแบบสะดวกรวดเร็ว ภัตตาคารในโรงแรมนับเป็นธุรกิจที่ทำรายได้ให้แก่โรงแรม และกลายเป็นคู่แข่งสำคัญต่อภัตตาคารและร้านอาหารเดี่ยวทั่วไป เพราะโรงแรมมักลงทุนสูงในเรื่องการตกแต่งอย่างหรูหราโอ่อ่ามีการบริการที่ประทับใจ และมีการดำเนินงานที่เป็นระบบ

- บริการอาหารในห้องพัก (Room Service) โรงแรมขนาดใหญ่ที่ให้บริการครบวงจรมักมีบริการอาหารส่งถึงห้องพัก บางที่มีตลอด 24 ชั่วโมง โดยจัดวางรายการอาหารไว้ในห้องพัก ซึ่งประกอบด้วย อาหารเช้า อาหารกลางวัน และอาหารค่ำ ราคาอาหารมักจะสูงกว่าปกติ เพราะคิดรวมค่าบริการส่งถึงที่ โรงแรมขนาดกลางอาจให้บริการอาหารในห้องพักเป็นเพียงช่วงเวลา เพื่อลดค่าใช้จ่าย

- เลาจันและบาร์ (Lounge/ Bar) โรงแรมขนาดใหญ่นอกจากมีพื้นที่บริเวณล็อบบี้เป็นที่นั่งพัก สำหรับบุคคลทั่วไปแล้ว ยังมีพื้นที่เป็นเลาจันไว้ให้บริการอาหารเบา ของหวาน เครื่องดื่ม ตลอดจนชาและกาแฟให้แก่แขกผู้มาพักและประชาชนทั่วไป หรือจัดบริเวณหนึ่งในโรงแรมเป็นบาร์ที่ให้บริการเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์หลากชนิด ทั้งเลาจันและบาร์มักจัดให้มีดนตรี หรือเพลงประกอบบรรยากาศด้วย

- บริการจัดเลี้ยงหรือจัดอาหาร (Banquet and Catering) โรงแรมทั่วไปมักมีฝ่ายจัดเลี้ยงดูแลรับผิดชอบการจัดงาน หรือจัดเลี้ยงในห้องโถงหรือห้องจัดเลี้ยงทั้งภายในและภายนอกโรงแรม การจัดเลี้ยงอาจเป็นเพียงการจัดอาหารว่างสำหรับผู้มาร่วมประชุม จนถึงการจัดเลี้ยงขนาดใหญ่แบบมีพิธีการ เช่น การจัดงานแต่งงาน การจัดประชุม การจัดงานแนะนำสินค้า เป็นต้น

3) **ธุรกิจอาหารและเครื่องดื่มในสถานประกอบการต่างๆ** ธุรกิจบริการอาหารและเครื่องดื่มจัดเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกของธุรกิจอื่น ๆ ที่จำเป็นต้องจัดบริการอาหารและเครื่องดื่มไว้ให้แก่ลูกค้า เช่น อาหารและเครื่องดื่มในศูนย์การค้า หรือห้างสรรพสินค้า เพื่อลูกค้าระหว่างการซื้อสินค้าโดยไม่ต้องออกไปจากห้องหรือศูนย์การค้าเพื่อรับประทานอาหาร ช่วยอำนวยความสะดวกแก่สถานีขนส่ง สถานีรถไฟ สนามบิน และรวมทั้งบริการอาหารและเครื่องดื่มตามสโมสรต่างๆที่สมาชิกหรือแขกเข้าไปใช้บริการเพื่อสังสรรค์หรือออกกำลังกาย เช่น ราชกรีฑาสโมสร สโมสรเรือใบ เป็นต้น

4) **ธุรกิจอาหารและเครื่องดื่มในระหว่างการเดินทาง** เป็นการให้บริการแก่ผู้โดยสารบนเครื่องบิน รถไฟ และเรือ ที่ผู้จัดเตรียมอาหาร (Caterer) ต้องให้บริการตรงเวลา และจัดส่งอาหารไปที่พาหนะที่ใช้เดินทางอย่างเป็นระบบ และมีความเชี่ยวชาญในการจัดเตรียมอาหารในภาชนะที่สามารถให้บริการเป็นรายคนได้สะดวก เนื่องจากพาหนะในการเดินทางมีเนื้อที่และเวลาที่จำกัดในการให้บริการ

ธุรกิจจำหน่ายสินค้าและของที่ระลึก

การซื้อของ (Shopping) เป็นกิจกรรมสำคัญอีกอย่างหนึ่งของนักท่องเที่ยว สินค้าที่มีคุณค่าในความรู้สึกของนักท่องเที่ยว คือสินค้าพื้นเมือง โดยเฉพาะสินค้าหัตถกรรมซึ่งเป็นผลผลิตของคนท้องถิ่นแท้ๆ นอกจากนั้น สถานที่ซื้อของหรือย่านซื้อของเป็นอีกส่วนหนึ่งที่ช่วยดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว หากสถานที่นั้น เป็นแหล่งหรือเป็นตลาดของคนพื้นเมือง เพราะมีสีสันและความมีชีวิตชีวาของวิถีชุมชน

นักท่องเที่ยวมักมีความต้องการที่จะใช้สินค้าอุปโภคบริโภคในระหว่างการเดินทางเสมอ ไม่ว่าจะเป็นของใช้ส่วนตัว หรืออุปกรณ์ที่จำเป็นในการเดินทาง โดยส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวหาซื้อได้จากร้านค้าปลีกในแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งให้บริการแก่คนในท้องถิ่นอยู่แล้ว ส่วนร้านขายสินค้าที่ระลึกนั้น เป็นร้านค้าที่ตั้งขึ้นเพื่อจุดประสงค์หลักในการขายของให้แก่นักท่องเที่ยวโดยเฉพาะ ซึ่งมักจะพบในบางพื้นที่ท่องเที่ยวที่มีสินค้าที่ระลึกที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของพื้นที่นั้นๆ และเป็นที่ต้องการของนักท่องเที่ยว โดยนักท่องเที่ยวมักซื้อเป็นของฝาก หรือซื้อไว้เพื่อเป็นสิ่งเตือนให้ตนเองระลึกว่า ครั้งหนึ่งได้เคยมาเยือนสถานที่แห่งนั้นแล้ว ในหลายประเทศได้นำเอาสินค้าของที่ระลึกมาเป็นจุดขายในการท่องเที่ยว โดยพยายามแข่งขันกันจัดเทศกาลลดราคาสินค้าเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว ตัวอย่างประเทศในเอเชียที่มีจุดเด่นด้านสินค้าที่มีราคาถูก และสามารถชักจูงนักท่องเที่ยวได้เป็นจำนวนมาก คือ จีน สิงคโปร์ ฮองกง รวมทั้งประเทศไทย

สินค้าที่ระลึกในความหมายที่เข้าใจกันโดยทั่วไป คือสินค้าที่นักท่องเที่ยวซื้อมากลับไปยังภูมิลำเนา เพื่อเก็บไว้เป็นสิ่งเตือนใจว่าครั้งหนึ่งเคยเดินทางไปที่นี่ที่นี่ แต่ในปัจจุบันการเดินทางท่องเที่ยวขยายตัวอย่างกว้างขวาง การคมนาคมขนส่งสะดวกรวดเร็ว การรับและเผยแพร่วัฒนธรรมวัตถุกระจายไปทั่วโลก สิ่งของวัตถุอย่างเดียวกันมีผู้ซื้อไปใช้ทั่วโลก การซื้อสินค้ากลับบ้านจึงมิได้จำกัดอยู่เฉพาะของซึ่งจะนำไปเป็นของที่ระลึกอีกต่อไป ดังนั้นคำจำกัดความของสินค้าที่ระลึกจึงน่าจะหมายถึง สิ่งของใดก็ตามที่นักท่องเที่ยวซื้อและนำสินค้านั้นกลับไปยังภูมิลำเนาของตน อาจจะมิใช่วัตถุประสงค์เพื่อใช้สอยในชีวิตประจำวัน เป็นที่ระลึก หรือเป็นของฝากก็ได้

อีกนัยหนึ่งการซื้อของนับว่าเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยว เพื่อความเพลิดเพลิน นักท่องเที่ยวชอบซื้อสินค้าที่ตัวเองชอบ หรือของที่ระลึกแบบแปลกๆ เขาจะรู้สึกผิดหวังถ้าในแหล่งท่องเที่ยวไม่ค่อยมีสินค้าที่ระลึกให้เลือกซื้อ สินค้าที่ระลึกจึงนับเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องอยู่ควบคู่เป็นเอกลักษณ์กับแหล่งท่องเที่ยวทุกๆ เสมอ การเดินทางท่องเที่ยวในสถานที่แห่งหนึ่ง นอกจากนักท่องเที่ยวจะนำความประทับใจในความสวยงามของสถานที่นั้นแล้ว สิ่งหนึ่งที่ย้ำความทรงจำได้อย่างดี ก็คือสินค้าที่ระลึกในแหล่งท่องเที่ยว แรงจูงใจที่ทำให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจซื้อสินค้าที่ระลึกก็คือความคิดที่ว่าเป็นของที่เน้นราคาย่อมเยา รมีเอกลักษณ์ประจำถิ่น งานหัตถกรรมพื้นบ้านของแต่ละท้องถิ่นจึงเป็นสินค้าที่ระลึกทางการท่องเที่ยวที่มีบทบาทสำคัญ และกลายเป็นค่านิยมสำหรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศ ที่จะต้องซื้อสินค้าของที่ระลึกเป็นของฝากญาติมิตรเป็นของฝากตนเองให้จดจำว่าครั้งหนึ่งในชีวิตเคยไปสถานที่แห่งนั้นมาแล้ว

ธุรกิจจำหน่ายสินค้าที่ระลึกเป็นธุรกิจการให้บริการจำหน่ายสินค้าประเภทที่ระลึกแก่นักท่องเที่ยว นับเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้การเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวยุคใหม่มีชีวิตชีวาออกมามากยิ่งขึ้น เมื่อได้มีโอกาสจับจ่ายใช้สอยซื้อของที่ระลึก ตามปกตินักท่องเที่ยวมักนิยมซื้อสินค้าที่ระลึกในท้องถิ่นที่เข้าไปท่องเที่ยว เพื่อนำไปใช้เองหรือเก็บไว้เป็นที่ระลึกหรือนำไปฝากญาติมิตรโดยมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากเมื่อเดินทางกลับภูมิลำเนาแล้วมักจะนำประสบการณ์ที่ประทับใจไปเล่าให้ญาติมิตรฟังถึงความตื่นเต้นที่ได้สินค้าที่ระลึกชิ้นนี้มาหรือสาธยายถึงกรรมวิธีการผลิตสินค้าที่ระลึกชิ้นนี้ตามที่ตนได้พบเห็นมา โดยสินค้าที่ระลึกมักมีลักษณะที่สำคัญอยู่ 7 ประการดังต่อไปนี้คือ

1. เป็นสินค้าเอกลักษณ์ของท้องถิ่นที่ไปเที่ยว เป็นสินค้าที่เมื่อเอ่ยถึงทุกคนก็รู้จักหรือเดาที่มาของสินค้านั้นได้ หรือเมื่อยามเห็นสินค้านี้ก็ให้นึกถึงสถานที่ซื้อได้ เช่นเครื่องแกะสลักเมืองแพร่ เครื่องเงินเชียงใหม่ เครื่องถมเมืองนครศรีธรรมราช ข้าวหลามนครปฐม ลำไยลำพูน ลิ้นจี่เมืองฝาง เป็นต้น
2. เป็นสินค้าหายาก เป็นสินค้าที่แหล่งท่องเที่ยวนั้นเป็นต้นกำเนิดหรือมีชื่อเสียงในการผลิตสินค้าที่ระลึกประเภทนี้ ทำให้แน่ใจว่าได้สินค้าที่เป็นของแท้หรือมีราคาถูกกว่าที่อื่น เช่นอัญมณี หินแร่บางชนิด สารสมุนไพบบางชนิด ศิลปวัตถุโบราณ เป็นต้น
3. เป็นสินค้าที่มีราคาถูกกว่าที่วางขายในภูมิลำเนาของนักท่องเที่ยว เป็นสินค้าใช้สอยที่นักท่องเที่ยวใช้ประจำวัน แต่มีราคาถูกกว่าที่ซื้อในภูมิลำเนาของนักท่องเที่ยวเอง เช่นเสื้อผ้า เครื่องสำอาง เครื่องหนัง อาหารแห้ง ภาชนะใช้ในครัวเรือน บุหรี่ เหล้า เป็นต้น
4. เป็นสินค้าที่ออกแบบผลิตภัณฑ์แปลกหรือมีประโยชน์ใช้สอย เป็นสินค้าที่มีความแปลกใหม่ในการออกแบบหรือมีประโยชน์ใช้สอยพิเศษ เช่นเฟอร์นิเจอร์ไม้สัก ที่ใส่ภาชนะหีบห่อสวยงาม อุปกรณ์แกะสลัก พวงกุญแจ ของเลียนแบบโบราณ ตุ๊กตา เป็นต้น
5. เป็นสินค้าที่มีรูปร่าง ขนาด และน้ำหนักเหมาะสมต่อการขนส่ง เป็นสินค้าที่ไม่เปราะบางหรือชำรุดง่าย ถ้าหากสินค้านั้นมีจุดอ่อนดังกล่าวต้องหาทางแก้ไข เช่นมีการบรรจุหีบห่อที่มีประสิทธิภาพ การออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ให้น้ำหนักน้อยและมีขนาดเล็กลง เป็นต้น

6. เป็นสินค้าที่ใช้วัสดุและแรงงานในท้องถิ่นนั้น เป็นสินค้าที่นำวัสดุเหลือใช้ไร้ค่ามาแปรรูปเป็นสินค้าที่ระลึก ซึ่งจะก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่ม นอกจากนั้นการใช้แรงงานเด็กและสตรีนอกเวลางานประจำมาประดิษฐ์สินค้า ย่อมก่อให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่

7. เป็นสินค้าที่มีการแสดงขั้นตอนการผลิตให้นักท่องเที่ยวเห็นหรือทดลองทำ ได้เป็นสินค้าที่แสดงให้เห็นถึงขั้นตอนการผลิต เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจและเห็นคุณค่าของสินค้านั้น เช่นให้นักท่องเที่ยวเก็บผลไม้ด้วยตัวเอง การวาดลายร่มให้นักท่องเที่ยวชม การทอผ้าให้นักท่องเที่ยวชม เป็นต้น

สินค้าที่ระลึกที่นักท่องเที่ยวซื้อไปฝากญาติมิตร ย่อมเป็นสิ่งแสดงถึงความมีน้ำใจและความระลึกถึงของผู้เดินทางท่องเที่ยวต่อผู้รับฝาก ทำให้ผู้รับดีใจและผู้ให้มีความสุข จึงไม่แปลกที่นักท่องเที่ยวแต่ละคนมักจะซื้อสินค้าที่ระลึกไปฝากญาติหลายชิ้น แต่ถ้าไม่ซื้อสินค้าที่ระลึกกลับไปเป็นเรื่องแปลก เพราะมีโอกาสเดินทางไปท่องเที่ยวถึงต่างประเทศแต่ ไม่มีของที่ระลึกหรือของฝากสำหรับญาติมิตรเลย ก็ดูจะเป็นคนไร้น้ำใจเกินไป ดังนั้นนักท่องเที่ยวต่างประเทศที่เข้ามานักท่องเที่ยวมักนิยมซื้อสินค้าที่ระลึกเป็นจำนวนมาก ทำให้รายได้จากนักท่องเที่ยวต่างประเทศในการใช้จ่ายซื้อสินค้าที่ระลึกจึงอยู่ในอัตราส่วนที่สูง และบ่อยครั้งที่นักท่องเที่ยวจะออกไปจากประเทศที่มาท่องเที่ยว มักมีเงินท้องถิ่นเหลืออยู่ แล้วไม่อยากจะนำกลับบ้าน จึงซื้อสินค้าที่ระลึกติดตัวกลับไปด้วย เมื่อรวมกันหลายๆ เข้า จึงกลายเป็นจำนวนเงินก้อนใหญ่ที่ตกอยู่กับประชาชนและประเทศเจ้าบ้าน ยิ่งในภาวะปัจจุบัน การเดินทางท่องเที่ยวขยายตัวอย่างกว้างขวางประกอบกับการคมนาคมขนส่งมีความสะดวกรวดเร็ว การซื้อสินค้ากลับบ้านจึงไม่ได้จำกัดอยู่แต่เพียงสินค้าที่เก็บไว้เพื่อเตือนใจว่าครั้งหนึ่งได้เคยมาเยือนที่แห่งนั้นเท่านั้น แต่สินค้าที่ระลึกยังหมายถึงสินค้าต่างๆ ที่นักท่องเที่ยวซื้อหรือนำกลับไปยังภูมิลำเนาของตนไม่ว่าจะมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้สอยในชีวิตประจำวัน หรือเพื่อเป็นของที่ระลึกเก็บไว้เตือนใจถึงถิ่นที่เคยไปเยือน หรือเป็นของฝากญาติมิตรก็ได้ เป็นผลให้ธุรกิจจำหน่ายสินค้าที่ระลึกทำรายได้สูงสุดเมื่อเทียบกับธุรกิจท่องเที่ยวอื่นๆ เราอาจแบ่งธุรกิจจำหน่ายสินค้าที่ระลึกของไทยออกเป็น 4 ประเภทใหญ่ๆ ดังต่อไปนี้คือ

ความสำคัญของสินค้าที่ระลึก สินค้าที่ระลึกจึงมีความสำคัญในด้านต่างๆ ดังนี้

1. **สินค้าของที่ระลึกมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจสังคมของประเทศ** ประชากรในประเทศไทยมากกว่าร้อยละ 80 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เกษตรกรจะมีเวลาว่างนอกฤดูกาลทำการเกษตร เวลาว่างเหล่านี้เกษตรกรสามารถผลิตงานหัตถกรรมพื้นบ้านเป็นของที่ระลึก จำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยวก่อให้เกิดรายได้เพิ่มขึ้นในครอบครัวอีกทางหนึ่ง ซึ่งช่วยยกมาตรฐานการครองชีพของประชากรในท้องถิ่นนั้นๆ ได้เป็นอย่างดี การผลิตหัตถกรรมพื้นบ้านให้เป็นสินค้าที่ระลึก เพื่อจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยวนั้นมีความสำคัญต่อทุกครอบครัว ครอบครัวใด ๆ ในท้องถิ่นนั้นก็สามารภประกอบศิลปหัตถกรรม เพื่อยกมาตรฐานการครองชีพได้เช่นกัน ทำให้รายได้ในท้องถิ่นนั้นเพิ่มมากขึ้น

1.1 จากสถิติหมวดค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยพบว่า นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศจ่ายเงินค่าซื้อสินค้าที่ระลึกเป็นเงินถึงประมาณหนึ่งในสี่ของค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่นักท่องเที่ยวใช้จ่ายไประหว่างการท่องเที่ยว

อุตสาหกรรมสินค้าที่ระลึกนอกจากจะทำรายได้เป็นเงินตราต่างประเทศจำนวนมากแล้ว ยังเป็นอุตสาหกรรมที่กระจายอยู่ในวงกว้าง ทั้งนี้เพราะสินค้าที่ระลึกมีมาก แต่ละชนิดก็ยังมีระดับการผลิตและรูปแบบมากมาย นับตั้งแต่การผลิตคนเดียวที่เป็นงานอดิเรก ไปถึงการผลิตในระดับครอบครัวและกลุ่มแม่บ้าน หรือผลิตเป็นโรงงานอุตสาหกรรม ประชาชนทุกระดับจึงมีโอกาที่จะผลิตสินค้าที่ระลึกขายเองได้

1.2 อุตสาหกรรมการผลิตสินค้าที่ระลึกจำหน่าย ให้แก่นักท่องเที่ยวมีบทบาทในการสร้างอาชีพใหม่และสร้างงานในปริมาณที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ช่วยให้แรงงานส่วนเกิน เช่น แรงงานที่ว่างจากการทำนา จะกลายเป็นแรงงานที่เป็นประโยชน์

1.3 สินค้าที่ระลึกบางชนิดเปรียบเสมือนทูตวัฒนธรรม ซึ่งมีผู้นำไปเผยแพร่ยังส่วนต่างๆ ของโลก ทำให้ผู้คนรู้จักประเทศไทยและอยากมาเที่ยวประเทศไทยเพิ่มขึ้น

1.4 การมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากซื้อสินค้าที่ระลึก จะเป็นการกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาประสิทธิภาพและคุณภาพ มีการคิดค้นและประดิษฐ์สินค้าที่ระลึกใหม่ๆ ให้มีรูปแบบทันสมัยสอดคล้องกับความนิยม รวมถึงการค้นคว้าออกแบบหีบห่อผลิตภัณฑ์ให้มีความดึงดูดใจและสะดวกต่อการขนส่ง

1.5 ช่วยแก้ปัญหาสังคมให้คนในหมู่บ้านที่มีการผลิตสินค้าที่ระลึก ได้มีงานทำตลอดปีงานเหล่านี้ทำให้คนในหมู่บ้านไม่ต้องอพยพไปหางานทำนอกหมู่บ้าน ซึ่งเป็นปัญหาของประเทศอยู่ในปัจจุบันนี้

1.6 สินค้าที่ระลึกหลายชนิดผลิตจากเศษวัสดุ หรือวัสดุที่ไร้ค่า เมื่อนำวัสดุดังกล่าว มาแปรเป็นสินค้าที่ระลึกจะมีมูลค่าเพิ่มขึ้น อันเป็นประโยชน์ต่อทั้งผู้ซื้อและผู้ผลิต

1.7 สินค้าที่ระลึกบางชนิดเมื่อนักท่องเที่ยวซื้อไปฝากเพื่อนฝูง อาจมีผู้สนใจและสั่งไปจำหน่ายยังต่างประเทศครั้งละมาก ๆ ซึ่งเท่ากับเป็นการเพิ่มอัตราการส่งสินค้าที่มีตัวตนออกไปจำหน่ายต่างประเทศ

2. *สินค้าของที่ระลึกเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว* ที่เป็นจุดเด่นควบคู่กับแหล่งท่องเที่ยว สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้าไปเยี่ยมชมในท้องถิ่นนั้น สินค้าที่ระลึกสามารถประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวไปในตัวได้ แหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งมีคนนิยมเข้าไปเที่ยวก็เพราะมีสินค้าที่ระลึกที่ดึงดูดใจ ในบางท้องถิ่นก็เป็นแหล่งผลิตใหญ่ทั้งหมู่บ้านขายทั้งปลีกและส่ง เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้าไปดูการผลิตตั้งแต่ขั้นตอนเริ่มแรกจนถึงขั้นตอนสุดท้าย เช่น บ้านป่อสร้าง อำเภอสนัก้าแพง บ้านถวาย อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ บ้านนาข่า จังหวัดอุดรธานี บ้านด่านเกวียน อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา และตำบลพุ่มเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

3. *สินค้าของที่ระลึกเป็นมรดกทางหัตถกรรมพื้นบ้าน* หากท้องถิ่นใดสามารถนำงานหัตถกรรมพื้นบ้านมาส่งเสริมให้กลายเป็นสินค้าของที่ระลึกได้ ก็เท่ากับเป็นการสืบทอดและฟื้นฟูฝีมือหัตถกรรมดั้งเดิมของบรรพบุรุษของท้องถิ่นนั้นให้คงอยู่ยาวนานสร้างชื่อเสียงให้ท้องถิ่นสืบไป

4. สินค้าของที่ระลึกเพิ่มมูลค่าทรัพยากรท้องถิ่น ท้องถิ่นใดนำวัสดุที่เป็นทรัพยากรท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์นำมาผลิตเป็นสินค้าที่ระลึก เพื่อเพิ่มมูลค่าทรัพยากรของท้องถิ่นนั้น ก็สามารถสร้างงานสร้างอาชีพ และยกมาตรฐานการครองชีพของประชากรในท้องถิ่นนั้นให้ดีขึ้นด้วย

5. สินค้าของที่ระลึกกระตุ้นให้เกิดการส่งเสริมอาชีพ และสร้างงานให้กับท้องถิ่น เกิดการผลิตสินค้าในอุตสาหกรรมครัวเรือน เป็นผลิตภัณฑ์ในครอบครัวที่มีลักษณะการผลิตภายในบ้านหรือหมู่บ้านเพื่อหวังประโยชน์ไว้ใช้เองส่วนหนึ่ง ส่วนที่เกินความจำเป็น ก็จะนำไปจำหน่ายเพื่อหารายได้พิเศษ เช่น การทอผ้า การทำเครื่องเงิน เป็นต้น การผลิตจะใช้แรงงานของสมาชิกภายในครอบครัวหรือแรงงานจากครอบครัวอื่นในหมู่บ้านร่วมกันทำงานโดยแบ่งรายได้กัน กรรมวิธีการผลิตก็ใช้แบบดั้งเดิมที่เคยทำมาแต่ครั้งบรรพบุรุษ การผลิตของที่ระลึกนี้ก็ยังมีผลให้มีการจ้างงานต่อ ๆ กันไป ด้วย เช่น การผลิตของที่ระลึกอย่างหนึ่งอาจต้องใช้วัตถุดิบในหลายชั้น หรืออาศัยความชำนาญพิเศษเฉพาะบุคคล มีกระบวนการทำหลายขั้นตอน จึงทำให้เกิดการจ้างงานต่อ ๆ ไป

6. สินค้าของที่ระลึกมีความสำคัญต่อนักท่องเที่ยว มิได้มีประโยชน์ต่อผู้ผลิตแต่ฝ่ายเดียว ผู้ซื้อก็มีประโยชน์เช่นเดียวกันกล่าวคือ

6.1 การได้ซื้อสินค้าเป็นการตอบสนองความต้องการทางใจของนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวจำนวนมากเมื่อได้ซื้อสินค้าบางชิ้น ก็จะรู้สึกมีความสุขกับการได้เป็นเจ้าของสินค้าชิ้นนั้น และภาคภูมิใจจากการได้ใช้สินค้านั้นให้เกิดประโยชน์

6.2 การซื้อสินค้าที่ระลึกบางอย่าง จะเป็นเครื่องช่วยชี้ให้เห็นถึงฐานะทางเศรษฐกิจ รสนิยม รวมถึงฐานะทางสังคมของนักท่องเที่ยวคนนั้นให้เป็นที่ยอมรับในกลุ่ม และจะมีการเอาอย่างหรือชักจูงให้ผู้อื่นซื้อสินค้านั้นตามตนเอง

6.3 ในการซื้อสินค้าที่ระลึก โดยเฉพาะจากพ่อค้าแม่ค้าพื้นเมือง ผู้ซื้ออาจได้รับความประทับใจ มีความสนุกสนานจากการเจรจาต่อรอง มีการพูดคุยเรียนรู้อบรมประเพณีซึ่งกันและกัน นับเป็นการสร้างสัมพันธ์และมิตรภาพที่ดีระหว่างกันด้วย

6.4 กรณีที่ผู้ซื้อมีโอกาสไปซื้อสินค้าที่ระลึกยังแหล่งผลิต (อาจเป็นหมู่บ้านหรือบ้านผู้ผลิต) ก็จะมีโอกาสได้รู้เห็นชีวิตความเป็นอยู่ และเรียนรู้กรรมวิธีการผลิตตลอด จนความสัมพันธ์กับชาวบ้าน อันเป็นกำไรของชีวิตที่จะช่วยให้เกิดความเข้าใจในวิถีชีวิตเขามากขึ้น

6.5 สินค้าที่ระลึกเมื่อซื้อไปฝากใครก็ตาม ก็จะเป็นสิ่งแสดงความมีน้ำใจของผู้เดินทางต่อผู้ได้รับ ผู้รับก็ดีใจ ผู้ให้ก็มีความสุข จึงไม่แปลกที่นักท่องเที่ยวแต่ละคนมักจะซื้อของที่ระลึกไปฝากญาติมิตรครั้งละหลายๆ ชิ้น

6.6 สินค้าที่ระลึกบางชนิดเมื่อซื้อไปแล้ว จะกระตุ้นเจ้าของให้ค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมถึงประวัติความเป็นมาของสินค้านั้น มีการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมสินค้าที่ระลึกให้เกิดความก้าวหน้า ทำให้สินค้าที่ระลึกมีคุณภาพและมีความหลากหลายมากขึ้น

การแบ่งประเภทของสินค้าที่ระลึก

1. การแบ่งประเภทจากจุดประสงค์ในการสร้าง เป็นการแบ่งประเภทตามจุดประสงค์ในการผลิตสร้างสิ่งต่าง ๆ ขึ้นเพื่อประโยชน์ใด ๆ ก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นเพื่อใช้สอยให้สอดคล้องกับความต้องการของร่างกาย เพื่อสนองต่อความเชื่อความศรัทธาหรือความต้องการทางด้านจิตใจหรือสร้างขึ้นเพื่อจัดจำหน่ายตามสภาวะความจำเป็นทางเศรษฐกิจและความเปลี่ยนแปลงทางสังคมซึ่งจุดประสงค์ที่แตกต่างกันเหล่านั้น ย่อมทำให้ผลผลิตมีรูปลักษณะที่แตกต่างกันออกไปตามความมุ่งหมายแห่งการสร้างอยู่ 3 รูปลักษณะ

1.1 รูปลักษณะของที่ระลึกที่สร้างขึ้นตามประเพณี เป็นรูปแบบของที่ระลึกที่สร้างขึ้นเพื่อพัฒนาวัฒนธรรมทางรูปแบบแต่ละช่วงอายุคนต่อเนื่องกันมา โดยจุดประสงค์ของคนรุ่นก่อนอาจสร้างสิ่งนั้นเพื่อประโยชน์ใช้สอยเป็นจุดประสงค์หลัก แต่จุดประสงค์ในการสร้างคนรุ่นต่อมา ชนิดในปัจจุบันแต่อย่างไรก็ตาม รูปแบบของผลผลิตหรือเทคนิควิธีในการสร้างก็ยังคงยึดถือของอดีตอยู่ อาจพัฒนาดัดแปลงไปบ้างเพื่อความเหมาะสมกับสภาพกาย แต่รูปลักษณะส่วนใหญ่ยังคงแสดงให้เห็นถึงบุคลิกภาพและลักษณะทางวัฒนธรรมของชาติหรือของท้องถิ่นอย่างเด่นชัด

1.2 รูปลักษณะของที่ระลึกที่สร้างขึ้นตามสมัยนิยม เป็นรูปแบบของที่ระลึกที่ถูกแปลค่ามาจากเหตุการณ์ ปรากฏการณ์ ความนิยมในสิ่งหนึ่งสิ่งใด หรือเรื่องราวใดเรื่องราวหนึ่งออกมาเป็นรูปแบบ หรือสัญลักษณ์ของเหตุการณ์ หรือสิ่งที่ปรากฏในแต่ละช่วงเวลา ซึ่งเป็นที่นิยมในกลุ่มชนกลุ่มหนึ่งและอาจแพร่ไปยังกลุ่มชนหนึ่งในระยะเวลาหนึ่ง จากนั้นก็เสื่อมความนิยมไปพร้อมกับมีรูปแบบของสิ่งใหม่เข้าที่แทน หมุนเวียนเปลี่ยนแปลงไปตามเวลา รูปแบบที่ปรากฏในช่วงสมัยหรือช่วงเวลาใด ก็เรียกเป็นแบบในช่วงที่นิยมนั้นว่าเป็นรูปลักษณะตามสมัยนิยม

1.3 รูปลักษณะของที่ระลึกที่สร้างขึ้นเฉพาะ เป็นรูปแบบของที่ระลึกที่สร้างขึ้นจากของบริโภค เครื่องใช้ไม้สอย เครื่องประดับหรือวัตถุทางศิลปะ โดยจะถูกสร้างขึ้นเพื่อจุดมุ่งหมายให้เป็นของที่ระลึกโดยตรง ซึ่งรูปแบบอาจได้รับการออกแบบสร้างเพื่อเฉพาะบุคคล เฉพาะเหตุการณ์ เฉพาะสถานที่หรือเฉพาะงาน

2. การแบ่งประเภทจากวัสดุและเทคนิควิธีการสร้าง เป็นการแบ่งประเภทตามความแตกต่างของวัสดุที่นำมาสร้าง หรือวัสดุชนิดเดียวกัน แต่อาจสร้างเป็นรูปลักษณะขึ้นด้วยเทคนิคหรือวิธีการที่แตกต่าง ซึ่งอาจแบ่งออกได้เป็น 3 รูปลักษณะคือ

2.1 รูปลักษณะของที่ระลึกที่สร้างหรือดัดแปลงขึ้นจากวัสดุธรรมชาติ เป็นรูปแบบของที่ระลึกที่นำเอาวัสดุธรรมชาติมาเสริมเติมแต่งประกอบต่อดัดแปลงเป็นเครื่องใช้สอยเครื่องประดับ หรือวัสดุทางศิลปะ ซึ่งบางลักษณะของผลิตภัณฑ์ที่สร้างขึ้นจากวัสดุธรรมชาตินี้ยังคงรูปแบบของธรรมชาติเดิม อาจแต่งต่อเติมบ้างเพียงเล็กน้อย เช่น งานเปลือกหอย งานดอกไม้แห้ง ผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว เป็นต้น บางลักษณะเป็นรูปแบบผสมผสานระหว่างรูปแบบธรรมชาติกับความคิดจินตนาการของผู้ผลิตสร้างสรรค์ และบางลักษณะอาศัยเพียงคุณสมบัติทางกายภาพของวัสดุธรรมชาติมาประกอบรวมกันเป็นรูปแบบใหม่ ตามความคิดและจินตนาการของผู้สร้างสรรค์ออกแบบ

2.2 รูปลักษณะของที่ระลึกที่สร้างขึ้นจากวัสดุสังเคราะห์ เป็นรูปแบบของที่ระลึกที่นำวัสดุสังเคราะห์แต่ละชนิดแต่ละประเภทที่มีมนุษย์ค้นพบและรู้จักมาใช้ในการสร้างผลิตภัณฑ์ ทำให้เกิดรูปแบบผลผลิตผสมผสานสอดคล้องกับคุณสมบัติทางกายภาพของวัสดุนั้นๆ อยู่เสมอ ซึ่งคุณสมบัติทางกายภาพของวัสดุแต่ละชนิดนั้นต่างกัน เมื่อนำมาสร้างเป็นผลิตภัณฑ์ก็จะได้รูปลักษณะผลิตภัณฑ์ที่ไม่เหมือนกัน และกรรมวิธีหรือเทคนิคในการสร้างก็ต่างกัน คุณค่าและความนิยมในผลิตภัณฑ์ที่สร้างขึ้นนั้นขึ้นอยู่กับคุณสมบัติทางความรู้สึกที่วัสดุแต่ละประเภทสามารถแสดงคุณสมบัติให้ปรากฏด้วย เช่น แก้วมีความใสประกายทอมีความสุกปลั่ง พลาสติกมีสีสันสวยป็นพลาสติกที่มีความขาว ฯลฯ ดังนั้นผลิตภัณฑ์จากวัสดุต่างๆ เมื่อสร้างขึ้นก็ถูกจัดแบ่งและเรียกต่างกันตามวัสดุที่สร้าง เช่น เครื่องแก้ว เครื่องทองผลิตภัณฑ์โลหะ ผลิตภัณฑ์พลาสติก เป็นต้น นอกจากนี้ยังอาจแบ่งเรียกตามกรรมวิธีการผลิตหรือเทคนิคการสร้างอีก เช่น เครื่องถม เครื่องทองถม หิน เครื่องแก้วเจียรระไน งานหล่อพลาสติก งานปูนปั้น งานหล่อปูน เป็นต้น

2.3 รูปลักษณะของที่ระลึกที่สร้างขึ้นจากเศษวัสดุ เป็นรูปแบบของที่ระลึกที่นำเอาเศษวัสดุจากธรรมชาติหรือวัสดุสังเคราะห์ที่เหลือจากการใช้งานแล้ว หรืออาจเป็นวัสดุที่แยกออกมาจากส่วนต่างๆ ของผลผลิตใดๆ ที่จัดเป็นเศษของส่วนนั้นๆ ของที่ระลึกที่ถูกสร้างประกอบหรือประดิษฐ์ขึ้นจากเศษวัสดุ โดยทั่วไปมักจะแสดงให้เห็นถึงฝีมือที่ประณีตละเอียดอ่อน ความเป็นช่างหรือนักประดิษฐ์สร้างสรรค์ผลงานที่ถูกสร้างขึ้นเหล่านี้ส่วนมากถูกนำไปใช้เป็นที่ระลึกเพื่อประโยชน์ในทางประดับตกแต่งมากกว่าอย่างอื่น การกำหนดแบ่งประเภทในลักษณะนี้นอกจากกำหนดจากลักษณะเด่นของวัสดุที่กล่าวมาแล้ว ยังมีของที่ระลึกที่สร้างขึ้นจากวัสดุผสมอีกประเภทหนึ่ง อันเป็นการสร้างผลิตภัณฑ์ขึ้นโดยใช้วัสดุธรรมชาติประกอบเข้ากับวัสดุสังเคราะห์ เช่น พวงกุญแจหล่อด้วยพลาสติกภายในมีสัตว์เล็กๆ เช่น พวงกุญแจหรือหอย เป็นต้น

3. การแบ่งประเภทจากรูปลักษณะที่ปรากฏ เป็นการแบ่งจากรูปลักษณะที่พบเห็นอยู่ทั่วไปแล้วนำมาแยกกลุ่มประเภทให้ชัดเจนลงไป โดยกำหนดจากรูปลักษณะเป็นเกณฑ์หลักซึ่งอาจแบ่งได้ 6 รูปลักษณะคือ

3.1 รูปลักษณะตัวอักษร เป็นรูปแบบของที่ระลึกที่นำตัวอักษรย่อหรือคำเต็มชื่อบุคคลสถานที่หรืออื่นๆ มาจัดทำเป็นของที่ระลึก เช่น การนำชื่อเล่นของบุคคลมาฉลุด้วยหนังเป็นพวงกุญแจ ฉลุด้วยทองเป็นจี้ห้อยคอ หรือการนำอักษรย่อของสถาบันต่างๆ มาทำเป็นโล่ธง เหรียญ เข็มขัด เป็นต้น

3.2 รูปลักษณะเลขาคณิต เป็นรูปแบบของที่ระลึกนำเอารูปและลวดลายทางเรขาคณิตมาสร้างเป็นสื่อสัญลักษณ์ในรูปแบบของสิ่งต่างๆ

3.3 รูปลักษณะตามลัทธิและความเชื่อ เป็นรูปแบบของที่ระลึกที่นำเอาสมมุติเทพ เทวรูป รูปสัตว์ในวรรณคดี หรือสิ่งเคารพบูชาอื่นๆ มาจัดสร้างเป็นของที่ระลึก

3.4 รูปลักษณะธรรมชาติ เป็นรูปแบบของที่ระลึกที่นำเอาสิ่งที่มีหรือสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ นำมาทำเป็นรูปแบบของที่ระลึก ซึ่งอาจเป็นรูปแบบของคน สัตว์ ทิวทัศน์ โลก จักรวาล เป็นต้น

3.5 รูปลักษณะผลผลิตและเครื่องมือเครื่องใช้ เป็นรูปแบบของที่ระลึกที่นำเอาผลิตภัณฑ์สินค้าประเภทต่างๆ ทั้งที่เป็นเครื่องใช้ เครื่องประดับ ของบริโภค มาจัดทำให้อยู่ในลักษณะของที่ระลึก

3.6 รูปลักษณะอิสระ เป็นรูปแบบของที่ระลึกที่สร้างขึ้นมาด้วยความคิดและจินตนาการที่ไม่ติดมติดอยู่กับรูปแบบธรรมชาติหรือรูปแบบใด ๆ เป็นการสร้างสรรค์ถ่ายทอดให้เห็นถึงความรู้สึกนึกคิดอย่างอิสระในทางด้านรูปแบบ

4. การแบ่งประเภทจากตามคุณค่าแห่งการนำไปใช้ เป็นการแบ่งประเภทเป้าหมายแห่งการนำผลิตภัณฑ์ไปใช้ที่สำคัญ ซึ่งอาจแบ่งได้ 4 รูปลักษณะคือ

4.1 รูปลักษณะของที่ระลึกประเภทของบริโภค เป็นรูปแบบของที่ระลึกในลักษณะของอาหารซึ่งสามารถนำมาป็นให้แก่กันมานานนับตั้งแต่อดีตกาล ทั้งนี้เนื่องจากอาหารเป็นปัจจัยสำคัญต่อการยังชีพ ซึ่งในอดีตทำให้เป็นอาหารอาจอยู่ในลักษณะคงรูปแบบธรรมชาติเดิมคือผลไม้ที่อยู่ในรูปแบบผลไม้ เนื้อก็อยู่ในรูปแบบของเนื้อ เป็นต้น ครั้นต่อมาเมื่อมนุษย์สามารถเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ได้แทนที่จะเอาเวลาออกไปหาอาหาร ก็เอาเวลาส่วนนั้นมาประดิษฐ์สร้างปรุงแต่งอาหารให้มีรูปมีรสที่น่าบริโภคขึ้น เมื่อมีการแบ่งกลุ่มแรงงานของมนุษย์ในสังคม ผู้ที่เกี่ยวข้องกับอาหารโดยตรงก็พยายามพัฒนาทั้งรูปแบบและรสชาติของอาหารให้สามารถกระตุ้นเร้าความต้องการของผู้คนยิ่งขึ้นเช่น การแกะสลักผักผลไม้ การประดิษฐ์สร้างสรรค์อาหารในรูปและรสที่แปลกและใหม่ การใส่ภาชนะหรือบรรจุหีบห่อที่สวยงาม เป็นต้น จนในปัจจุบันอาหารเป็นของสิ่งหนึ่งที่น่านอกจากเป็นเรื่องยังชีพที่สำคัญแล้ว ยังถูกนำมามอบให้แก่กันโดยการซื้อขายแลกเปลี่ยนในรูปของขวัญของชำร่วย ของที่ระลึกอีกด้วย เช่น เค้ก กระจ่างผลไม้ ขนมลูกชุบ ขนมเทียนสวย เครื่องกระป๋อง ของหวานที่บรรจุใส่กล่องที่กะทัดรัด ขนมปัง เป็นต้น ด้วยเหตุที่อาหารเป็นของบริโภคที่ไม่สามารถเก็บไว้ในระยะเวลาอันยาวนานๆ อีกทั้งเมื่อได้รับแล้วมีการบริโภคในช่วงระยะสั้นๆ อาหารจึงมักไม่ค่อยได้รับการยอมรับว่าเป็นของที่ระลึกเหมือนสิ่งของเครื่องใช้ที่เป็นถาวรวัตถุอื่นๆ

4.2 รูปลักษณะของที่ระลึกประเภทประโยชน์ใช้สอย เป็นรูปแบบของที่ระลึกในลักษณะของเครื่องมือเครื่องใช้ที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อการดำรงชีวิตของมนุษย์มานานตั้งแต่อดีตกาลและมีการให้ปันหรือซื้อขายแลกเปลี่ยนแก่กันเพื่อการนำไปใช้ แต่เครื่องมือเครื่องใช้บางชนิดที่ถูกประดิษฐ์ขึ้นอย่างเป็นพิเศษต่างจากรูปแบบที่ใช้กันอยู่ทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นตอกแต่งด้วยสีสน ลวดลายการใช้วัสดุที่ทรงคุณค่า เครื่องใช้นั้นก็มักจะถูกนำไปเป็นของที่ระลึกและประดับมากกว่าการนำไปใช้ ในปัจจุบันรูปลักษณะของสิ่งใช้สอยประเภทเครื่องมือใช้เก๋ๆ นับวันก็จะสูญไป เพราะไม่มีความจำเป็นที่จะนำมาใช้ ดังนั้นการผลิตจึงเบนเป้าหมายไปเป็นของที่ระลึก เครื่องใช้ไม่สอยที่เป็นผลิตภัณฑ์พื้นบ้านของใช้ในอดีตเช่น นาฬิกา โคมไฟ ตะเกียง ฯลฯ ที่ปรากฏให้พบเห็นได้ตามร้านขายของเก่าหรือร้านขายของที่ระลึกแก่ชาวต่างประเทศ และแม้กระทั่งอาวุธที่ใช้ในการศึกสงครามไม่ว่าจะเป็นดาบ หอก โล่ และอื่นๆ ปัจจุบันก็กลายเป็นของที่ระลึกไปแล้ว

4.3 รูปลักษณะของที่ระลึกประเภทประโยชน์ตกแต่ง เป็นรูปแบบของที่ระลึกในลักษณะของเครื่องตกแต่งร่างกายหรือตกแต่งอาคารและสถานที่ โดยใช้ประโยชน์ในการสนองตอบต่อจิตใจ

มากกว่า ซึ่งของที่ระลึกประเภทนี้มีทั้งที่ใช้ในการตกแต่งร่างกายอันได้แก่เครื่องประดับ และที่ใช้ตกแต่งอาคารและสถานที่ ได้แก่เครื่องเฟอร์นิเจอร์ หรือเครื่องตกแต่งภายในอาคารหรือสถานที่ เป็นต้น

4.4 รูปลักษณะของที่ระลึกประเภทวัตถุทางศิลปะ เป็นรูปแบบของที่ระลึกที่ส่วนใหญ่สร้างสรรค์ขึ้นโดยศิลปินออกแบบสร้างขึ้นโดยคนคนเดียว อาจด้วยวิธีการใดๆ ก็ได้จนสำเร็จเป็นงานศิลปะ ซึ่งศิลปวัตถุเหล่านี้แต่เดิมเป็นการถ่ายทอดสร้างสรรค์ของศิลปิน เพื่อแสดงออกทางอารมณ์และความรู้สึก อันเป็นความพอใจมากกว่าจะมุ่งสร้างเพื่อประโยชน์ในทางซื้อขายแลกเปลี่ยน ภายหลังเมื่อสภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนแปลงไป ความจำเป็นด้านการครองชีพที่สูงขึ้น ทำให้ศิลปินเริ่มหันมาผลิตสร้างผลงานเพื่อซื้อขายกันมากขึ้นและผลงานประเภทศิลปวัตถุเหล่านี้ส่วนใหญ่มักจะนำไปใช้ประโยชน์ในการตกแต่งมากกว่าประโยชน์อย่างอื่น

สินค้าที่ระลึกประจำจังหวัด

ยุพดี เสตพรรณ (2543) ได้กล่าวถึงชนิดของสินค้าที่ระลึกเด่น ๆ ของแต่ละจังหวัด ดังนี้

1) กรุงเทพมหานคร ดอกไม้ประดิษฐ์ เครื่องเคลือบดินเผา เจียระไนพลอย เครื่องประดับเพชรพลอย เครื่องทองบรอนซ์ เครื่องถม เครื่องเงิน ผลิตภัณฑ์ทำด้วยผ้าฝ้าย เครื่องเรือนหวาย ผ้าไหม ภาพวาด เครื่องเรือนไม้ เครื่องไม้แกะสลัก เสื้อผ้า เครื่องหนัง เปลือกไขวิจิตร ไขนกกกระจอกเทศ ลงรักลายรามเกียรติ์ ฯลฯ

2) กระบี่ เปลือกหอย กุ้ง กุ้ง ปู กุ้งสดดี๊พี กรงนกเขา หมอนเตยปาหนัน เสื้อเตยปาหนัน อาหารทะเลแห้ง เครื่องจักสาน เครื่องหวาย เครื่องไม้แกะสลัก ผ้าบาติก

3) กาญจนบุรี ผลิตภัณฑ์ประเภทผ้า เช่น ผ้าขาวม้า ผ้าซิ่น ผ้าตัดเสื้อ ผ้านุ่งโจงกระเบน ผลิตภัณฑ์จากเหล็ก เช่น มีด เจียระไนพลอย เช่น นิล และอัญมณีอื่นๆ วุ้นเส้นทำเรือ พริกแห้ง หน่อไม้แห้ง เห็ดโคน ปลายี่สก ปลาหัวยุง ผลไม้แช่อิ่ม ทองม้วน มะขามแก้ว และสินค้าจากพม่า ตะกร้าสอดสายพิกุล 4 เส้น

4) ภาพสินธุ์ เนื้อเค็ม เครื่องจักสาน ผ้าทอ ผ้าฝ้าย ไหมชนิด ผ้าไหมแพรวาย้อม สีธรรมชาติ เครื่องดนตรีอีสาน หมอนขวาน

5) กำแพงเพชร เครื่องจักสาน เครื่องหวาย ผลิตภัณฑ์เปลือกก กกล้วยไข่ แจกันหินอ่อน ผ้าปักชาวเขา

6) ขอนแก่น ผ้าไหม ผ้าฝ้าย ผ้าซิ่น ผ้าห่ม ผ้ามัดหมี่ กุนเชียง หมูยอ หมูหยอง หมูแผ่น แหนม ถั่วกระจก ถั่วตัด ถั่วตูปั๊บบั๊บบ ผลไม้ดัดกลิ่น

7) จันทบุรี ผลไม้ตามฤดูกาล อัญมณี แหวนกล อาหารแห้งจากทะเล เส้นก้วยเตี่ยว จันทบุรี พริกไทย ของใช้ทำด้วยเสื่อจันทบูร เสื่ออก ทูเรียนกวน ทับทิมพิกุล กระเป่า โขครัดนชาติ

8) ฉะเชิงเทรา ผ้าทอพนมสารคาม ดอกไม้ประดิษฐ์ เครื่องจักสานไม้ไผ่ หวาย ก้านมะพร้าว ผักตบชวา เชือกกล้วย เช่น ตะกร้าก้านมะพร้าว กระเป่า หมวกพัด ขนมหวาน เช่น กระจยาสารท ขนมหอมม้วน ขนมหาก ราวแขวนผ้ารูปปลาตะเพียน ฯลฯ

9) ชลบุรี เครื่องจักสานไม้ไผ่และก้านมะพร้าว เสื่อกก ตุ๊กตาลิง เปลือกมะพร้าว ผลิตภัณฑ์จากหินแกะสลัก อาหารแห้งจากทะเล ข้าวหลาม เครื่องประดับจากเปลือกหอย ผลิตภัณฑ์ครกหินอ่างศิลา สับปะรดศรีราชา กระเป่าพิกุล ดอกไม้ประดิษฐ์

10) ชัยนาท ผลิตภัณฑ์ผ้าทอ ผ้าไหม ผ้าขัด หมอนลายขัด เครื่องจักสาน เครื่องหวาย เสื่อทอ ผลิตภัณฑ์จากผักตบชวา เช่น เปลญวน กระเป่า กระเป่าไม้ไผ่

11) ชัยภูมิ ผ้าไหมบ้านเขว้า ผ้าไหมมัดหมี่ ผ้าฝ้าย ผ้าขัด หมอนสามเหลี่ยม ผลิตภัณฑ์เครื่องจักสาน เครื่องปั้นดินเผา ผลิตภัณฑ์ประเภทงานตีเหล็ก เครื่องดนตรีพื้นเมือง ดอกไม้ประดิษฐ์จากดินไทย

12) ชุมพร เครื่องจักสาน กระเป่าเชือกกล้วย กล้วยเล็บมือนางทอดกรอบ ระกำหวาน ขนมหวาน เช่น กะละแม รังนก สับปะรดสี ทุเรียนกวน มังคุดกวน เม็ดมะม่วง หิมพานต์ อาหารทะเลแห้ง

13) เชียงราย เครื่องประดับชาวเขา ผ้าปักของชาวเขาเผ่าต่างๆ เครื่องเงิน ทอง นาก เวียงกาหลงเซรามิค จักสานผักตบชวา อัญมณี เสื้อผ้า ผ้าทอชาวไทลื้อ เสื่อกก สินค้าเกษตรกรรมวัตถุโบราณจำลอง

14) เชียงใหม่ ผลิตภัณฑ์ผ้าไหมและผ้าฝ้าย เครื่องเงิน (หีบใส่ของ เช่น ใส่บุหรี ซ้อนส้ม ภาตผลไม้ เขียนหมาก ฯลฯ) เครื่องเงิน เป็นภาชนะเบา เช่น ถ้วย ชัน กลองบุหรี ภาต แจกัน เครื่องปั้นเผาสังคโลก(เป็นสีเขียว ปั้นด้วยมือเคลือบน้ำยาแล้วเข้าเตาเผา) เครื่องปั้นดินเผาเหมือนงูจำพวกหม้อแกง น้ำตัน หม้อน้ำ แจกัน เครื่องไม้แกะสลักโดยเฉพาะรูปช้าง ดอกไม้ชุบทอง เครื่องจักสานและผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่ ผลิตภัณฑ์กระดาษสา เช่น ร่ม ตุ๊กตาผ้า ผลิตภัณฑ์เลียนแบบของโบราณ

15) ตรัง ผลิตภัณฑ์จากใบเตย ผ้าทอนาหมื่นศรี มีดพร้า เค้กตรัง หมูย่างตรัง ดอกไม้ยางพารา กระเป่าเดอปาหนัน

16) ตรัง หมวกใบจาก พลวย เครื่องประดับจากเปลือกหอย พริกไทย กอบบ้านน้ำเขียว อาหารแห้งจากทะเล น้ำมันเหลือง ผลิตภัณฑ์จักสานคลุม

17) ตาก อัญมณี (พลอย ทับทิม หยก) ต้นไม้หยก เครื่องทองเงิน ภาชนะแกะสลัก เครื่องไม้แกะสลัก เครื่องปั้นดินเผา เครื่องจักสาน เครื่องหวาย เสื่อ และสินค้าที่ระลึกจากฝั่งพม่า (ตลาดริมเมย)

18) นครนายก เสื่อกก ผลิตภัณฑ์จากหินสบู่ ผลิตภัณฑ์ประเภทผ้า เช่น ผ้าปักด้วยจักร ไม้กวาดดอกหญ้า พรมจากเศษผ้า เครื่องปั้นดินเผาเคลือบ ของที่ระลึกทำจากไม้ไผ่ เช่น นกยูง เรือสำเภา โคมไฟ ประเภทอาหารเช่น หน่อไม้ไผ่ตง ขนมเปี๊ยะ ขนมถั่วตัด ขนมงาตัดจากบ้านนา ขนมกุยช่าย

19) นครปฐม พลวย ภาพประดิษฐ์จากเศษพลอย สินค้าพื้นเมืองจากพม่า เช่น โสร่ง ผ้าถุง ยาม เครื่องทองเหลือง เครื่องไม้ หินอ่อน ปลาหัวยุง กุ้งแห้ง กระเพาะปลา ถั่วต่างๆ สินค้าที่มาจากจีน เช่น ผ้าตัดเสื้อลายสวย เซรามิค ถ้วยชาม ตะเกียงแก้ว หน่อไม้แห้ง เห็ดหอม ของเก่าจากเมืองฝรั่ง เช่น โคมไฟ โต๊ะตั้งเฟอร์นิเจอร์ต่าง ๆ ต้นกล้วยดินวิทยาศาสตร์ไทย

- 20) นครพนม ผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายและไหม เครื่องจักสาน เสื่อกก กระติ๊บข้าว เครื่องปั้นดินเผา ผลิตภัณฑ์ประเภทงานตีเหล็ก เช่น มีดโต้ ขวาน เสียม เครื่องดนตรีพื้นเมือง แคน เครื่องเงิน เครื่องทอง
- 21) นครราชสีมา เครื่องปั้นดินเผาจากด่านเกวียน ผ้าไหมมัดหมี่ปักธงชัย ผ้าไหมโคราช หมูยอ แหนม ไส้กรอก กุนเชียง หมูแผ่น หมูหยอง นมสด หมี่โคราช ตะกร้าเกววัลย์ พานจากต้นกก
- 22) นครศรีธรรมราช ผลิตภัณฑ์จากย่านลิเภา เครื่องถมเงินและถมทอง เครื่องเงิน เครื่องเงินประดับพลอย กรงนก ผ้าไหมหางกระรอก หนังตะลุง เครื่องทองเหลือง ผลไม้ เช่น ทุเรียน เงาะ ลำไย มังคุด
- 23) นครสวรรค์ งามช้างแกะสลัก ผลิตภัณฑ์ผ้าไหม ผ้าขิด ผ้าซิ่น เครื่องจักสานรอง ภาชนะดอกไม้ประดิษฐ์จากดินญี่ปุ่น เสื้อ เครื่องทอง เครื่องเงิน พลอย ขนมโมจิ กระจยาสารท เครื่องไม้ แกะสลัก ตุ๊กตาผ้า
- 24) นนทบุรี เครื่องปั้นดินเผาเกาะเกร็ด เครื่องประดับมุก ดอกไม้ประดิษฐ์ ตุ๊กตาผ้า เครื่องไม้แกะสลัก เครื่องจักสาน ผลไม้ตามฤดูกาล ที่รองแก้วรองจาน
- 25) นครราชสีมา ผ้าปาเต๊ะ ผลิตภัณฑ์จากย่านลิเภา เรือกอและจำลอง เครื่องประดับ เซรามิค เครื่องจักสาน ตุ๊กตา เครื่องประดับทองเหลือง ดอกไม้ประดิษฐ์จากยางพารา เครื่องไม้แกะสลัก กระจยาศารท
- 26) น่าน ผลิตภัณฑ์ผ้าทอลายน้ำไหลลายมุก ผ้าซิ่นน่าน ผลิตภัณฑ์จากหวาย ผลิตภัณฑ์เครื่องเงิน เหล้าอุ(สาโท)
- 27) บุรีรัมย์ ผ้าไหม ผ้าฝ้ายฟูซโซ่ง ผ้าไหมมัดหมี่สี่ตะกอไหมเปลือกนอก กระเช้าไก่ ปลาจ่อมประโคนชัย ขาหมู มะพร้าวเผานางรอง กุนเชียง ไก่ย่างลำปลายมาศ หัวผักกาดหวานอบน้ำผึ้ง ขนนานแพ้อาเภอกระสัง กุ้งที่อำเภอสะตึก ขนมเบ็ญชะ ไก่ย่างหนองกี่
- 28) ปทุมธานี เครื่องหวาย เสื่อกก ผลิตภัณฑ์จากเสื่อกก ผลิตภัณฑ์จากทางมะพร้าว เช่น กระจยาด ตะกร้า อาหารประเภทกึ่งเต็น เบ็ดพะโล้ สาโทไชโยไวน์กระชายดำ กระเช้าทรงบ้านใหม่
- 29) ประจวบคีรีขันธ์ เครื่องประดับจากเปลือกหอย ดอกไม้ประดิษฐ์จากยางพารา ผ้าไหม พัสดร์ เครื่องจักสานจากก้านมะพร้าว ผลไม้กวน สับปะรด กล้วยอบน้ำผึ้งเดือนห้า (ทับสะแก) มะพร้าว กะทิ มะพร้าวอบฉาบน้ำตาล ถั่วลิสงอบเค็ม น้ำตาลมะพร้าว ผลิตภัณฑ์อาหาร แห่งจากทะเล
- 30) ปราจีนบุรี เครื่องจักสานไม้ไผ่ เสื่อกก ไม้กวาด หน่อไม้ไผ่ตง หน่อไม้กระป๋อง เพอร์นิเจอร์ไม้ไผ่ ผลไม้ เช่น ทุเรียน ส้มโอ ขนุน กระท้อน ผลิตภัณฑ์ประเภทผ้า เช่น ผ้าตัดเสื้อ โสร่ง ซิ่น ผ้าขาวม้า ผ้าห่ม ผ้าไหม ผลิตภัณฑ์จากหินสบู่ หมวกคาวบอยโบราณ
- 31) ปัตตานี ปลาหมึกแห้งปามาละ น้ำบูดู ข้าวเกรียบปลาสาบบุรี ลูกหยีกวนจากยะรัง ผ้าปาเต๊ะ กรงนกเขา เครื่องทองเหลือง ผลิตภัณฑ์จากย่านลิเภา เสื่อกระจยาด กล่องดินสอ กล่องแว่นตา จักสานใบเตยหนาม
- 32) พะเยา ผลิตภัณฑ์ประเภทผ้า ผ้าทอไทลื้อ ผลิตภัณฑ์จากผักตบชวาพวกแจกัน ผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา ครกหิน โม่หิน ตุง

33) พระนครศรีอยุธยา เครื่องจักสานไม้ไผ่ ก้านมะพร้าว หวาย เช่น ปลาตะเพียนใบลาน งอบใบลาน กุ้งไม้ไผ่สาน ตะกร้า พัด เครื่องปั้นดินเผา เช่น หม้อดิน ตุ๊กตาชาวบ้าน เครื่องประดับมุก มีดซันล้อมอัญญาญิก ดอกไม้ประดิษฐ์ทำจากต้นโสน ผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลัก ผลิตภัณฑ์จากผ้าใยสังเคราะห์ เช่น พรหมเช็ดเท้า ย่อม เปลญวน ผ้าห่ม ผลิตภัณฑ์หินแกะสลัก เช่น เทวรูป เครื่องดนตรีไทย ผ้าฝ้ายทอ และหัวโขน พวกอาหาร เช่น ผักดอง ผลไม้กวนนานาชนิด ขนมบ้าบิ่นท่าเรือ โรตีสายไหม หนึ่งปลาทอดกรอบ

34) พังงา ผลิตภัณฑ์จากเปลือกหอย อาหารทะเลแห้ง กาแฟ

35) พัทลุง เครื่องจักสาน เครื่องไม้แกะสลัก เสื้อตะกร้าจากกระจูด ลูกหยีแม่หนูดำ

36) พิจิตร เสื้ออกก ผ้าทอ เจียรไนพลอย เครื่องจักสานจากผักตบชวากระเป๋าสานจากปอเส

37) พิษณุโลก พระพุทธรชินราชจำลอง เครื่องจักสาน เสื้ออก กระจาดหาบไซ้ ทอลายมัดหมี่ ผ้ายดอกไม้ประดิษฐ์ ผ้าซิ่น น้ำเต้าของชาวเขา อาหารแห้ง เช่น หน่อไม้ ผลไม้กวน ผลไม้แช่อิ่มกล้วยตาก

38) เพชรบุรี ผลิตภัณฑ์จากเส้นใยพืชพวกพวกป่านศรนารายณ์ เสื้ออก กระเป๋าทำจากกระดาษ กระเป๋าป่านศรนารายณ์ พืชผักผลไม้กวน ผลไม้แช่อิ่มสหกรณ์การเกษตรหุบกระพง ผลไม้ เช่น ชมพู่เพชร สับปะรด แคนตาลูป ขนมหวานต่างๆ เช่น ขนมหม้อแกง กล้วยอบน้ำผึ้ง

39) เพชรบูรณ์ ผลิตภัณฑ์ผ้า เครื่องหวาย มะขามหวาน พืชผักเมืองหนาว สะเดาหวาน น้ำเสาวรส ผ้าไหมมัดหมี่

40) แพร่ ผลิตภัณฑ์ประเภทผ้าหม้อฮ่อม เครื่องจักสานหวาย ไม้ไผ่ ไม้กวาด ผลิตภัณฑ์จากการตีเหล็ก ผ้าซิ่นตีนจก ชุดจานรองแก้วฝ้ายแกมไม้ไผ่

41) ภูเก็ต เครื่องประดับมุก เครื่องประดับจากเปลือกหอย ผ้าซิ่น เครื่องไม้แกะสลัก ผ้าปาเต๊ะ เครื่องเขิน เครื่องทองเหลือง เครื่องลงยา หนึ่งตะลุง รังนก เม็ดมะม่วงหิมพานต์แปรรูป

42) มหาสารคาม ผ้าไหม ผ้าฝ้ายหมอนขิด หม้อดินเผา เสื้ออกลายมัดหมี่ กระติบข้าวจากต้นกก

43) มุกดาหาร มะขามหวาน หมอนขิด หมูยอ มะม่วงแช่น้ำผึ้ง ตะกร้าพลาสติก กระเช้าเกวาลีย์

44) แม่ฮ่องสอน ผลิตภัณฑ์ผ้าชาวเขา เช่น เสื้อทอไทยใหญ่ ผ้าซิ่นไหม ผ้าทอฝีมือกระเหรี่ยง มูลี่ทำจากไม้ไผ่ เครื่องเงิน ของป่าที่หายาก น้ำผึ้งแท้ ใบชา หมวกชาวไต ถั่วต่างๆ ที่เป็นของขบเคี้ยว อัญมณี (ทับทิม หยก) กระเป๋าสายสีซอ ที่ใส่ขวดไวน์

45) ยะลา กรงนกเขารูปแบบต่างๆ เครื่องจักสาน เครื่องปั้นดินเผา เสื้อจากต้นค้ำ ไม้กวาดดอกหญ้า ผ้าทอ ปลามังกรที่บึงน้ำใสอำเภอรามัน ไก่เบตง กาแฟโบราณ ปลาเบตง หมวกกะปิเยาะ

46) ยโสธร หมอนขิด หมอนสมัยอด หมอนหวาน แดงโมหวาน ข้าวหอมมะลิ เครื่องจักสาน ผลิตภัณฑ์จากผ้าขิด

47) ร้อยเอ็ด ผ้าไหมและของชำร่วยจากรังไหม เกล็ดสินเธาว์ แคน หมอนลายขิด หมอนหวาน กระเป๋าจากต้นกก เมืองไม้บาติก เครื่องใช้พื้นเมือง หมูยอ หมูเส้น

48) ระนอง อาหารทะเลแห้ง เม็ดมะม่วงหิมพานต์ เครื่องจักสาน หวายไม้ไผ่ ผลิตภัณฑ์
มุก เครื่องประดับจากเปลือกหอย อัญมณีจากพม่า น้ำแร่ระนอง

49) ระยอง ผลิตภัณฑ์จากเปลือกหอย ปะการัง เครื่องปั้นดินเผา เครื่องจักสานจาก
กระจูดและก้านมะพร้าว เครื่องทองเหลือง อาหารแห้งจากทะเล ผลไม้ เช่น ทูเรียน เงาะ

50) ราชบุรี ผลิตภัณฑ์ประเภทผ้า เช่น ผ้าทอบ้านไร่ ผ้าตีนจกจากศูนย์สืบทอดศิลป์ผ้า
จกวัตต์แคทราย ตึกตาผ้า หมอน เบาะรองนั่ง ผลิตภัณฑ์เครื่องจักสาน เครื่องดนตรีไทย เครื่องหนัง
เครื่องทองเหลือง ผลิตภัณฑ์จากไม้ เช่น ชลู่แคนลาย หินประดับ ตะโกตัด และไม้แคระ เกววัลย์แดง
ผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา เช่น โถง กระเบื้อง ไห กระถาง ของชำร่วยต่างๆ ผลิตภัณฑ์นมหนองโพ
ผลไม้ เช่น มะพร้าวน้ำหอม ส้มโอ ลิ้นจี่

51) ลพบุรี เครื่องจักสาน เสือกก ผ้าไหมมัดหมี่ ผ้าฝ้าย ผ้าลายขิด หมอนขิด ผ้าไหม
ผลิตภัณฑ์จากการแกะสลักหิน เช่น ครก หิน โมหิน ไบเสมาหิน ลูกนิมิต เจียรระโนผลอย

52) ลำปาง เครื่องปั้นดินเผา เครื่องไม้แกะสลักบ้านหลุก เครื่องหวาย เครื่องจักสาน
ผลิตภัณฑ์กระดาษสา ผลิตภัณฑ์ผ้าไหม ผ้าฝ้าย ผ้าพื้นเมือง ผลิตภัณฑ์เซรามิคลายไก่อ่ ดอกไม้
ประดิษฐ์จากดินไทย

53) ลำพูน ผลิตภัณฑ์ผ้าไหม ผ้าฝ้าย ผ้ายก ผ้าตีนจก ลำไย ไม้แกะตาแป๊ะสะพายถุง

54) เลย ข้าวเหนียว ข้าวหลาม มะขามหวาน มะขามกวน ผ้าหม่นวม กระเป๋าไม้ไผ่จัก
สาน

55) ศรีสะเกษ ผ้าไหมลายลูกแก้ว ผ้าลายขิด ผ้าฝ้าย ครุฑน้อย เกวียนน้อย เครื่อง จักสาน
ใบตาล กระจีตม หอมแดง

56) สกลนคร เครื่องเงิน เครื่องทอง เครื่องประดับ ผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายย้อมสีธรรมชาติ ผ้า
ไหม เครื่องจักสาน เครื่องปั้นดินเผาแจกันดิน เสื้อ หน้าไม้

57) สงขลา ผ้าทอเกาะยอ ข้าวเกรียบ น้ำบูดู กุ้งแก้ว เม็ดมะม่วงหิมพานต์ รูปหนังตะลุง
หมอนอิงผ้า ตะกร้าใบตาลหนามทูเรียน สินค้าจากมาเลเซีย เช่น เครื่องใช้ไฟฟ้า เครื่องสำอาง เสื้อผ้า
ร่ม ผลไม้สดและแห้ง เช่น แพร่ พรุณ พลัม ลูกเกด

58) สตูล ผลิตภัณฑ์จากใบเตย เครื่องปั้นดินเผา เสื้อใบเตย เครื่องจักสาน ผ้าฝ้ายทอ

59) สมุทรปราการ เครื่องหนัง เครื่องจักสาน ไม้แกะสลัก ย่านลิเภา เครื่องปั้น ดินเผา
ดอกไม้ประดิษฐ์ ผลิตภัณฑ์จากเส้นใยพืช ปลาสด เทียนหอมประดิษฐ์ ต้นชวนชมประดิษฐ์จากดินไทย

60) สมุทรสงคราม เครื่องเบญจรงค์ เครื่องสาย ผลิตภัณฑ์จากทะเล น้ำตาลปึก บ้านทรง
ไทยโบราณ

61) สมุทรสาคร เครื่องปั้นดินเผาเบญจรงค์ลายพิกุลทอง เสื้อทอ อาหารทะเล ดอกไม้
ประดิษฐ์

62) สระแก้ว ผ้าไหมทอมือ จักสานไม้ไผ่หุ้มเซรามิค

63) สระบุรี ผลิตภัณฑ์ประเภทผ้า เครื่องจักสานไม้ไผ่ เสือกก ผลิตภัณฑ์หินอ่อน
ผลิตภัณฑ์จากโคนม กะหรี่ปั๊บ กระเป๋าถัก เซรามิคเคลือบดินเผา

64) สิ่งหีบรี เครื่องจักสานไม้ไผ่ ก้านใบลาน ก้านมะพร้าว เช่น หมวก ตะกร้าลายดอก พิกุล กระซอน งอบ เปลญวน กุ้ง กบ ไก่ทำด้วยผักตบชวา กะลามะพร้าวใส่เครื่องหอมเครื่องประดับ มุกที่บ้านแปง อำเภอพรหมบุรี เช่น ตะลุ่มมุกขนาดต่างๆ เขียนหมาก กล่องใส่เครื่องประดับ ถาดวาง แก้วน้ำ ดอกไม้ประดิษฐ์ หม้อดินเผา เจียรระโนพลอย เครื่องดนตรีไทย เช่น ซอด้วง ซออู้ ประเภท อาหาร เช่น ปลาแม่ลา เนื้อหุบ ขนมเบี๊ยะ กาหลง กระจยาสารทเหรียญทองของคนบ้านไร่ กุนเชียง หมูหยองนายอ้ว แซ่ตั้ง ซาลาเปาเลิศรสแม่สายใจ

65) สุโขทัย ผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลัก ผลิตภัณฑ์ผ้า ผ้าหาดเสี้ยว ผ้าชั้นตีนจก ผ้าขาวม้า ผ้าคลุมต่าง ๆ ข้าวดอกพระร่วง เครื่องจักสาน เครื่องหวาย ผลิตภัณฑ์หินอ่อน เครื่องปั้นดินเผา ตะกร้า จากทางมะพร้าว หมอนอิงศิลาจารึก

66) สุพรรณบุรี ผลิตภัณฑ์ประเภทผ้า ได้แก่ ผ้าชั้น ผ้าขาวม้า หมอน ผ้าย ผ้าไหมมัดหมี่ ผ้าลายขิด หมอนขิด เครื่องจักสาน เสื่อกก ตุ๊กตาไหมพรม ปลอกหมอน โม่บาย ผลิตภัณฑ์จากเรซิน เซรามิค เช่น กำไลข้อมือ กรอบรูป การเคลือบรูป ฝาครอบผ้าไตร ปลาหม้า กุ้งน้ำจืด ขนมหวาน เช่น สาลี่ ขนมเบี๊ยะ ขนมหำบับัน ฯลฯ

67) สุราษฎร์ธานี เงาะโรงเรียน ไข่เค็มไชยา ผ้าไหมพุ่มเรียง (ผ้าไหมยกด้นเงินหรือด้นทอง) เครื่องจักสานย่านลิเภา เครื่องถม กระเป่ากระจูด

68) สุรินทร์ ผ้าไหมหมู่บ้านเขวาสินรินทร์ (เนื้อผ้าบางเบา แฉนเรียบ สีไม่ตก) ผ้าโสร่งไหมลายหางกระรอก ทำลูกปะเก้อมและจาลหรือลูกประคำ ตะกรุดเครื่องรางของขลัง เครื่องประดับต่างๆ (โดยการนำเงิน ทอง ทองแดงมาหลอมเป็นแท่ง รีดเป็นแผ่นบางตัดตกแต่งเป็นรูปที่ต้องการและแกะลายขัดให้เงางาม) เครื่องจักสาน หัวไซโป้ กะละแม ทองม้วน

69) หนองคาย สิ่งทอต่างๆ ผ้าห่มทอมือ เครื่องเงิน เครื่องจักสาน หมูยอ ลูกหยี

70) หนองบัวลำภู ผลิตภัณฑ์ประเภทผ้าฝ้าย ผ้าไหมขิด ผ้าขาวม้าตาจก

71) อ่างทอง เครื่องจักสานไม้ไผ่ หวาย ก้านใบลาน ผลิตภัณฑ์จากหนัง เช่น กลองหนัง พวงกุญแจ กระเป่าหนัง เครื่องประดับมุก เจียรระโนพลอย ตุ๊กตาชาววัง ผ้าฝ้ายทอ

72) อุตรธานี ผ้าขิด ผ้ายกดอก เครื่องปั้นดินเผา กุนเชียง หมูหยอง หมูยอ แหนมมะพร้าวแก้ว ลูกประคำ ตะกร้าลายขิด

73) อุตรดิตถ์ ผลิตภัณฑ์ผ้าชั้นตีนจก ผ้าขิด ผ้าทอลับแล เครื่องจักสาน แจกกันผักตบชวา ไม้กวาดตองกง ขนมเทียนสวย กาละแม

74) อุทัยธานี ผลิตภัณฑ์ผ้าไหม ผ้ามัดหมี่ ผ้าชั้นตีนจก ผ้าชั้น เครื่องจักสาน มีดพับ

75) อุบลราชธานี หมอนขิด ผ้าขาวม้า เสื่อพับ ผ้าขิด เครื่องจักสาน เค็มหมักนัด (เนื้อปลาสดหรือปลาเทโพแห้ง เป็นชิ้นยาวๆ ตองในน้ำเกลือ และเนื้อสับปะรดที่ซอยเป็น ชิ้นเล็กๆ บรรจุในขวดแก้ว) แจกกันไม้ไผ่ กระติบข้าว

76) อำนาจเจริญ ผ้าไหมบ้านจานลาน ผ้าไหมบ้านสร้อย ผ้าแขวนโซว์ลาย แมงป่อง

ธุรกิจคมนาคมขนส่ง

“การขนส่ง” ตามพระราชบัญญัติการขนส่ง พ.ศ.2497 หมายถึง การลำเลียงหรือเคลื่อนย้ายบุคคล หรือสิ่งของด้วยเครื่องอุปกรณ์การขนส่ง การขนส่งเป็นกริยาอย่างหนึ่งที่ไม่มีความตั้งใจเกิดขึ้นแล้วจะทำให้มีการเคลื่อนย้ายคนหรือสิ่งของ ซึ่งอาจเกิดขึ้นโดยกระทำของมนุษย์ เช่น การโดยสารรถประจำทาง รถไฟ เป็นต้น

สำหรับการท่องเที่ยวที่กล่าวมาแล้ว การท่องเที่ยว คือการเดินทาง และในปัจจุบันการเดินทางที่สะดวกเพราะมีการขนส่ง ดังนั้น การขนส่งจึงเป็นปัจจัยที่จะขาดเสียมิได้ในการท่องเที่ยว ทั้งยังเป็นกิจกรรมสำคัญอย่างยิ่งอย่างหนึ่งในพัฒนาการของมนุษย์ตั้งแต่สมัยแสนปีมาแล้ว มนุษย์เดินทางเร่ร่อนไปตามที่ต่าง ๆ จนถึงยุคที่การเดินทางท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมสามัญของมวลชนกิจกรรมการขนส่งก็ไม่มีหยุดพัฒนา ทั้งในด้านพาหนะที่ใช้ในการขนส่ง และวิถีในการขนส่ง

ธุรกิจขนส่งเป็นผู้ให้บริการด้านการขนส่งแก่นักท่องเที่ยวให้สามารถเดินทางเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกสบาย รวดเร็ว และปลอดภัย นับเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ให้นักท่องเที่ยวเกิดความพอใจ

ความสำคัญของคมนาคมขนส่งต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

การคมนาคมขนส่งเป็นองค์ประกอบของการผลิต เพื่อการขับเคลื่อนของ อุตสาหกรรมแทบทุกประเภท ซึ่งผู้ผลิตจะต้องส่งสินค้าไปยังลูกค้า แต่ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว นั้น การคมนาคมขนส่งถือว่าเป็นปัจจัยหลักของการผลิตด้วยเหตุที่ว่า

1. การคมนาคมขนส่งยังมีความก้าวหน้า และวิถีการขนส่งมีการพัฒนาด้านเทคโนโลยี ก็จะมีส่วนส่งเสริมให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวมากขึ้น ทำให้นักท่องเที่ยวได้ท่องเที่ยวมากขึ้น แต่ใช้เวลา น้อยลง หมายถึง โลกแห่งการท่องเที่ยวแคบลง ซึ่งเราสามารถมองเห็นได้ชัดเจน ถ้าหากเปรียบเทียบ การท่องเที่ยวในสมัยปี พ.ศ.2462 ประเทศอังกฤษ มีเรือกลไฟข้ามมหาสมุทรแอตแลนติกระหว่างเมือง ซาวานาห์รัฐจอร์เจียกับเมืองลิเวอร์พูล โดยใช้เวลาในการเดินทางทั้งสิ้น 29 วัน กระทั่งในปี พ.ศ.2482 เส้นทางเดินเรือข้ามมหาสมุทรแอตแลนติกก็เริ่มลดจำนวนเวลาการเดินทางเป็นเที่ยวละ 4 -5 วัน เท่านั้น
2. นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางท่องเที่ยวในระยะไกลขึ้นได้ แม้จะมีช่วงเวลาการหยุดงานสั้น ๆ และจะมีจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น
3. จากผลของการคมนาคมขนส่งที่พัฒนาก้าวไกล นักท่องเที่ยวก็มีเวลามากขึ้น ใช้เวลาที่เสียไปในการเดินทางท่องเที่ยวสั้นลง ดังนั้นช่วงเวลาที่เหลือจึงมีเพิ่มมากขึ้นสำหรับการพักผ่อน หากความ สนุกสนานเพลิดเพลิน หากความรู้ ทำให้นักท่องเที่ยวอยู่ในสถานที่ท่องเที่ยวได้นานขึ้น ดังนั้น อุตสาหกรรมท่องเที่ยวก็ต้องพยายามพัฒนาส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยการใช้จ่ายองค์ประกอบที่มีอยู่ ในระบบดึงดูดใจลูกค้านักท่องเที่ยวทั้งหลายให้ใช้จ่ายสินค้าและบริการเพิ่มขึ้น
4. นักท่องเที่ยว ในระดับล่างก็สามารถไปเที่ยวไกล ๆ ได้ โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายมาก เพราะใน สมัยก่อน การเดินทางท่องเที่ยวต้องใช้เวลา นาน สิ้นเปลืองเงินทองมาก ดังนั้น เศรษฐกิจและชนชั้นสูง

เท่านั้นที่จะท่องเที่ยวได้ จนกระทั่งธุรกิจขนส่ง มีปริมาณเพิ่มมากขึ้นและมีราคาถูกลงกว่าเดิม ผู้เดินทางจึงเสียค่าใช้จ่ายน้อยกว่า นอกจากนั้น ธุรกิจขนส่งที่เกิดขึ้น นับวันจะมีความ หลากหลายเพื่อให้บริการสำหรับชนทุกชั้น เช่น ธุรกิจการบินนอกจากจะมีระดับชั้นต่างๆ ในเครื่องบินตั้งแต่ระดับชั้นประหยัดจนถึงชั้นหรูหราแล้ว ยังมีสายการบินต้นทุนต่ำที่ขายในราคาไม่แพง และบางช่วงเวลายังมีราคาพิเศษเพื่อส่งเสริมการขายอีกด้วย

5. แหล่งท่องเที่ยวโดยเฉพาะเกาะต่างๆ หรือสถานที่ท่องเที่ยวที่เข้าถึงยากการเดินทางโดยเครื่องบินจะรวดเร็วและประหยัดเวลามากขึ้น

โดยความจำเป็นพื้นฐานการพัฒนาระบบคมนาคมจะต้องพัฒนาระบบการขนส่งทางบกให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับแผนการใช้ที่ดินเป็นสิ่งที่จำเป็นก่อน อันจะก่อประโยชน์ต่อการพัฒนาระบบคมนาคม และการท่องเที่ยวดังนี้

1) สามารถเป็นตัวกำหนดและการวางแผน ตลอดจนการจัดสรรงบประมาณสำหรับระบบเส้นทางเดินรถสายหลักได้

2) ก่อให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างศูนย์กลางการท่องเที่ยวหลักและแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ

3) สามารถจัดระบบขนส่งทางบกประเภทต่างๆ ตามลำดับความสำคัญได้อย่างเหมาะสม

4) ทำให้เกิดเส้นทางเข้าถึงพื้นที่ใหม่ๆ รวมทั้งการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ง่ายขึ้น และก่อให้เกิดการเชื่อมโยงของสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ไว้ด้วยกัน

ทั้งนี้ ระบบขนส่งทางบกโดยส่วนใหญ่แล้วจะประกอบด้วยบริการขนส่งผู้โดยสารด้วยรถยนต์และการขนส่งด้วย รถไฟ ซึ่งบริการเหล่านี้ส่วนใหญ่เอกชนจะเป็นผู้ดำเนินการ โดยทางภาครัฐจะเป็นผู้ควบคุมดูแลหรือออกใบอนุญาตตามกฎหมาย อย่างไรก็ตาม แหล่งท่องเที่ยวบางแห่งก็ไม่จำเป็นต้องมีการพัฒนาการเข้าถึงให้สมบูรณ์แบบ เนื่องจากเป็นการช่วยจำกัดจำนวนและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่อาจเกิดขึ้นในพื้นที่โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีความเปราะบางและเกิดผลกระทบ

การบริการขนส่งในเชิงพาณิชย์ ส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับการขนย้ายผู้โดยสารและสินค้าจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่ง แต่การขนส่งที่นับว่ามีอิทธิพลกับท่องเที่ยวโดยตรงก็คือ การขนส่งผู้โดยสาร การขนส่งนักท่องเที่ยว ซึ่งอาจแบ่งออกตามรูปแบบการขนส่งได้ 4 ประเภท คือ การขนส่งทางบก(Land Transportation) การขนส่งทางน้ำ(Water Transportation) การขนส่งทางอากาศ(Air Transportation) และการขนส่งทางท่อ(Tube Transportation) แต่หากจะมองในภาพการเดินทางท่องเที่ยวการขนส่งจะหมายถึงการขนส่งทางรถยนต์ ขนส่งทางรถไฟ ขนส่งทางเรือและขนส่งทางอากาศ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

การขนส่งด้วยรถยนต์

1. ประเภทของรถยนต์ รถยนต์โดยสาร ในประเทศไทยรถยนต์ที่ให้บริการเพื่อการท่องเที่ยว (ไม่นับรถส่วนตัว) แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1.1 รถยนต์โดยสารสาธารณะ เป็นรถยนต์ที่นำมารับจ้างส่งบุคคลเพื่อสินจ้างทั้งประจำและไม่ประจำทาง สำหรับประเทศไทยรถยนต์ประเภทนี้จะใช้ป้ายสีเหลือง ซึ่งรถยนต์โดยสารสาธารณะยังแบ่งออกเป็น 2 ประเภทย่อย คือ

1.1.1 รถยนต์โดยสารสาธารณะประจำทาง (Bus) เป็นบริการขนส่งผู้โดยสารด้วยรถยนต์สาธารณะประจำทางที่นิยมใช้กันทั้งในเมืองใหญ่และระหว่างจังหวัดต่างๆ สามารถให้บริการคนในท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวพร้อมกันไป

1.1.2 รถยนต์โดยสารแท็กซี่ (Taxi) เป็นบริการขนส่งผู้โดยสารที่นักท่องเที่ยวและนักธุรกิจใช้กันมาก เพราะมีความคล่องตัวสามารถใช้ได้กับสถานที่หรือเส้นทางที่นักท่องเที่ยวไม่คุ้นเคย ซึ่งมีค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูง แต่ให้ความสะดวกและมั่นใจว่าจะไปยังสถานที่ที่ต้องการได้

1.2 รถยนต์บริการ เป็นรถยนต์ที่ใช้ในการขนส่งบุคคลหรือนักท่องเที่ยวเพื่อธุรกิจส่วนตัว แต่ไม่ใช่เป็นการให้เช่าเพื่อรับจ้างอีกต่อหนึ่ง สำหรับประเทศไทยรถยนต์ประเภทนี้จะใช้ป้ายสีเขียว ซึ่งรถยนต์บริการยังแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1.2.1 รถเช่า (Rental Car) เป็นรูปแบบของการบริการขนส่งผู้โดยสารอีกแบบหนึ่งที่ได้รับนิยามมากจากนักท่องเที่ยว เพราะสามารถเช่ารถจากจังหวัดหนึ่งแล้วขับเอง(หรือมีคนขับก็ได้) ไปยังอีกจังหวัดหนึ่งที่เป็นจุดหมายปลายทาง และเมื่อถึงจังหวัดนั้นแล้วก็ อาจส่งรถไว้กับสาขาของบริษัทรถเช่าในจังหวัดปลายทางได้

1.2.2 รถทัวร์เช่าเหมา (Charter Coach Tour) เป็นบริการขนส่งผู้โดยสารเพื่อการท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวที่เป็นกลุ่มใหญ่ โดยผู้จัดนำเที่ยวจะเช่ารถในการเดินทางเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ การจัดนำเที่ยวประเภทนี้จะมีระยะเวลาในการจัด โดยอาจเริ่มจากการเช่า 4 ชั่วโมงถึง 3-4 วัน หรือมากกว่านั้นตามแต่จะตกลงกันและราคาก็แตกต่างกัน ปัจจุบันบริการรถทัวร์ได้พัฒนาก้าวหน้าไปมากในด้านความรวดเร็ว ความสะดวกสบาย และสิ่งอำนวยความสะดวกในระหว่างการเดินทาง

1.2.3 รถรับส่งที่สนามบิน (Limousine) เป็นการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวที่จะเดินทางจากสนามบินไปยังตัวเมืองหรือโรงแรม จากตัวเมืองหรือโรงแรมไปยังสนามบิน การขนส่งผู้โดยสารลักษณะนี้นักท่องเที่ยวที่ต้องการเดินทางจากโรงแรมไปยังสนามบินสามารถใช้บริการได้ที่เคาน์เตอร์ของโรงแรมหรือนักท่องเที่ยวที่จะเดินทางเข้าเมืองหลังจากลงเครื่องบินสามารถใช้บริการได้ที่เคาน์เตอร์ของสนามบิน

2. เส้นทางถนน เป็นเส้นทางสำหรับรถยนต์โดยสารวิ่งบริการไปยังสถานที่ต่างๆ รัฐบาลทุกประเทศได้เล็งเห็นความสำคัญของถนน จึงได้ใช้งบประมาณจำนวนมากในการพัฒนาถนนเชื่อมท้องถิ่นต่างๆ เพื่อให้ประชาชนสามารถเดินทางไปมาหาสู่ติดต่อกันได้ และยังผลประโยชน์ถึงนักท่องเที่ยวให้สามารถเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดต่างๆ ดังนั้น เส้นทางถนนที่สร้างขึ้นเพื่อให้รถยนต์โดยสารวิ่งนั้นต้องมีความราบเรียบ การจราจรไม่ติดขัด นอกจากนั้นเส้นทางถนนต้องมีป้ายบอกทางเป็นภาษาอังกฤษสำหรับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ สำหรับประเทศไทยได้แบ่งประเภทถนนหรือทางหลวงออกเป็น 7 ประเภท ดังนี้

ทางหลวงพิเศษ คือทางหลวงที่ได้ออกแบบเพื่อให้การจราจรผ่านได้รวดเร็ว ซึ่งรัฐมนตรีได้ประกาศกำหนดเป็นทางหลวงพิเศษ โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษาและกรมทางหลวงเป็นผู้ดำเนินการก่อสร้าง ขยาย บูรณะ และบำรุงรักษา โดยรัฐมนตรีเป็นผู้อนุมัติทางหลวงประเภทนี้และให้ลงทะเบียนไว้ ณ กรมทางหลวง

ทางหลวงแผ่นดิน คือทางหลวงที่มีความสำคัญทางด้านเศรษฐกิจ การปกครองและการป้องกันประเทศ เป็นทางหลวงที่ติดต่อภูมิภาคที่สำคัญทั่วประเทศ กรมทางหลวงเป็นผู้ดำเนินการก่อสร้าง ขยาย บูรณะ และบำรุงรักษา โดยรัฐมนตรีเป็นผู้อนุมัติทางหลวงประเภทนี้และให้ลงทะเบียนไว้ ณ กรมทางหลวง

ทางหลวงจังหวัด คือ ทางหลวงที่เชื่อมระหว่างจังหวัด อำเภอ หรือเชื่อมสถานที่สำคัญของจังหวัดนั้น หรืออำเภอกับอำเภอ กรมทางหลวงเป็นผู้ดำเนินการก่อสร้าง ขยาย บูรณะ และบำรุงรักษาแล้วให้ลงทะเบียนไว้ ณ กรมทางหลวง

ทางหลวงสัมปทาน คือ ทางหลวงที่รัฐบาลได้ให้สัมปทานแก่เอกชนให้สร้างขึ้นเพื่อการคมนาคมหรือการอุตสาหกรรมตามกฎหมายว่าด้วยทางหลวงที่ได้สัมปทาน และได้ลงทะเบียนไว้ ณ กรมทางหลวง

ทางหลวงชนบท คือ ทางหลวงนอกเขตเทศบาลและสุขาภิบาลที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดและส่วนราชการต่างๆ เป็นผู้ดำเนินการก่อสร้าง ขยาย บูรณะ และบำรุงรักษา และให้ลงทะเบียนเป็นทางหลวงชนบทไว้ ณ ศาลากลางจังหวัด โดยได้รับความยินยอมจากอธิบดีกรมทางหลวงชนบท

ทางหลวงเทศบาล คือ ทางหลวงในเขตเทศบาลเป็นผู้ดำเนินการก่อสร้าง ขยาย บูรณะ และบำรุงรักษา โดยผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้อนุมัติทางหลวงประเภทนี้และให้ลงทะเบียนไว้ ณ สำนักงานเทศบาล

ทางหลวงสุขาภิบาล คือ ทางหลวงในเขตสุขาภิบาลเป็นผู้ดำเนินการก่อสร้าง ขยาย บูรณะและบำรุงรักษา โดยอธิบดีกรมโยธาธิการเป็นผู้อนุมัติทางหลวงประเภทนี้และให้ลงทะเบียนไว้ ณ สำนักงานสุขาภิบาล

ส่วนการรับผิดชอบทางหลวงนั้นได้ให้กรมทางหลวงรับผิดชอบทางหลวง 4 ประเภทแรกเท่านั้น คือ ทางหลวงพิเศษ ทางหลวงแผ่นดิน ทางหลวงจังหวัด และทางหลวงสัมปทาน ส่วนทางหลวงที่อยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยราชการอื่น ได้แก่ ทางหลวงชนบทอยู่ในความรับผิดชอบของกรมทางหลวงชนบท กรมโยธาธิการ กรมการปกครอง สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท กรมชลประทาน และหน่วยงานอื่นๆ สำหรับทางหลวงเทศบาลอยู่ในความรับผิดชอบของเทศบาลต่างๆ ส่วนทางหลวงสุขาภิบาลอยู่ในความรับผิดชอบของสุขาภิบาลต่างๆ และยังได้กำหนดเส้นทางหลวงหลักเป็นหมายเลขประจำโดยใช้ตัวเลข 1 หลัก เพื่อความสะดวกแก่ผู้ใช้เส้นทางระหว่างการเดินทาง โดยแบ่งออกเป็น 4 สาย ดังต่อไปนี้

ทางหลวงหมายเลข 1 เป็นเส้นทางหลวงสายเหนือชื่อถนนพหลโยธิน(เดิมชื่อถนนประชาธิปไตย) มีจุดเริ่มต้นจากอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิไปสิ้นสุดที่จังหวัดเชียงราย รวมระยะทาง 845 กิโลเมตร

ทางหลวงหมายเลข 2 เป็นเส้นทางหลวงตะวันออกเฉียงเหนือชื่อมิตรภาพ โดยแยกจากเส้นทางหลวงหมายเลข 1 ที่จังหวัดสระบุรี ไปสิ้นสุดที่จังหวัดหนองคาย รวมระยะทาง 408 กิโลเมตร

ทางหลวงหมายเลข 3 เป็นเส้นทางหลวงสายตะวันออกเชื่อมถนนสุขุมวิท มีความยาว 315 กิโลเมตร ไปสิ้นสุดที่จังหวัดตราด

ทางหลวงหมายเลข 4 เป็นเส้นทางหลวงสายใต้เชื่อมถนนเพชรเกษม จากกรุงเทพมหานครไปสิ้นสุดที่อำเภอสะเตา จังหวัดสงขลา รวมระยะทาง 1,305 กิโลเมตร

นอกจากนี้ยังมีทางหลวงที่มีหมายเลข 2 ตัว เป็นทางหลวงสายประธานในระดับภูมิภาค เช่น ทางหลวงหมายเลข 22 เป็นทางหลวงสายประธานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เริ่มจากจังหวัดอุดรธานี ถึงจังหวัดนครพนม เป็นต้น ส่วนทางหลวงที่มีตัวเลข 3 ตัว เป็นทางหลวงสายรองซึ่งเป็นเส้นทางเชื่อมโยงกับทางหลวงแผ่นดินในระดับภูมิภาค เช่น ทางหลวงหมายเลข 101 เป็นทางหลวงสายรองในภาคเหนือ เริ่มต้นจากจังหวัดกำแพงเพชรถึงจังหวัดน่าน และทางหลวงที่มีหมายเลข 4 ตัว เป็นทางหลวงท้องถิ่นของแต่ละจังหวัดเชื่อมระหว่างตัวจังหวัดกับอำเภอหรือสถานที่สำคัญต่างๆ ภายในจังหวัดนั้น เช่น ทางหลวงหมายเลข 1004 ซึ่งเป็นทางหลวงในภาคเหนือ สายแยกเชียงใหม่ไปห้วยแก้ว ดอยสุเทพ และดอยปุย หรือทางหลวงหมายเลข 3062 สายอยุธยา-บ้านแพรก เป็นต้น

ประเทศไทยยังมีทางหลวงสายเอเชีย ซึ่งสร้างขึ้นเพื่อให้การคมนาคมทางบกระหว่างประเทศในทวีปเอเชียเป็นไปด้วยความสะดวก ทางหลวงสายเอเชียมีเส้นทางผ่านประเทศต่างๆ 17 ประเทศ โดยเริ่มจากประเทศอัฟกานิสถาน บังคลาเทศ กัมพูชา อินเดีย อินโดนีเซีย อิหร่าน ลาว มาเลเซีย เนปาล ปากีสถาน ฟิลิปปินส์ ศรีลังกา ไทย เวียดนาม จีน เมียนมาร์ และมองโกเลีย ทางหลวงสายเอเชียที่ผ่านประเทศไทยมีอยู่ 6 สาย และแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ ทางหลวงเอเชียสายประธาน จำนวน 3 สาย ได้แก่ สาย A-1 สาย A-2 สาย A-3 และทางหลวงเอเชียสายรอง ได้แก่ A-12 สาย A-15 สาย A-18 โดยมีรายละเอียดของเส้นทางดังนี้

สาย A-1 จากประเทศเมียนมาร์ เข้าสู่ประเทศไทยที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ผ่านจังหวัดนครสวรรค์ ชัยนาท สิงห์บุรี อโยธยา สระบุรี นครนายก และเข้าสู่ประเทศกัมพูชาที่อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว มีระยะทางรวมในประเทศไทยประมาณ 698 กิโลเมตร

สาย A-2 จากประเทศเมียนมาร์ เข้าสู่ประเทศไทยที่อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย มาตามถนนพหลโยธิน ผ่านกรุงเทพฯ ลงไปทางใต้ตามถนนเพชรเกษม ผ่านจังหวัดนครปฐม ราชบุรี เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร และเลียบไปตามชายฝั่งตะวันตกของภาคใต้ ตั้งแต่จังหวัดระนอง พังงา กระบี่ ตรัง และตัดมาทางชายฝั่งตะวันออกบริเวณจังหวัดพัทลุง ก่อนจะเข้าสู่ประเทศมาเลเซียที่อำเภอสะเตา จังหวัดสงขลา รวมระยะทางในประเทศไทยประมาณ 1,945 กิโลเมตร

สาย A-3 เริ่มจากจังหวัดเชียงราย ไปตามทางหลวงหมายเลข 1020 1152 และ 1020 ไปจดเขตแดนประเทศลาวที่อำเภอเชียงของ มีระยะทางรวมประมาณ 115 กิโลเมตร

สาย A-12 เริ่มจากสามแยกหินกอง จังหวัดสระบุรี เข้าสู่จังหวัดนครราชสีมา ขอนแก่น อุดรธานี และสุดเขตประเทศไทยที่จังหวัดหนองคาย รวมระยะทางประมาณ 524 กิโลเมตร

สาย A-15 เริ่มจากจังหวัดอุดรธานี ผ่านจังหวัดสกลนครไปสิ้นสุดที่จังหวัดนครพนมระยะทางรวมในประเทศไทยประมาณ 241 กิโลเมตร

สาย A-18 เริ่มจากอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ผ่านจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ก่อนเข้าสู่ประเทศมาเลเซีย ที่อำเภอสุโงโก-ลก รวมระยะทางในประเทศไทยประมาณ 275 กิโลเมตร

3. สถานีขนส่งผู้โดยสาร การคมนาคมขนส่งทางรถยนต์อาศัยสถานีขนส่งผู้โดยสาร เป็นจุดรวบรวมผู้โดยสารก่อนการออกเดินทางตามตารางเวลาที่กำหนดไว้ สถานีขนส่งนี้มีหน้าที่สำคัญคือ เป็นสถานที่ให้ผู้โดยสารขึ้นลงรถยนต์โดยสาร เชื่อมโยงระหว่างรถยนต์โดยสารในระบบเดียวกันหรือต่างระบบ รวบรวมปริมาณผู้โดยสาร เพื่อคอยขึ้นลงรถยนต์โดยสาร ตามเส้นทางที่มีการขนส่ง เป็นสถานที่รถยนต์เข้าไปจอดเพื่อรับส่งผู้โดยสาร แวะพักเพื่อพักรถหรือซ่อมบำรุง

สถานีขนส่งสายเหนือและอีสานแต่ก็จะมีรถวิ่งไปฝั่งตะวันตกและตะวันออกบ้าง จะอยู่ที่หลังสวนจตุจักรบริเวณ กม .11 เรียกว่า สถานีขนส่งหมอชิต (ใหม่) สถานีขนส่งผู้โดยสารภาคกลาง (ฝั่งตะวันออก) และภาคตะวันออกจะอยู่ที่ถนนสุขุมวิท เรียกว่าสถานีขนส่งเอกมัย และสถานีขนส่งผู้โดยสารภาคกลาง (ฝั่งตะวันตก) ภาคตะวันตกและภาคใต้ อยู่บริเวณถนนบรมราชชนนี จะเรียกว่า สถานีขนส่งสายใต้(ใหม่)

การขนส่งด้วยรถไฟ

การให้บริการขนส่งผู้โดยสารด้วยรถไฟของประเทศไทยอยู่ในระบบเศรษฐกิจแบบผูกขาดโดยการรถไฟแห่งประเทศไทย(รฟท.) ซึ่งเป็นรัฐวิสาหกิจที่ได้รับใบอนุญาตประกอบการขนส่งผู้โดยสารด้วยรถไฟทั่วทั้งประเทศไทย โดยเส้นทางของการขนส่งผู้โดยสารด้วยรถไฟของการรถไฟแห่งประเทศไทยเกือบทั้งหมดเป็นการให้บริการขนส่งผู้โดยสารระหว่างเมืองในประเทศไทย

การขนส่งผู้โดยสารด้วยรถไฟระหว่างเมืองของประเทศไทย เป็นการให้บริการขนส่งผู้โดยสารของการรถไฟแห่งประเทศไทย เส้นทางที่การรถไฟฯ เปิดเดินรถเฉพาะสายใหญ่(ไม่รวมสายแม่กลอง) มีความยาวรวมทั้งสิ้น 4,443 กิโลเมตร การขนส่งผู้โดยสารด้วยรถไฟที่ให้บริการนักท่องเที่ยวระหว่างเมืองต่างๆ ของประเทศไทยสามารถจำแนกตามภูมิภาคได้ดังต่อไปนี้

สายเหนือ เริ่มจากกรุงเทพฯ ไปชุมทางบ้านภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยาขึ้นไปทางเหนือ สถานีปลายทางที่จังหวัดเชียงใหม่ ระยะทางประมาณ 751 กิโลเมตร

สายตะวันออกเฉียงเหนือ เริ่มจากกรุงเทพฯ แล้วแยกเป็น 2 สาย สายหนึ่งไปยังสถานีปลายทางที่จังหวัดอุบลราชธานี ระยะทางประมาณ 575 กิโลเมตร ส่วนอีกสายหนึ่งแยกจากสถานีจังหวัดนครราชสีมา ไปสถานีปลายทางที่จังหวัดหนองคาย รวมระยะทางประมาณ 624 กิโลเมตร

สายตะวันออก เริ่มจากกรุงเทพฯ ไปทางภาคตะวันออกถึงสถานีปลายทางที่อำเภออรุณประเทศ จังหวัดสระแก้วรวมระยะทางประมาณ 255 กิโลเมตร

สายใต้ เริ่มจากกรุงเทพฯ เลียบฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา ไปยังสถานีปลายทางที่หาดงเบซาร์ ระยะทางประมาณ 990 กิโลเมตร และอีกสายหนึ่งจากกรุงเทพฯ ไปยังสถานีชุมทางหาดใหญ่ถึงสถานีปลายทางที่สุไหงโกลก รวมระยะทางประมาณ 1,159 กิโลเมตร

สายตะวันตก เริ่มจากกรุงเทพฯ ไปสุดปลายทางที่จังหวัดสุพรรณบุรี ระยะทางประมาณ 157 กิโลเมตร และอีกสายหนึ่งจากกรุงเทพฯ ไปสุดปลายทางที่จังหวัดกาญจนบุรี รวมระยะทางประมาณ 210 กิโลเมตร

สายแม่กลอง เริ่มจากวงเวียนใหญ่ไปมหาชัย จังหวัดสมุทรสาคร แล้วไปสุดสายแม่กลองจังหวัดสมุทรสงคราม รวมระยะทางประมาณ 60 กิโลเมตร

การรถไฟแห่งประเทศไทยได้จัดขบวนรถโดยสารบริการขนส่งผู้โดยสารระหว่างเมืองไว้ 4 ประเภท คือ ประเภทที่ 1 ขบวนรถด่วน (express train) สำหรับให้บริการผู้โดยสารชั้นที่ 1 และชั้น 2 และทางขบวนอาจมีรถนั่งชั้น 3 ไว้บริการตามความเหมาะสม ประเภทที่ 2 ขบวนรถเร็ว (rapid train) ปัจจุบันจะให้บริการผู้โดยสารชั้น 2 และชั้น 3 เท่านั้น การใช้บริการขบวนรถด่วนหรือขบวนรถเร็ว ผู้ใช้บริการจะต้องเสียค่าธรรมเนียมรถด่วนหรือรถเร็วเพิ่มขึ้นนอกเหนือจากค่าโดยสารตามชั้นที่นั่ง และถ้าหากต้องการใช้บริการรถนอนหรือรถปรับอากาศก็ต้องเสียค่าธรรมเนียมเพิ่ม ประเภทที่ 3 ขบวนรถธรรมดา(Ordinary Train) โดยทั่วไปจะบริการผู้โดยสารชั้นที่ 3 เท่านั้น และประเภทที่ 4 ขบวนรถดีเซลราง ซึ่งเป็นขบวนรถที่สามารถขับเคลื่อนได้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องมีหัวรถจักรลากจูง

1. ส่วนประกอบของรถไฟ ที่สำคัญแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ หัวรถจักร และส่วนขบวนรถไฟ

1.1 ส่วนหัวจักรลากจูง คือส่วนยานพาหนะ หรือเครื่องล้อเลื่อนที่ได้รับการออกแบบให้มีความแข็งแรงทนทานสามารถลากจูงรถพ่วงอีกจำนวนหนึ่งให้เคลื่อนที่ไปได้บนรางรถไฟ โดยสามารถควบคุมให้มีความเร็วตามความต้องการได้ แบ่งเป็น 3 ประเภทตามลักษณะการใช้พลังงานคือ

1.1.1 รถจักรไอน้ำ เป็นรถจักรที่มีถังน้ำและที่เก็บเชื้อเพลิงในตัว ต่อมาได้

วิวัฒนาการขึ้นเป็นแบบที่มีรถลำเลียงฟาง บรรทุกเชื้อเพลิงและน้ำเพื่อใช้ขณะที่รถจักรทำการลากจูงขบวนรถ

1.1.2 รถจักรไฟฟ้า เป็นรถจักรที่ได้พลังที่อยู่ข้างๆ ขับเคลื่อนด้วยมอเตอร์ไฟฟ้าหลายตัว มีกำลังสูงและน้ำหนักเบา ควบคุมง่าย สามารถออกรถและหยุดรถได้รวดเร็ว เช่น ในประเทศไทยมีรถไฟฟ้ามหานครที่เปิดให้บริการแล้วเมื่อ พ.ศ.2542 และรถไฟฟ้ามหานครที่เปิดบริการในปี พ.ศ.2545

1.1.3 รถจักรดีเซล เป็นรถจักรที่ใช้ น้ำมันดีเซลเป็นเชื้อเพลิง ปัจจุบันการรถไฟแห่งประเทศไทย ได้ให้บริการรถดีเซลรางรุ่นใหม่เรียกว่า “สปริงเตอร์” และมีตัวรถเป็นอลูมิเนียมอัลลอยด์ ทำให้รถมีน้ำหนักเบา ประหยัดพลังงาน และช่วยย่นระยะทางหยุดรถ หรือการออกตัว

1.2 ส่วนขบวนรถไฟ หรือรถพ่วง เป็นชื่อเรียกบรรดารถที่ใช้ในการบรรทุกสินค้าและผู้โดยสาร รถพ่วงจำนวนหลายคันจะถูกนำมาพ่วงต่อกันประกอบเป็นขบวนแล้วใช้หัวรถจักรทำการลากจูง รถพ่วงที่ใช้บริการขนส่งผู้โดยสารมีลักษณะต่างๆ เช่น รถนั่ง รถนอน รถเสบียง เป็นต้น

สำหรับตู้รถไฟโดยสารนั้นสมัยแรกๆ ทำด้วยไม้ แต่ปัจจุบันทำด้วยเหล็กหรืออลูมิเนียมเป็นส่วนใหญ่ บางตู้แบ่งออกเป็นห้องๆ และบางตู้อาจจัดที่นั่งแบบรถประจำทางโดยเรียงกันในแต่ละฟาก ถ้าเป็นรถไฟที่เดินทางระยะไกลมักมีตู้รถพิเศษ เช่น ตู้รถนอนและตู้รถเสบียงอาหาร เป็นต้น ซึ่งการประกอบกิจการขนส่งผู้โดยสารทางรถไฟ สามารถจัดจำนวนตู้รถไฟโดยสารในแต่ละขบวนให้เหมาะสมกับปริมาณขนส่งผู้โดยสาร และระดับบริการได้ เราอาจแบ่งขบวนรถไฟจากการให้บริการออกเป็น 3 ประเภท คือ

1.2.1 ขบวนรถธรรมดา เป็นขบวนรถไฟโดยสารที่จอดทุกสถานี โดยผู้โดยสารจะเสียอัตราค่าโดยสารในราคาปกติเท่านั้น ไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมอื่น แต่ต้องหลีกเลี่ยงทางให้ขบวนรถเร็วไปก่อน

1.2.2 ขบวนรถเร็ว เป็นขบวนรถไฟโดยสารที่จอดเฉพาะบางสถานี โดยผู้โดยสารจะเสียอัตราค่าโดยสารในราคาปกติ บวกด้วยค่าธรรมเนียมรถเร็ว แต่ต้องหลีกเลี่ยงทางให้ขบวนรถด่วนไปก่อน

1.2.3 ขบวนรถด่วน เป็นขบวนรถไฟโดยสารที่จอดน้อยสถานีกว่าขบวนรถเร็ว ผู้โดยสารจะเสียอัตราค่าโดยสารในราคาปกติ บวกด้วยค่าธรรมเนียมรถด่วน ซึ่ง สูงกว่าค่าธรรมเนียมรถเร็ว

ในขบวนรถไฟโดยสารทั้ง 3 ประเภท มีระดับชั้นในการให้บริการขนส่งผู้โดยสารอยู่หลายระดับชั้น เช่น บริการชั้นหนึ่ง ชั้นหนึ่งนั่งปรับอากาศ ชั้นหนึ่งนอนปรับอากาศ ชั้น 2 นั่ง ชั้น 2 นั่งปรับอากาศ ชั้น 2 นอนธรรมดา ชั้น 2 นอนปรับอากาศ และชั้น 3 เป็นต้น

2. เส้นทางขนส่งทางรถไฟ เป็นเส้นทางสำหรับขบวนรถไฟโดยสารวิ่งบริการไปยังที่ต่างๆ มีการพัฒนาโดยใช้เหล็กแทนไม้ในการทำเป็นรางให้ขบวนรถไฟโดยสารวิ่ง และใช้คอนกรีตแทนหมอนไม้รองทางรถไฟ การขนส่งผู้โดยสารทางรถไฟต้องลงทุนในการสร้างทางเฉพาะเป็นพิเศษของตัวเอง จึงเป็นภาระหนักของผู้ประกอบการขนส่งทางรถไฟ เส้นทางรถไฟแบ่งออกเป็น 2 ระบบ คือ

2.1 **เส้นทางรถไฟระบบทางเดี่ยว (Single Line)** เป็นเส้นทางรถไฟที่สร้างให้ขบวนรถไฟวิ่งได้ขบวนเดียว หากต้องวิ่งสวนทางกันจะต้องหยุดรอและหลีกเลี่ยงกัน ณ สถานีใดสถานีหนึ่งถ้าหากขบวนรถไฟโดยสารใดเกิดเสียเวลาหรือเกิดอุบัติเหตุขึ้น จะทำให้ขบวนรถไฟโดยสารอื่นๆ ต้องเสียเวลาเพื่อรอหลีกเลี่ยง

2.2 **เส้นทางรถไฟระบบทางคู่ (Double Line)** เป็นเส้นทางรถไฟที่สร้างคู่กันไปให้ขบวนรถไฟโดยสารวิ่งสวนทางกันได้ตลอดเวลา โดยไม่ต้องเสียเวลาในการรอหลีกเลี่ยงกัน แต่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการลงทุนสูงขึ้น โดยมากจะสร้างในเขตเมือง ในบริเวณที่มีรถไฟหลายขบวนวิ่งผ่านในเวลาใกล้เคียงกัน

3. สถานีขนส่งทางรถไฟ เป็นที่สำหรับให้ขบวนรถไฟโดยสารเข้าจอดรับส่งผู้โดยสาร และให้ขบวนรถไฟโดยสารหลีกเลี่ยงกันในกรณีที่เส้นทางรถไฟเป็นระบบทางเดี่ยว ซึ่งหน้าที่ของสถานีรถไฟก็คล้ายกับสถานีขนส่งผู้โดยสารทางรถยนต์ทุกประการ สถานีรถไฟแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

3.1 **สถานีรถไฟต้นทางปลายทาง** เป็นสถานีรถไฟต้นทาง หรือปลายทางของเส้นทางบริการที่กำหนดให้ เช่น เส้นทางรถไฟสายกรุงเทพฯ - เชียงใหม่ ก็จะมีสถานีรถไฟกรุงเทพฯ และสถานีรถไฟเชียงใหม่เป็นสถานีรถไฟต้นทางและปลายทางตามลำดับ เป็นต้น

3.2 **สถานีรถไฟชุมทาง** เป็นสถานีรถไฟที่มีเส้นทางรถไฟจากหลายเส้นทางมาบรรจบกัน เพื่อให้ผู้โดยสารสามารถต่อรถไฟอีกขบวนหนึ่ง ไปยังเส้นทางที่ต้องการได้ เช่น สถานีชุมทางเขาชุมทองจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นสถานีที่มีขบวนรถไฟโดยสารหลายเส้นทางผ่าน เป็นต้น

3.3 **สถานีรถไฟรายทาง** เป็นสถานีรถไฟระหว่างทางของเส้นทางที่ให้บริการ ซึ่งการให้บริการขนส่งผู้โดยสารทางรถไฟสายหนึ่งๆ จะมีสถานีรายทางอยู่หลายสถานี

การขนส่งผู้โดยสารทางรถไฟ

การขนส่งผู้โดยสารทางรถไฟฟ้านี้ นับเป็นการขนส่งประเภทเดียวกับรถไฟเนื่องจากการใช้ระบบรางเหมือนกัน ในประเทศที่เจริญแล้วจะได้รับความนิยมอย่างมากเนื่องจากสะดวกรวดเร็ว สำหรับประเทศไทยเพิ่งจะมีการขนส่งทางนี้เกิดขึ้นเมื่อไม่นาน และมีเฉพาะในเขตกรุงเทพมหานคร และในอนาคตอันใกล้ก็จะขยายพื้นที่บริการไปยังเขตจังหวัดที่มีพื้นที่ติดต่อกัน โดยการขนส่งทางรถไฟฟ้านี้ปัจจุบันมีผู้ให้บริการอยู่ 2 บริษัท คือ บริษัทระบบขนส่งมวลชนกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) หรือรถไฟฟ้ามหานคร ให้บริการรถไฟฟ้าสายสีน้ำเงิน และบริษัทรถไฟฟ้ากรุงเทพ จำกัด (มหาชน) หรือรถไฟฟ้าสายสีม่วง ให้บริการรถไฟฟ้าใต้ดิน รถไฟฟ้าทั้งสองประเภทเหมาะสำหรับการเดินทางที่ต้องการหลีกเลี่ยงการจราจรที่หนาแน่น ต้องการความรวดเร็วเหมาะสำหรับการเดินทางแวะช้อปปิ้ง และเที่ยวชมเมือง

1. รถไฟฟ้า BTS รถไฟฟ้าบีทีเอส (รถไฟฟ้าสายสีน้ำเงิน) ดำเนินการโดย บริษัทระบบขนส่งมวลชนกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) มีสำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ที่ อาคารบีทีเอส เลขที่ 1000 ถนนพหลโยธิน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900 โทรศัพท์ 02-617-7300 โครงการระบบขนส่งมวลชนกรุงเทพมหานคร เป็นโครงการที่รัฐให้สัมปทานแก่เอกชน เพื่อสร้างและประกอบการระบบขนส่งมวลชนวิงบนทางยกระดับ 2 สายในกรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อช่วยบรรเทา ปัญหาการจราจรในกรุงเทพมหานคร และเพื่อให้ประชาชนมีทางเลือกในการเดินทาง ที่มีประสิทธิภาพ

1.1 ขบวนรถ รถขนส่งมวลชนความจุสูงแบบมาตรฐาน (Heavy Rail) ประกอบด้วยรถจำนวน 3 หรือ 6 คัน พ่วงต่อกัน รถที่ใช้ มีอยู่ สองประเภท หลัก คือ รถชนิดที่มีห้องคนขับ ซึ่งมีมอเตอร์ สามารถขับเคลื่อนได้ และ รถชนิด ที่ไม่มีห้องคนขับ หรือรถพ่วง มีทั้งชนิดที่มี และไม่มีมอเตอร์ วิงบนรางคู่ยกระดับ แยกทิศทางไปและกลับ มีรางป้อนกระแสไฟฟ้าอยู่ด้านข้าง จุผู้โดยสารได้ประมาณ 320 คน/ตู้ เป็นผู้โดยสารนั่ง 42 คน และยืน 278 คน มีประตูเลื่อนทำด้วยเหล็ก ปลอดภัยติดตั้ง ระบบปรับอากาศ พร้อมหน้าต่าง ชนิดกันแสง มีความปลอดภัยสูงและไม่มีผลกระทบต่อทัศนียภาพระบบที่ใช้เป็นระบบที่มีประสิทธิภาพมีความคล่องตัวสูงและสามารถขยายระบบได้ มีความจุมากกว่า 50,000 คนต่อชั่วโมงต่อ ทิศทาง การควบคุมใช้คอมพิวเตอร์ โดยเฉพาะในเรื่องของความปลอดภัย เช่นระบบป้องกันการชนระบบควบคุมความเร็วเป็นต้น รถไฟฟ้า 1 ขบวน จุผู้โดยสารได้ประมาณ 1,000 คน เทียบกับรถประจำทางเท่ากับ 10 คัน และรถส่วนตัวได้ 400 คัน ใน 1 ชั่วโมงสามารถขนส่งผู้โดยสารได้ 25,000 คน/ทิศทาง ระยะเวลาเดินทางจากอ่อนนุช - หมอชิต 51 นาทีและจาก สะพานตากสิน - สยาม 18 นาที รถออกทุก 3-6 นาที

1.2 สถานี สถานีรับส่งผู้โดยสารออกแบบให้หลบเลี่ยงสาธารณูปโภคใต้ดินและบนดินและรักษาผิวจราจรบนถนนมากที่สุดโดยทั่วไปออกแบบให้มีโครงสร้างแบบเสาตั้งอยู่บนเกาะกลางถนน เช่นเดียวกับโครงสร้างทางวิง โดยทั่วไปสถานีมีความยาวประมาณ 150 เมตรมี 2 ลักษณะ คือ

1) สถานีประเภทมีชานชาลาอยู่สองข้าง (Side Platform Station) โดยรถไฟวิ่งอยู่ตรงกลางสถานี สถานีทั่วไปได้ออกแบบให้มีลักษณะแบบนี้ เนื่องจากสร้างได้รวดเร็ว และใช้เนื้อที่น้อย

2) สถานีประเภทมีชานชาลาอยู่ตรงกลาง (Centre Platform Station) รถไฟวิ่งอยู่สองข้างสถานี ชนิดนี้มีประสิทธิภาพสูงกว่าแบบแรกแต่การก่อสร้างยุ่งยากกว่าเนื่องจากตัวรางต้องเบนออกจากกัน เมื่อเข้าสู่สถานี ทั้งนี้ ได้ออกแบบให้สถานีร่วมมีลักษณะแบบนี้ เนื่องจากคาดว่าจะมี ผู้โดยสารเป็นจำนวนมาก

1.3 เส้นทางรถไฟฟ้ามหานคร สายเฉลิมรัชมงคล เส้นทางรถไฟฟ้ามหานครในปัจจุบันมีด้วยกันทั้งหมด 2 สาย ได้แก่สายสุขุมวิท ระยะทาง 16.8 กิโลเมตร และสายสีลม ระยะทาง 6.5 กิโลเมตร มีสถานีกลางเปลี่ยนขบวนรถระหว่างสายสุขุมวิทและสายสีลม 1 สถานี ที่สยามสแควร์

1) สายสุขุมวิท แนวเส้นทางเริ่มจากบริเวณหน้าสวนจตุจักรตรงไปทางถนนพหลโยธิน ผ่านสะพานควาย, สนามเป้า, แล้วเลี้ยวอ้อมอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ, ผ่านถนนเพชรบุรี, แล้วเลี้ยวซ้ายเข้าสู่ถนนพระราม 1 บริเวณหน้าสยามดิสคัฟเวอรี ผ่านหน้าศูนย์การค้าสยามเซ็นเตอร์, แยกราชประสงค์, เซ็นทรัลชิดลม, หน้าโรงเรียนมาร์แตเดอวิทย์วิทยาลัย, เข้าสู่ถนนเพลินจิต และถนนสุขุมวิท ผ่านสวนเบญจศิริ, ดิเอ็มโพเรียม, วัดธาตุทอง, สถานีขนส่งสายตะวันออก(เอกมัย), ไปสิ้นสุดที่สถานีอ่อนนุชบริเวณปากทางเข้าซอยสุขุมวิท 77(อ่อนนุช) มีสถานีทั้งสิ้น 17 สถานี รวมระยะทาง 16.8 กิโลเมตร

2) สายสีลม แนวเส้นทางเริ่มจากบริเวณหน้าสนามกีฬาศุภชลาศัย ถนนพระราม 1 ผ่านหน้าสยามดิสคัฟเวอรี, ศูนย์การค้าสยามเซ็นเตอร์, แล้วเลี้ยวขวาเข้าสู่ถนนราชดำริที่แยกราชประสงค์, ผ่านพระพรหมมณเฑียรวัณ, โรมแรมเพนินซูลา, สวนลุมพินี, แล้วเลี้ยวเข้าสู่ถนนสีลมบริเวณหน้าโรงแรมดุสิตธานี, ผ่านย่านพัฒนาพงษ์, อาคาร CP Tower, แล้วเลี้ยวเข้าสู่ถนนราชวิภาสราชนครินทร์ ผ่านอาคาร Empire Tower จากนั้นเลี้ยวขวาเข้าสู่ถนนสาทร ผ่านตึกเอเชีย, โรงพยาบาลเซนต์หลุยส์, หอการค้าจีน, ไปสิ้นสุดที่สถานีสะพานตากสินบริเวณเชิงสะพานตากสิน ติดกับแม่น้ำเจ้าพระยา สามารถเดินไปยังท่าหน้าสาทรได้ มีสถานีทั้งสิ้น 7 สถานี รวมระยะทาง 6.5 กิโลเมตร

และเพื่อเพิ่มความสะดวกสบายในการใช้บริการรถไฟฟ้ามหานคร ทางบริษัท ระบบขนส่งมวลชนกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) จึงได้จัดบริการรถรับ-ส่งฟรี (Shuttle Bus) สำหรับผู้โดยสารที่ต้องการเดินทางไปยังสถานีรถไฟฟ้า หรือจากสถานีไปยังสถานที่ต่างๆ จำนวน 6 เส้นทางดังนี้

- สายหมอชิต-เซ็นทรัลลาดพร้าว-เมเจอร์ซีเนเพล็กซ์รัชโยธิน-ม.เกษตรศาสตร์-ไทย

พณิชย์ปาร์ค พลาซ่า

- สายสุรศักดิ์-วงเวียนใหญ่

- สายคลองตัน-เอกมัย

- สายทองหล่อ-พร้อมพงษ์

- สายอ่อนนุช-สุขุมวิท 103 (ซอยอุดมสุข)-เซ็นทรัลชิดตึกบางนา

- สายเพลินจิต(คิงพาวเวอร์ ดิวตี้ฟรี)-ออลซีซั่นส์ เฟลส(โรงแรมคอนราด)

2. การรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนแห่งประเทศไทย หรือชื่อเดิมคือ **รถไฟฟ้ามหานคร** หรือ บริษัทรถไฟฟ้ากรุงเทพ จำกัด(มหาชน) ให้บริการรถไฟฟ้าใต้ดิน บริษัทรถไฟฟ้ากรุงเทพ จำกัด ก่อตั้งเมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2541 โดยมีกลุ่มบริษัท ช.การช่าง เป็นผู้ถือหุ้นรายใหญ่ เพื่อเข้าร่วมประมูลสัมปทานโครงการระบบขนส่งมวลชนด้วยรถไฟฟ้าใต้ดินสายแรกของประเทศไทย ในฐานะผู้ออกแบบผลิต จัดทำ ติดตั้ง ทดสอบ และใช้งานอุปกรณ์งานระบบ เพื่อดำเนินการและบำรุงรักษาระบบรถไฟฟ้า บริษัทรถไฟฟ้ากรุงเทพ จำกัด ถือเป็นผู้ให้บริการรถไฟฟ้าใต้ดินสายแรกของประเทศไทย โดยได้รับความเชื่อมั่นให้เป็นผู้รับสัมปทานการให้บริการเดินรถ โครงการรถไฟฟ้ามหานครสายเฉลิมรัชมงคล จากการรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนแห่งประเทศไทย เมื่อวันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2543 ในการจัดเก็บรายได้ค่าโดยสารรวมทั้งการดำเนินกิจกรรม และการพัฒนาเชิงพาณิชย์ ซึ่งรวมถึงการโฆษณา และการให้เช่าพื้นที่ในโครงการโดยมีอายุสัมปทานเป็นระยะเวลา 25 ปี และต่อมาได้จดทะเบียนเป็นบริษัทมหาชน บริษัท รถไฟฟ้ากรุงเทพ จำกัด(มหาชน) มุ่งหวังจะพัฒนาบริการสาธารณูปโภค พื้นฐานของประเทศให้ดีขึ้น และเชื่อมั่นว่าการเดินทางโดยรถไฟฟ้าใต้ดินจะเป็นรูปแบบการเดินทางในอนาคต ซึ่งช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนเมืองและช่วยประหยัดการใช้ทรัพยากรของชาติ

2.1 ขบวนรถไฟฟ้า ขบวนรถไฟฟ้าสามารถบรรจุผู้โดยสารได้ประมาณ 900 คน ในแต่ละขบวนนั้นมี 3 ตู้โดยสาร มีที่นั่งตู้ละ 42 ที่นั่งขบวนรถไฟฟ้ามีห้องควบคุมรถอยู่ที่ปลายหัวและท้ายขบวน โดยมีทางออกฉุกเฉิน อยู่ทางด้านหน้าห้องควบคุมรถทั้งสองด้านแต่ละตู้โดยสาร จะมีที่สำหรับจอดรถเข็นคนพิการ 2 ที่ เพื่ออำนวยความสะดวกในการโดยสารรถไฟฟ้าพนักงานควบคุมรถสามารถประกาศข้อมูลข่าวสารแก่ผู้โดยสาร หรือให้ผู้โดยสารแจ้งเหตุฉุกเฉินมายังพนักงานควบคุมรถได้ผ่านระบบ Intercom ในขบวนรถภายในขบวนรถ มีอุปกรณ์ปลดล็อกประตูรถไฟฟ้าฉุกเฉิน สำหรับให้ผู้โดยสารปลดล็อกด้วยมือก่อนเปิดประตูรถไฟฟ้า ในกรณีเกิดเหตุฉุกเฉิน มีอุปกรณ์ดับเพลิง 2 ชุด ในแต่ละตู้ขบวน และ 1 ชุดในแต่ละห้องพนักงานควบคุมรถ

2.2 สถานีกับชั้นและห้องสำคัญๆ ในสถานีรถไฟฟ้ามหานคร

- 1) **ชั้นร้านค้า** จากทางเข้าสถานีลงสู่ชั้นแรกของสถานีจะเป็นชั้นร้านค้า เป็นที่ตั้งของร้านค้าปลีก ผู้โดยสารสามารถลงมาชั้นนี้ได้
- 2) **ชั้นออกบัตรโดยสาร** จะเป็นชั้นที่ 2 มีห้องออกบัตรโดยสาร เครื่องออกบัตรโดยสารอัตโนมัติ และแผนที่แสดงเส้นทาง เป็นชั้นแรกสำหรับสถานีที่ไม่มีชั้นร้านค้า ซึ่งผู้โดยสารสามารถออกเหรียญโดยสาร ใช้สำหรับการเดินทางเที่ยวเดียวได้จากเครื่องออกบัตรโดยสารอัตโนมัติ หรือที่ห้องออกบัตรโดยสาร แต่หากต้องการออกบัตรเติมเงิน จะต้องติดต่อที่ห้องออกบัตรโดยสารเท่านั้น ซึ่งห้องนี้จะตั้งอยู่หลังเครื่องออกบัตรโดยสารอัตโนมัติ ห้องออกบัตรโดยสารนี้สามารถออกบัตรโดยสารได้ทั้งเหรียญโดยสาร และบัตรเติมเงิน ห้องควบคุมสถานีตั้งอยู่ที่ชั้นออกบัตรโดยสาร ภายในห้องนี้จะติดตั้งอุปกรณ์ควบคุมการปฏิบัติการสถานีซึ่งมีทั้งระบบควบคุม และติดตาม ตรวจสอบความผิดปกติภายในสถานีและจะมีเจ้าหน้าที่ประจำอยู่ตลอด 24 ชม. คอยดูแลรักษาความปลอดภัย บริการช่วยเหลือ ให้ข้อมูล ข่าวสารต่างๆ แก่ผู้มาใช้บริการ
- 3) **ชั้นชานชาลา** เป็นชั้นที่ 3 หรือ 4 มี 2 แบบคือแบบชานชาลาแบบอยู่กลาง ชานชาลาอยู่ด้านข้าง และชานชาลาแบบซ้อนกัน เป็นชั้นที่รถไฟฟ้าจอดเทียบเพื่อรับ-ส่งผู้โดยสาร ระหว่าง

ชานชาลาที่ขบวนรถไฟไฟฟ้าจะมีประตูกันชานชาลา มีลักษณะเป็นกำแพงกระจกตลอดความยาวของชานชาลา โดยเมื่อรถไฟไฟฟ้าจอดเทียบสถานี ประตูจะเปิดโดยอัตโนมัติ ซึ่งเป็นระบบป้องกันความปลอดภัยของผู้โดยสารไม่ให้พลัดตกจากชานชาลา

2.3 **เส้นทางที่ให้บริการ** รถไฟฟ้ามหานคร สายเฉลิมรัชมงคล มีเส้นทางเดินรถรวมระยะทาง 20 กิโลเมตรเป็นโครงการใต้ดินตลอดสาย มีสถานีทั้งหมด 18 สถานี เริ่มต้นจากบริเวณหน้าสถานี รถไฟกรุงเทพ (หัวลำโพง) ไปทางทิศตะวันออกตามแนว ถนนพระราม ที่ 4 ผ่านสามย่าน สวนลุมพินี จนกระทั่งตัดกับ ถนนรัชดาภิเษกเลี้ยวซ้าย ไปทางทิศเหนือตามแนวถนนรัชดาภิเษก ผ่านหน้าศูนย์การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ แยกโศภน แยกพระรามที่ 9 แยกห้วยขวาง แยกรัชดา-ลาดพร้าว เลี้ยวซ้ายไปตาม ถนนลาดพร้าว จนถึงปากทางห้าแยกลาดพร้าว เลี้ยวซ้ายเข้าถนนพหลโยธิน ผ่านหน้าสวนจตุจักร ตรงไปสิ้นสุดที่บริเวณสถานีรถไฟบางซื่อ สถานีเป็นสถานีใต้ดินทั้งหมด 18 สถานี ระยะห่างระหว่างสถานี โดยเฉลี่ย 1 กม.

การขนส่งผู้โดยสารทางเรือ

ปัจจุบันการขนส่งผู้โดยสารทางเรือได้ลดความสำคัญลง เนื่องจากประชาชนไม่นิยมเดินทาง เพราะต้องใช้เวลาในการเดินทางนานกว่าการขนส่งผู้โดยสารประเภทอื่น อีกทั้งการขนส่งผู้โดยสารทางเรือ สามารถทำได้เฉพาะในบริเวณที่มีทางน้ำตามธรรมชาติ หรือเป็นทางน้ำที่มนุษย์ทำขึ้น เช่น มหาสมุทร ทะเล ทะเลสาบ แม่น้ำและคลองต่างๆ เป็นต้น แต่การขนส่งทางเรือมีบทบาทสำคัญในการขนส่งสินค้าระหว่างประเทศมากกว่าทางอื่น ๆ เนื่องจากสามารถขนส่งสินค้าได้ครั้งละมากๆ

ยานพาหนะทางน้ำที่ใช้ในการขนส่งมีหลายประเภท เช่น แพ แพขนานยนต์ เรือหางยาว เรือเฟอร์รี่ เป็นต้น ปัจจุบันเรือมีราคาแพงมาก โดยเฉพาะเรือเดินสมุทรเพราะมีขนาดใหญ่ ใช้เทคโนโลยีการผลิตสูง การขนส่งผู้โดยสารด้วยเรือในประเทศไทย ให้บริการใน 2 รูปแบบ ดังต่อไปนี้

การขนส่งผู้โดยสารด้วยเรือในเขตกรุงเทพมหานคร การขนส่งผู้โดยสารด้วยเรือในกรุงเทพฯ ปัจจุบันได้ลดบทบาทลงอย่างมาก เนื่องจากการขนส่งด้วยรถยนต์ได้พัฒนาขึ้นมาก ประชาชนจึงให้ความสนใจต่อการขนส่งด้วยรถยนต์เป็นหลัก ซึ่งในอดีตการขนส่งด้วยเรือถือเป็นหัวใจสำคัญของการเดินทางในกรุงเทพฯ เนื่องจากกรุงเทพฯ มีแม่น้ำลำคลองเชื่อมต่อกันจำนวนมาก จนได้รับการขนานนามว่า “เวนิสตะวันออก” แต่ปัจจุบันมีการถมคลองเพื่อสร้างถนนและขยายถนนในการพัฒนาประเทศให้เข้าสู่ความทันสมัย การขนส่งด้วยเรือในกรุงเทพฯ จึงเหลือเพียง 3 ระบบ คือเรือโดยสารข้ามฟากแม่น้ำเจ้าพระยา เรือด่วนเลียบแม่น้ำเจ้าพระยา และเรือหางยาว

นอกจากนี้ยังมีเรือที่ให้บริการนักท่องเที่ยวเพื่อชมทัศนียภาพของแม่น้ำเจ้าพระยา คลองบางกอกน้อย คลองมอญ คลองชักพระ เป็นต้น โดยจอดให้บริการตามจุดสำคัญ เช่น ท่าช้าง ท่าโอเรียนเต็ล ท่าหน้าตามโรงแรมต่างๆ ที่อยู่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา นอกจากนี้ก็ยังมีเรือของบริษัทเอกชนที่จัดบริการนำเที่ยวไปยังจังหวัดต่างๆ เช่น นนทบุรี พระนครศรีอยุธยา ปทุมธานี สมุทรปราการ เป็นต้น และเรือภัตตาคารที่ล่องลำน้ำพร้อมทั้งบริการอาหารและชมทัศนียภาพของสองฝั่งลำน้ำ ซึ่งเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ

การขนส่งผู้โดยสารด้วยเรือระหว่างเมือง การขนส่งผู้โดยสารด้วยเรือระหว่างเมืองที่ให้บริการเพื่อการท่องเที่ยว ส่วนใหญ่เป็นธุรกิจเรือโดยสารท่องเที่ยว (Ferry) ที่ให้บริการรับส่งนักท่องเที่ยวระหว่างฝั่งกับเกาะหรือระหว่างเกาะ กับเกาะที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ ในที่นี้จะขอกกล่าวถึงเรือโดยสารท่องเที่ยวที่สามารถบรรทุกผู้โดยสารได้คราวละไม่น้อยกว่า 200 คน มีเส้นทางเดินเรือประจำ ทั้งนี้หากพิจารณาจากเส้นทางเดินเรือ สามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มเส้นทาง คือ

- เส้นทางตามหมู่เกาะจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีผู้ประกอบการที่สำคัญจำนวน 2 รายคือ บริษัทราชาเฟอร์รี่ จำกัด ให้บริการเดินเรือขนส่งผู้โดยสาร สินค้าและรถยนต์ในเส้นทางระหว่างอำเภอดอนสัก(สุราษฎร์ธานี) กับเกาะสมุย เส้นทางระหว่างอำเภอดอนสักกับเกาะพะงัน และเส้นทางระหว่างหมู่เกาะสมุยกับเกาะพะงัน และบริษัทซีทรานเฟอร์รี่ จำกัด ให้บริการเดินเรือขนส่งผู้โดยสาร สินค้าและรถยนต์ในเส้นทางระหว่างอำเภอดอนสักกับเกาะสมุย

- เส้นทางหมู่เกาะในจังหวัดตราด ในปัจจุบันมีผู้ประกอบการที่สำคัญจำนวน 3 ราย ให้บริการเดินเรือระหว่างแหลมมอกับเกาะช้าง ได้แก่ บริษัทเกาะช้างเฟอร์รี่ จำกัด ให้บริการเดินเรือจากท่าเรือแหลมมอไปยังกับเกาะช้าง(ท่าเทียบเรือด่านเก่า) บริษัทเฟอร์รี่เกาะช้าง จำกัด ให้บริการเดินเรือจากท่าเรืออรุณี(อ่าวธรรมชาติ-ฝั่งแหลมมอ) ไปยังเกาะช้าง(ท่าเทียบเรืออ่าวสับปะรด) และบริษัทท่าเรือเซ็นเตอร์พอยต์ จำกัด ให้บริการเดินเรือเฟอร์รี่จากท่าเทียบเรือเซ็นเตอร์พอยต์(ฝั่งแหลมมอ) ไปยังเกาะช้าง(ท่าเทียบเรือคาบานา) ส่วนเรือโดยสารท่องเที่ยวฝั่งทะเลอันดามันมี 1 เส้นทางคือ

- เส้นทางตามหมู่เกาะและจังหวัดชายฝั่งอันดามัน ปัจจุบันมีผู้ประกอบการที่สำคัญ 6 ราย ได้แก่ บริษัท อันดามันเวฟมาสเตอร์ จำกัด ให้บริการเดินเรือโดยสารจากท่าเรือประมงภูเก็ตไปยังเกาะพีพี (อ่าวตันไทร) ด้วยเรือขนาดบรรทุกประมาณ 250 คน บริษัทพีพีมารีน จำกัด ให้บริการเดินเรือโดยสารจากท่าเรือ รัชฎา(ภูเก็ต) ไปยังเกาะพีพี(อ่าวตันไทร) ด้วยเรือขนาดบรรทุกประมาณ 200 คน บริษัทซีทรานแตรเวล จำกัด ให้บริการเดินเรือโดยสารจากท่าเรือไทยซากั(ภูเก็ต) ไปเกาะพีพี (อ่าวตันไทร) ด้วยเรือขนาดบรรทุกประมาณ 250 คน บริษัทพาราไดซ์ ครุยซ์ จำกัด ให้บริการเดินเรือโดยสารจากท่าเรือรัชฎา(ภูเก็ต) ไปเกาะพีพี(อ่าวตันไทร) ด้วยเรือขนาดบรรทุกประมาณ 280 คน และบริษัทไทยเฟอร์รี่เซ็นเตอร์ จำกัด ให้บริการเดินเรือโดยสารระหว่างประเทศจากท่าเรือด่านศุลกากรท่ามะลิ้ง (สตูล) ไปเกาะลังกาวิ(ประเทศมาเลเซีย) ด้วยเรือขนาดบรรทุกประมาณ 90-200 คน

1. ประเภทของเรือโดยสาร อาจเป็นออกเป็น 2 ประเภทดังนี้

- เรือโดยสารประเภทที่ไม่ใช้เครื่องจักรกล เป็นเรือโดยสารที่ขับเคลื่อนไปยังจุดหมายโดยไม่ใช่แรงขับเคลื่อนของเครื่องจักรกลใดๆ เช่น เรือใบ เรือแจว เรือพาย เป็นต้น

- เรือโดยสารประเภทที่ใช้เครื่องจักรกล เป็นเรือโดยสารที่ใช้เครื่องกลในการขับเคลื่อนไปยังจุดหมายปลายทาง เรือโดยสารประเภทนี้นิยมใช้ในปัจจุบัน เพราะสามารถวิ่งได้รวดเร็ว มีหลายขนาดและประสิทธิภาพตามวัตถุประสงค์ที่ต่างกัน เช่น เรือสำราญ เรือไฮโดรฟลอยด์ เป็นต้น

วิวัฒนาการในการประกอบเรือจากวัสดุต่างๆ เพื่อใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน ได้พัฒนาเป็นการต่อเรือในรูปแบบของอุตสาหกรรม จนทำให้ปัจจุบันมีเรือในหลากหลายรูปแบบที่ถูกสร้างขึ้น

เพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะ สำหรับเรือที่นิยมนำมาใช้ประกอบธุรกิจคมนาคมขนส่งทางน้ำเพื่อการท่องเที่ยวมักเป็นเรือประเภทที่ใช้เครื่องกล ซึ่งมีตั้งแต่ขนาดเล็กไปจนถึงขนาดใหญ่ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) เรือสำราญ เป็นเรือที่มีตั้งแต่ขนาดเล็กที่บรรจุคนได้น้อยกว่า 100 คน ถึงขนาดใหญ่ที่สามารถบรรจุผู้โดยสารได้ถึง 5,000 คน มีสิ่งอำนวยความสะดวกครบครัน ทั้งห้องพัก การบริการอาหารตลอด 24 ชั่วโมง กิจกรรมและรายการบันเทิงที่หลากหลาย

2) เรือเดินทะเล เป็นเรือคมนาคมจากเมืองท่าหนึ่งไปยังอีกเมืองหนึ่ง ปัจจุบันความนิยมในการเดินทางวิธีนี้ลดลงไปมาก มีการบริการเฉพาะเพียงเมืองท่าที่สำคัญ อาทิ เส้นทางระหว่างเมืองเซาท์แทมตัน ในอังกฤษกับนิวยอร์กในสหรัฐอเมริกา

3) เรือข้ามฟาก เป็นเรือสำหรับการเดินทางระยะสั้น ซึ่งสามารถบรรจุผู้โดยสารรถยนต์ รถโดยสาร

4) เรือใบและเรือยอร์ช เรือใบเป็นเรือที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากเรือยนต์ คืออาศัยแรงลมธรรมชาติในการขับเคลื่อน โดยทั่วไปเรือจะมีรูปร่างลักษณะที่เรียวยาว เป็นการออกแบบให้มีความเสียดทานกับน้ำน้อยที่สุด มีการสันนิษฐานว่าความเป็นมาของเรือใบมีต้นกำเนิดจากเรือสำเภากัน แต่ในปัจจุบันเรือใบได้ถูกพัฒนาขึ้นโดยมีการติดเครื่องยนต์ ซึ่งผู้ขับขี่สามารถเลือกขับเคลื่อนโดยแรงลมธรรมชาติได้และสามารถใช้เครื่องยนต์ขับเคลื่อนในโอกาสที่แรงลมไม่มีกำลังพอ

5) เรือบรรทุกสินค้า เป็นเรือบรรทุกสินค้าที่เดินทางตามเส้นทางต่างๆ ทั่วโลก ภายในเรือถูกสร้างขึ้นเพื่อขนส่งสินค้าเป็นหลัก แต่ในบางครั้งมีนักท่องเที่ยวที่สนใจเดินทางไปยังสถานที่ต่างๆ โดยเรือชนิดนี้ ซึ่งเป็นการเดินทางที่ใช้เวลายาวนาน และไม่มีการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความบันเทิงให้กับนักท่องเที่ยว

6) เรือล่องแม่น้ำ เป็นเรือที่จัดบริการห้องพัก ร้านอาหาร และบันเทิงสำหรับนักท่องเที่ยว เพื่อท่องเที่ยวตามแม่น้ำลำคลอง โดยมีขนาด รูปแบบการให้บริการ และระยะเวลาต่างกัน ซึ่งขึ้นอยู่กับลักษณะของเส้นทางเดินทางท่องเที่ยว

7) เรือ/ยาน ไฮเวอร์คราฟ เป็นยานพาหนะที่สามารถแล่นไปบนผิวน้ำและพื้นราบได้โดยเครื่องยนต์จะเป่าลมลงสู่เบื้องล่างรอบๆ ตัวพาหนะทำให้เรือยกตัวสูงจากพื้นหรือผิวน้ำ และใช้ใบพัดขับเคลื่อนให้เรือเคลื่อนที่ไปในทิศทางที่ต้องการ

8) เรือไฮโดรฟอยล์ เป็นเรือที่มีหลักการทำงานโดยใช้ปีกใต้ท้องเรือเพิ่มแรงยกน้ำ เพื่อยกตัวเรือให้ลอยเหนือผิวน้ำ เกิดการเสียดทานน้อยลง สามารถเดินทางด้วยความเร็วสูงและประหยัดเชื้อเพลิง

9) เรือท่องเที่ยวทางทะเล มีหลายขนาดและมีลักษณะการบริการหลายประเภท ตั้งแต่เรือประมงขนาดเล็กที่ดัดแปลงมาใช้ขนส่งนักท่องเที่ยวไปเกาะต่างๆ หรือเรือเร็ว (Speed Boat) ไปจนกระทั่งถึงเรือสำราญขนาดใหญ่ที่มีการบริการที่พัก อาหาร และความบันเทิงครบถ้วน

10) เรือภัตตาคาร เป็นเรือที่บริการล่องเรือและจัดบริการอาหารเพื่อให้แขกที่มารับประทานอาหารของร้านอาหารภัตตาคาร หรือโรงแรมต่าง ๆ ได้ชมทิวทัศน์ที่สวยงามสองฝั่งลำน้ำเรืออาจจอดอยู่กับที่หรือล่องไปตามแม่น้ำเพื่อให้ผู้ใช้บริการได้เห็นสภาพความเป็นอยู่ของผู้คนที่อาศัย

อยู่ในบริเวณนั้น เป็นการสร้างบรรยากาศอย่างหนึ่งให้กับลูกค้า ซึ่งการดำเนินธุรกิจนี้เป็นที่สนใจและได้รับความนิยมนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเป็นจำนวนมาก

2. เส้นทางเดินเรือ ในปัจจุบันวิทยาการก้าวหน้ามาก มีการใช้เข็มทิศและเรดาร์ในการเดินเรือ เราอาจแบ่งเส้นทางเดินเรือออกเป็น 3 ประเภท คือ

2.1 เส้นทางเดินเรื่อน่านน้ำภายในประเทศ เป็นการเคลื่อนย้ายผู้โดยสาร โดยใช้เส้นทางแม่น้ำลำคลอง ซึ่งประเทศต่างๆ ย่อมมีเส้นทางน้ำภายในประเทศ เพื่อใช้เป็นเส้นทางขนส่งผู้โดยสาร ในประเทศไทยก็มีแม่น้ำลำคลองมากมายที่ใช้เป็นเส้นทางเดินเรือ เช่นแม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำบางปะกง เป็นต้น

2.2 เส้นทางเดินเรือทะเลชายฝั่ง เป็นการเคลื่อนย้ายผู้โดยสารจากเมืองต่างๆ โดยใช้เส้นทางตามชายฝั่งและรอบอาณาเขตทะเลของประเทศไปยังเมืองท่าอื่น หรือจากท่าไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นเกาะแก่งต่างๆ ในประเทศ ซึ่งทุกประเทศที่มีชายฝั่งทะเลจะมีเส้นทางเดินเรือประเภทนี้ เช่น ประเทศไทยมีเส้นทางเดินเรือเขตชายฝั่งทะเล 2 ฝั่ง คือ เส้นทางชายฝั่งทะเลด้านอ่าวไทย และเส้นทางชายฝั่งทะเลด้านมหาสมุทรอินเดียหรือด้านอันดามัน

2.3 เส้นทางเดินเรือระหว่างประเทศ เป็นการเคลื่อนย้ายผู้โดยสารโดยใช้เส้นทางในทะเลและมหาสมุทร ซึ่งเปิดให้ทุกประเทศได้ใช้ร่วมกัน

3. ท่าเรือ อาณาบริเวณที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อให้เรือเข้าจอดเทียบท่า โดยมีวัตถุประสงค์ในการขนส่งทางน้ำและทางทะเล ขนถ่ายสินค้า เติมน้ำมันเชื้อเพลิง น้ำ และอาหาร เป็นที่รับส่งผู้โดยสารที่จะเดินทางโดยทางเรือที่เดินเข้าออกระหว่างประเทศ รวมทั้งเป็นสถานที่ที่นำผู้โดยสารจากการคมนาคมขนส่งทางน้ำไปสู่การคมนาคมขนส่งทางบกและทางอากาศต่อไป มีการแบ่งประเภทของท่าเรือได้หลายลักษณะ เช่น

3.1 แบ่งประเภทของท่าเรือตามลักษณะการใช้งาน ได้แก่ ท่าเรือเพื่อหลบภัย ท่าเรือเพื่อการทหาร ท่าเรือเพื่อการท่องเที่ยว และท่าเรือเพื่อการค้าขาย

3.2 แบ่งประเภทของท่าเรือตามลักษณะที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ ได้แก่ ท่าเรือแบบธรรมชาติ ท่าเรือแบบกึ่งธรรมชาติ ท่าเรือมนุษย์สร้างขึ้น

3.3 แบ่งประเภทของท่าเรือตามขนาด สามารถแบ่งตามขนาดของการรองรับในลักษณะต่างๆ เช่น ปริมาณการรองรับจำนวนผู้โดยสาร จำนวนเรือที่ผ่านเข้าออกจำนวนท่าเทียบเรือ เป็นต้น

ท่าเรือจะมีขนาดต่างๆ กัน ตั้งแต่ท่าเรือขนาดเล็กอย่างท่าเรือข้ามฟาก จนถึงท่าเรือขนาดใหญ่อย่างท่าเรือน้ำลึก ท่าเรือมีหน้าที่ในการให้บริการแก่ผู้โดยสาร และเรือโดยสาร จึงต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกในการให้บริการ ซึ่งท่าเรื่อนานาชาติ หรือท่าเรือระหว่างประเทศที่ดีควรประกอบด้วยสิ่งอำนวยความสะดวก ดังนี้ คือ ท่าเทียบเรือโดยสาร อาณาเขตทอดจอดเรือโดยสาร บริการนำร่องและเรือลากจูง บริการนำจืดและน้ำมันเชื้อเพลิง บริการซ่อมและบำรุงรักษาเรือ อาคาร

ผู้โดยสาร การศุลกากรและตรวจคนเข้าเมือง มีระบบเชื่อมต่อการคมนาคมทางถนนหรือทางรถไฟที่จะนำผู้โดยสารเข้าออกท่าเรือ บริการด้านอื่นๆ เช่น สโมสร ที่พักแรมในราคาถูก เป็นต้น

การขนส่งทางเครื่องบิน

ในปี ค.ศ.1914 เทคโนโลยีการบินได้พัฒนาอย่างมากจนสามารถสร้างเครื่องบิน ซึ่งได้กลายเป็นหนึ่งในยุคทองที่สำคัญในสงครามโลกครั้งที่ 1 เมื่อสงครามสิ้นสุดลงในปี ค.ศ.1918 รัฐบาลสหรัฐฯได้มอบบทบาทสำคัญแก่ อุตสาหกรรม การบินคือ การขนส่งจดหมาย ภายในเวลาเพียงไม่กี่เดือน การบริการขนส่งจดหมายทางอากาศได้กลายเป็นงานหลักขององค์การขนส่งทางไปรษณีย์ของสหรัฐฯ จากความสำคัญของการดำเนินงานโดยรัฐบาล ทำให้นักธุรกิจมองเห็นช่องทางทำกำไรจากการขนส่งไปรษณีย์ทางอากาศ พวกเขาจึงขอความสนับสนุนจาก Clyde Kelly ซึ่งเป็นสมาชิกรัฐสภาของ Penn Sylvania และจากความพยายามของท่านได้ทำให้เกิดพระราชบัญญัติว่าด้วยการขนส่งไปรษณีย์ทางอากาศขึ้นในปี ค.ศ.1925 พระราชบัญญัตินี้ส่งผลให้การขนส่งไปรษณีย์ทางอากาศได้ดำเนินการโดยภาคเอกชนแทนภายใต้ระบบการประมูลแข่งขัน หนึ่งในผู้ที่ชนะการประมูลคือ Mr. Walter T. Varney ซึ่งได้เปิดบริการไปรษณีย์ทางอากาศในบริเวณระหว่าง Pasco, Wash., Elko และ Nev. ในวันที่ 6 เมษายน ค.ศ.1926 ซึ่งวันดังกล่าวถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่แท้จริงของการขนส่งทางอากาศในเชิงพาณิชย์ในสหรัฐฯ

กำเนิด Star Alliance

กลางยุค ค.ศ.1990 การเดินทางทั่วโลกได้เพิ่มมากขึ้น เพื่อจะได้ประโยชน์จากแนวโน้มนี้สายการบินต่างๆ ได้สอบถามผู้โดยสารที่เป็นนักธุรกิจระหว่างประเทศถึงสิ่งที่พวกเขาต้องการจากสายการบิน พวกนักธุรกิจให้ความเห็นว่า ต้องการความสะดวกสบายในการเข้าใช้บริการไม่ว่าที่ไหนโลก และควรได้รับประสบการณ์การเดินทางที่มีความสะดวกสบายไร้อุปสรรคแต่ละสายการบินต่างตระหนักดีว่าไม่มีสายการบินไหนสามารถให้บริการทุกเส้นทาง ทุกที่หมาย และผลประโยชน์อื่นๆ ที่ผู้โดยสารที่เป็นนักธุรกิจระหว่างประเทศต้องการ แต่ถ้า หากเป็น 5 สายการบินนี้จะสามารถทำเรื่องเหล่านั้นได้ ดังนั้น Star Alliance จึงได้ถูกก่อตั้งขึ้น ภายใต้ภารกิจเพื่อให้ผู้โดยสารที่เดินทางระหว่างประเทศเป็นประจำสามารถเดินทางโดยสายการบินที่เป็นที่รู้จักทั่วโลก ขณะเดียวกันสามารถพาผู้โดยสารไปในสถานที่พวกเขาต้องการจะไปได้มากขึ้นโดยสะดวกสบาย

ในปี ค.ศ.1997 สายการบินที่ใหญ่ของโลก 5 สายการบิน Air Canada, Lufthansa, SAS, Thai International, และ United รวมกันก่อตั้ง Star Alliance หลังจากนั้นอีก 8 สายการบินเข้าร่วมเครือข่ายนี้ด้วยกล่าวคือ Air New Zealand, All Nippon, Ansett Australia, Austrian Aviation Group, British Midland, Maxicana, Singapore, และ Verig รวมเป็นทั้งหมด 13 สายการบินที่เป็นหุ้นส่วนกันในโปรแกรม Star Alliance ปรับเปลี่ยนโฉมหน้าของอุตสาหกรรมการบิน และทำให้ Star Alliance กลายเป็นต้นแบบของพันธมิตรอื่นๆ Star Alliance ดำเนินการที่จะสร้างมาตรฐานที่มีประโยชน์ไม่เฉพาะแก่ผู้โดยสารแต่สร้างประโยชน์ให้กับลูกจ้างที่อยู่ในกลุ่มสมาชิกด้วย

จุดประสงค์เริ่มแรกที่สายการบิน Star Alliance จัดตั้งเพื่อให้บริการที่ดีขึ้นกับกลุ่มเฉพาะของผู้โดยสาร Star Alliance (ผู้โดยสารที่เป็นนักธุรกิจระหว่างประเทศ) ซึ่งเป็นหนึ่งในผลประโยชน์ที่มากที่สุดของธุรกิจการบิน พวกเขาทำงานหนักเพื่อจะสนองความต้องการของลูกค้ากลุ่มนี้ และต่อไปนี้เป็นผลประโยชน์ที่ผู้โดยสาร Star Alliance ได้รับในปัจจุบัน

1. เส้นทางที่ครอบคลุมมากที่สุดในโลก
2. มีเล้าจ์มากขึ้น
3. มีโปรแกรมพิเศษ Frequent flyer program
4. สิทธิพิเศษได้ที่นั่งก่อนในกรณีที่อยู่ใน Waitlist และ Standby ที่สนามบินสำหรับผู้โดยสารที่มี Star Alliance Gold และ Silver
5. สิทธิพิเศษได้ Check-in ก่อนสำหรับ Star Alliance Gold
6. สิทธิพิเศษได้รับการจัดการสัมภาระก่อน สิทธิพิเศษได้ติด Tag กระเป๋าและได้นำสัมภาระในน้ำหนักที่มากกว่าปกติสำหรับลูกค้าที่เป็น Star Alliance Gold
7. มีบริการ Customer Service และ Reservation ในรูปแบบเดียวกันทุกที่ผู้โดยสารที่ท่านไม่ว่าจะเป็น Star Alliance แบบไหนที่ผู้โดยสารถืออยู่สามารถรับและใช้ไมล์สะสมของสายการบินอื่นที่เป็นสมาชิกของ Star Alliance

โดยการขนส่งทางอากาศ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมีองค์ประกอบหลัก 2 ส่วนคือ ทำอากาศยานระหว่างประเทศ กับบริการของสายการบินนานาชาติ

1. ทำอากาศยานระหว่างประเทศ มีบทบาทและหน้าที่เกี่ยวข้องกับการขนส่งผู้โดยสาร อันได้แก่

- 1) มีบทบาทเสมือนประตูเข้าออกของนักท่องเที่ยว จึงต้องมีการบริการขนส่งผู้โดยสารอันได้แก่ สะดวกด้านต่างๆ ที่จะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความรู้สึกประทับใจ
- 2) การตกแต่งทำอากาศยานให้สะท้อนถึงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมของประเทศ รวมทั้งสร้างความอบอุ่นเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยว เช่น การติดป้ายต้อนรับนักท่องเที่ยว มีพนักงานต้อนรับที่ยิ้มแย้มและพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือ เป็นต้น
- 3) มีระบบการขนส่งกระเป๋าของผู้โดยสารที่รวดเร็ว และถูกต้อง
- 4) มีระบบการขนส่งระหว่างท่าอากาศยานกับสถานีขนส่งในพื้นที่ หรือกับที่พักในพื้นที่ที่สะอาดและรวดเร็ว
- 5) มีสถานที่ให้บริการข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยว หรือบริการนำเที่ยว ที่พักแรม บริการรถเช่าและการแลกเปลี่ยนเงินตรา

สำหรับประเทศไทย หน่วยงานที่ดูแลทำอากาศยานระหว่างประเทศคือ บริษัท ทำอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน) เดิมใช้ชื่อว่า การทำอากาศยานแห่งประเทศไทย หรือ ทอท. เป็นรัฐวิสาหกิจสังกัดกระทรวงคมนาคม โดยเริ่มดำเนินการตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ.2522 ทอท. และได้แปลงสภาพเป็นบริษัทภายใต้ต้นนโยบายการแปรรูปรัฐวิสาหกิจไทย โดยได้จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลชื่อ “บริษัท ทำอากาศยานไทย จำกัด(มหาชน)” และปรับตราสัญลักษณ์ใหม่ แต่ชื่อย่อของบริษัทยังคงใช้ “ทอท.”

เช่นเดิม ส่วนชื่อภาษาอังกฤษคือ Airports of Thailand Public Company Limited และใช้ชื่อย่อว่า AOT ตั้งแต่วันที่ 30 กันยายน พ.ศ.2545 เป็นต้นมา ปัจจุบัน ทอท.เป็นผู้บริหารงานท่าอากาศยานระหว่างประเทศ

สำหรับตำแหน่งที่ตั้งภูมิศาสตร์ของประเทศไทย ถือได้ว่าประเทศไทยตั้งอยู่ในทำเลที่สามารถเป็นศูนย์กลางการบินของภูมิภาคเอเชียใต้ซึ่งทำให้ประเทศไทยได้เปรียบในด้านที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ซึ่งสอดคล้องกับรายงานการวิจัยของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทยและจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย(2543) ที่พบว่าบริการขนส่งทางอากาศเป็นบริการขนส่งทางอากาศเป็นบริการที่ประเทศไทยเป็นผู้ได้เปรียบด้านแหล่งที่ตั้ง ซึ่งเป็นจุดศูนย์กลางของสายการบินที่จะบินไปยังประเทศต่างๆ ได้รวมทั้งประเทศไทยยังได้รับผลพลอยได้จากการเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในภูมิภาคเอเชีย

2. การบริการของสายการบินนานาชาติ ปัจจัยหนึ่งที่ส่งเสริมการขยายตัวของตลาดนักท่องเที่ยวต่างชาติ คือ การมีบริการของสายการบินนานาชาติที่มายังประเทศที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยตัวการสำคัญที่กำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่ใช้บริการของการบินระหว่างประเทศคือ ตารางการบิน ความถี่ของเที่ยวบิน จำนวนนั่งบนเครื่องบินที่อยู่ในเส้นทางการบิน สัดส่วนที่นั่งบนเครื่องบินที่มุ่งสู่จุดท่องเที่ยวที่สำคัญ เส้นทางของสายการบินและการเชื่อมโยงเมืองที่เป็นศูนย์กลางการขนส่งทางอากาศ ระยะเวลาการเดินทาง ค่าโดยสาร จุดเริ่มต้นและปลายทาง ตลอดจนการตัดสินใจเลือกสายการบิน

สำหรับประเทศไทย บริษัท การบินไทย จำกัด(มหาชน) เป็นอีกหน่วยงานหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทย เนื่องจากเป็นสายการบินแห่งชาติที่ดำเนินการด้านการพาณิชย์ทั้งในประเทศและระหว่างประเทศ การบินไทยมีภารกิจหลักคือทำให้บริการขนส่งทางอากาศอย่างครบวงจรทั้งภายในและระหว่างประเทศ โดยคำนึงถึงความปลอดภัย ความสะดวกสบาย ความพึงพอใจของลูกค้าและบริหารธุรกิจอย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส โดยเฉพาะอย่างยิ่งภารกิจสำคัญที่สุดคือ ความรับผิดชอบต่อประเทศในฐานะเป็นสายการบินแห่งชาติ โดยร่วมส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวร่วมกับกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาอย่างต่อเนื่อง ปัจจุบันการบินไทยมีเครือข่ายเส้นทางการบินที่ให้บริการครอบคลุมเครือข่ายเส้นทางบินกว่า 62 จุดบิน ใน 35 ประเทศ และจะขยายเส้นทางอีก เพื่อรองรับยุทธศาสตร์เสริมสร้างประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางการบินหลักของภูมิภาคเอเชีย

นอกเหนือจากการบริการของสายการบินระหว่างประเทศแล้ว การบริการสายการบินภายในประเทศก็เป็นปัจจัยสำคัญเช่นกัน ซึ่งในหลายประเทศมีการพัฒนาระบบเครือข่ายการบินภายในประเทศที่ดีและมีประสิทธิภาพ สำหรับประเทศไทย ปัจจุบันเริ่มมีสายการบินของเอกชนเข้ามาสู่ธุรกิจการบินมากขึ้น ซึ่งในอดีตจะมีเพียงสายการบินไทย ซึ่งเป็นสายการบินแห่งชาติ และสายการบินบางกอกแอร์เวย์ ของบริษัทการบินกรุงเทพ จำกัด เท่านั้น โดยสายการบินเหล่านี้จะทำการบินทั้งในและต่างประเทศ และในอดีตสายการบินเอกชนไม่สามารถทำการบินในเส้นทางที่สายการบินไทยทำการบินอยู่ได้ แต่ในปัจจุบันรัฐบาลมีนโยบายเปิดเสรีด้านการบิน จึงมีผู้ประกอบการเอกชนเข้ามาสู่ธุรกิจการบินมากขึ้น โดยสายการบินเอกชนสามารถทำการบินในเส้นทางเดียวกันกับสายการบินไทยได้

และยังมีสายการบินต้นทุนต่ำเกิดขึ้นอีกหลายสายการบิน เช่น โอเรียนไทย นกแอร์ และไทยแอร์เอเชีย จำกัด แสดงให้เห็นว่าผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว จำเป็นต้องอาศัยเครือข่ายทางการบินในการรองรับการเติบโตและการกระจายตัวของการท่องเที่ยว นอกจากนี้ภาคเอกชนควรจะได้รับ การสนับสนุนพัฒนาบริการด้านสายการบินที่มีความปลอดภัย และมีความน่าเชื่อถือเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศและภูมิภาค

สายการบินเป็นอุตสาหกรรมที่มีอิทธิพลในระบบการคมนาคมขนส่งเป็นอย่างมาก มีการขนส่งด้วยวิธีนี้มากกว่า 92 % ซึ่งมีแผนการที่จะขยายการท่องเที่ยวให้พัฒนาขึ้นโดยคำนึงถึงความเพียงพอของการขนส่งทางอากาศเป็นหลัก การที่จะมีเที่ยวบินถี่มากหรือไม่นั้นจะต้องขึ้นอยู่กับขนาดและรูปแบบของเครื่องบินเป็นสำคัญ การบริการบนเครื่องบินก็เป็นพื้นฐานสำคัญที่จำเป็นที่นักท่องเที่ยว จะบอกกันปากต่อปากได้อย่างดี

3. เครื่องบินโดยสาร เป็นยานพาหนะที่สร้างขึ้นเพื่อใช้ในการขนส่งผู้โดยสาร โดยเฉพาะที่นั่งสำหรับผู้โดยสารชั้นต่างๆ คือ ชั้นหนึ่ง ชั้นธุรกิจและชั้นประหยัด ซึ่งเราสามารถแบ่งเครื่องบินโดยสารออกเป็น 4 ประเภทใหญ่ๆ คือ

3.1 เครื่องบินโดยสารใบพัด เป็นเครื่องบินโดยสารที่ใช้เครื่องยนต์เทอร์โบใบพัดโดยมีเครื่องยนต์ตั้งแต่ 2-4 เครื่องยนต์ เครื่องบินโดยสารแบบนี้เหมาะสำหรับการบินในเขตแดนต่ำ เพราะประหยัดน้ำมันได้มาก ต้องการทางวิ่งในการขึ้นลงสั้น และง่ายต่อการควบคุมการขึ้นลง แต่มีความเร็วต่ำ(ไม่เกิน 300 ไมล์ต่อชั่วโมง)

3.2 เครื่องบินโดยสารไอพ่น เป็นเครื่องบินโดยสารที่ใช้เครื่องยนต์ ไอพ่น ตั้งแต่ 2-4 เครื่องยนต์ เครื่องบินโดยสารแบบนี้บินได้ในเขตแดนบินสูง (ตั้งแต่ระดับ 40,000 ฟุตขึ้นไป) มีความเร็วสูง(ประมาณ 600 ไมล์ต่อชั่วโมง) แต่การขึ้นลงอยู่อย่าง ต้องการทางวิ่งในการขึ้นลงระยะยาว การควบคุมขึ้นลงยากและสิ้นเปลืองน้ำมันเชื้อเพลิงมาก แต่เป็นที่นิยมของผู้โดยสารยุคนี้ เพราะสามารถเดินทางไปถึงที่หมายได้รวดเร็ว บริษัทผลิตเครื่องบินโดยสารประเภทนี้ที่สายการบินต่างๆ นิยมซื้อมาใช้ทำการบินมี 3 บริษัท คือ บริษัทโบอิงของสหรัฐอเมริกา ผลิตเครื่องบินโบอิงแบบต่างๆ เช่น เครื่องบินโบอิงแบบ บี 747 บินได้ในระยะทางไกลๆ สามารถบรรทุกผู้โดยสารได้ถึง 400 คนบริษัทดักกลาสแมคคอลลเนลของสหรัฐอเมริกาผลิตเครื่องบิน ดี ซี แบบต่างๆ เช่น เครื่องบินแบบดี ซี 10 บินได้ในระยะทางไกลๆ สามารถบรรทุกผู้โดยสารได้ประมาณ 300 คน และบริษัทแอร์บัส อินดัสตรี จำกัดของฝรั่งเศสผลิตเครื่องบินแอร์บัสแบบต่างๆ เช่น เครื่องบินแอร์บัส แบบ 310 บินได้ในระยะทางปานกลาง สามารถบรรทุกผู้โดยสารได้ประมาณ 240 คน เป็นต้น

3.3 เครื่องบินโดยสารความเร็วเหนือเสียง เป็นเครื่องบินโดยสารที่มีความเร็วเหนือเสียง ซึ่งเสียงมีความเร็ว 760 ไมล์ต่อชั่วโมง หรือเรียกว่า 1 มัค เช่น เครื่องบินคอนคอร์ดสามารถบินได้ด้วยความเร็ว 2.2 มัค หรือ 2.2 เท่าของเสียง และบินในเขตแดนสูงมากตั้งแต่ 45,000 ฟุตขึ้นไป ถึง 80,000 ฟุต(บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548)

3.4 เครื่องบินปีกหมุน เป็นอากาศยานที่สามารถขึ้นลงทางดิ่งได้ ใช้พื้นที่การขึ้นลงไม่มาก บรรทุกผู้โดยสารจำนวนน้อยคือ 2-20 ที่นั่ง ได้รับความนิยมนักธุรกิจที่ต้องการเดินทางระหว่างเมืองหรือให้นักท่องเที่ยวใช้เที่ยวชมภูมิประเทศ

4. เส้นทางขนส่งทางการบิน เป็นเส้นทางติดต่อระหว่างเมืองที่สายการบินแต่ละสายกำหนดไว้ เพื่อให้บริการแก่ผู้โดยสาร เส้นทางบินแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

4.1 เส้นทางบินภายในประเทศ เป็นเส้นทางบินติดต่อระหว่างเมืองต่างๆ ภายในประเทศนั้นๆ เช่น เส้นทางบินภายในประเทศของไทยมีเส้นทางสายเหนือ สายตะวันออกเฉียงเหนือ และสายใต้ เป็นต้น

4.2 เส้นทางบินระหว่างประเทศ เป็นเส้นทางบินติดต่อระหว่างเมือง ของประเทศต่างๆ ทั่วโลก ซึ่งมีเส้นทางบินระหว่างประเทศที่สำคัญของโลกอยู่ 5 เส้นทาง คือ เส้นทางแอดแลนติกเหนือ เส้นทางตะวันออกไกล เส้นทางแอฟริกา เส้นทางแปซิฟิกใต้ และเส้นทางภายในทวีปยุโรป

5. ท่าอากาศยาน เป็นสถานีขนส่งผู้โดยสารทางเครื่องบินซึ่งเป็นสถานที่ให้เครื่องบินโดยสารจอดเพื่อรับส่งผู้โดยสาร ท่าอากาศยานอาจเรียกว่า สนามบิน ซึ่งท่าอากาศยานจะมีหน้าที่สำคัญหลักอยู่ 2 ประการ คือ

1) หน้าที่ในการให้บริการแก่ผู้โดยสาร ได้แก่ การบริการที่พักรอผู้โดยสาร การตรวจคนเข้าเมือง งานด้านศุลกากร การบริการด้านภักตาคาร เป็นต้น

2) หน้าที่ในการให้บริการแก่เครื่องบินโดยสาร ได้แก่ บริการนำเครื่องบินขึ้นลงท่าอากาศยาน การบริการจอดเครื่องบิน การบริการขนถ่ายสัมภาระของผู้โดยสาร การบริการน้ำมันเชื้อเพลิง เป็นต้น

6. สนามบินในประเทศไทย สนามบินเป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งในธุรกิจคมนาคมขนส่ง และการท่องเที่ยว ในปี พ.ศ. 2543 ประเทศไทยมีสนามบินรวมทั้งหมด 35 แห่ง จำแนกเป็นสนามบินนานาชาติ 6 แห่ง สนามบินพาณิชย์กระจายตามจังหวัดสำคัญต่าง ๆ อีก 29 แห่ง ดังนี้

1) สนามบินนานาชาติ 10 แห่ง คือ สนามบิน ดอนเมือง สมุย อุตะเกา กระบี่ เชียงใหม่ เชียงราย อุบลราชธานี อุดรราชธานี ภูเก็ต หาดใหญ่ และสนามบินสุวรรณภูมิ

2) สนามบินที่อยู่ในความดูแลของกรมการบินพาณิชย์ 29 แห่ง แบ่งตามภูมิภาคดังนี้
ภาคเหนือ 9 แห่ง ประกอบด้วย สนามบินลำปาง แม่ฮ่องสอน น่าน พิชณุโลก แพร่ ตาก แม่สอด สุโขทัย และเพชรบูรณ์

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 7 แห่ง ประกอบด้วย สนามบินขอนแก่น สกลนคร เลื่อนครพนม นครราชสีมา บุรีรัมย์ และร้อยเอ็ด

ภาคใต้ 8 แห่งประกอบด้วย สนามบินหัวหิน ระนอง นครศรีธรรมราช นราธิวาส ปัตตานี สุราษฎร์ธานี ตรัง และชุมพร

ธุรกิจหรือแหล่งนันทนาการเพื่อการท่องเที่ยว(Commercial Recreation Tourism)

หมายถึง ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมและการบริการเพื่อตอบสนองความต้องการ หรือ วัตถุประสงค์ในการเดินทางของนักท่องเที่ยว ซึ่งจะได้ผลกำไรจากการให้บริการ การเข้าร่วมกิจกรรม หรือชมการแข่งขันกีฬา การเข้าร่วมการแข่งขันและเล่นกีฬา การใช้บริการศูนย์สุขภาพ (Fitness Center) การฟื้นฟูสุขภาพจากสถานที่แหล่งธรรมชาติ การเข้าร่วมกิจกรรมกีฬาผจญภัย รวมทั้งการจัดประชุม อบรม สัมมนาเกี่ยวกับการกีฬา เป็นต้น ธุรกิจหรือแหล่งนันทนาการในการท่องเที่ยวมักจะทำเนิกรโดยภาคเอกชนแต่ก็มีไม่น้อยที่รัฐบาลเป็นเป็นผู้จัดสร้างเพื่อให้ผู้คนมาพักผ่อนหย่อนใจ

ความสำคัญของธุรกิจหรือแหล่งนันทนาการในการท่องเที่ยว

ธุรกิจหรือแหล่งนันทนาการเพื่อการท่องเที่ยวเป็นธุรกิจหรือแหล่งท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจอีกรูปแบบหนึ่งที่ทำให้ประโยชน์โดยตรงต่ออุตสาหกรรมการให้บริการนักท่องเที่ยวให้ครบวงจรตลอดระยะเวลาสำหรับการได้เดินทางท่องเที่ยว ในที่นี้จะสรุปความสำคัญของธุรกิจหรือแหล่งนันทนาการในการท่องเที่ยว ดังนี้

- 1) เป็นธุรกิจหรือแหล่งบริการด้านการพักผ่อนหย่อนใจและความบันเทิง ที่สนองตอบความต้องการของประชาชนและนักท่องเที่ยว
- 2) เป็นการเสริมการบริการให้นักท่องเที่ยวที่มีจุดประสงค์อื่นที่ไม่ใช่เดินทางเพื่อการพักผ่อนหรือเพื่อสุขภาพ เช่น การเดินทางเพื่อเยี่ยมญาติ เพื่อธุรกิจและเพื่อการประชุมสัมมนา เพราะเมื่อว่างเว้นจากภารกิจดังกล่าวสามารถใช้บริการด้านนันทนาการในแหล่งท่องเที่ยวนั้น ซึ่งเป็นกิจกรรมเสริมการท่องเที่ยวที่ทำให้เกิดรายได้จากนักท่องเที่ยวอีกทางหนึ่ง
- 3) เป็นธุรกิจหรืออุตสาหกรรมที่มีแนวโน้มขยายตัวมากขึ้น และให้ผลตอบแทนสูง เนื่องจากประชาชนต้องการแหล่งพักผ่อนหย่อนใจและเล่นกีฬามากขึ้น เนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้มนุษย์ต้องแสวงหาการพักผ่อนหย่อนใจเพิ่มมากขึ้น
- 4) เป็นการแบ่งภาระการจัดบริการนันทนาการภาครัฐ ซึ่งปัจจุบันไม่เพียงพอต่อความต้องการของประชาชน
- 5) เป็นทางเลือกอีกทางหนึ่งสำหรับประชาชนที่ต้องการพักผ่อนหย่อนใจจากกิจกรรมนันทนาการรวมทั้งนักท่องเที่ยว

ประเภทและรูปแบบของธุรกิจแหล่งนันทนาการ

ธุรกิจนันทนาการเป็นการประกอบธุรกิจบริการเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจและให้ความบันเทิงสำหรับผู้ใช้บริการหรือนักท่องเที่ยว นักวิชาการได้แบ่งประเภทของธุรกิจนันทนาการไว้หลายรูปแบบ ดังนี้

1. **ประเภทธุรกิจหรือแหล่งนันทนาการจำแนกตามสถานที่นันทนาการ** ดัดแปลงจากแนวคิดของชับบ์และชับบ์(Chubb and chubb, 1981) ได้แบ่งประเภทธุรกิจนันทนาการตามสถานที่เป็น 10 ประเภท ได้แก่

1.1 ศูนย์การค้า ปัจจุบันศูนย์การค้าถือเป็นแหล่งนันทนาการที่สำคัญของสังคมเมือง เพราะผู้เข้าไปใช้บริการนอกจากจะมีวัตถุประสงค์เพื่อซื้อสินค้าแล้ว ยังเป็นการพักผ่อนและซื้อสินค้าที่จัดไว้สวยงาม รวมทั้งยังเป็นแหล่งศูนย์รวมความบันเทิง ร้านอาหาร และบริการนันทนาการประเภทอื่นอีกมากมาย

1.2 ภัตตาคาร ร้านอาหารและเครื่องดื่ม เป็นแหล่งนันทนาการที่ให้บริการด้านอาหาร เครื่องดื่ม และเป็นแหล่งพักผ่อน โดยเฉพาะร้านอาหารและเครื่องดื่มที่มีลักษณะเป็นธุรกิจส่วนหนึ่ง ซึ่งร้านอาหารประเภทนี้จะเป็นสถานที่รับประทานอาหารและพักผ่อนไปด้วยในตัว เช่น สุกี้เอ็มเค ร้านแมคโดนัลด์ เป็นต้น เพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจของครอบครัวในการยอมรับความสุขจากการรับประทานอาหาร และความสนุกสนานที่ทางร้านจัดกิจกรรมสำหรับเด็ก เช่น เครื่องเล่น การวาดรูประบายสี ระหว่างรับประทานอาหาร เป็นต้น

1.3 ศูนย์รวมทางสังคม เป็นสถานที่ที่เป็นศูนย์กลางทางสังคม สำหรับจัดกิจกรรมนันทนาการซึ่งอาจจะจัดเป็นครั้งคราวหรือจัดเป็นประจำ เช่น ศูนย์แสดงออกจำหน่ายของ กิจกรรมการแสดงผลและศิลปหัตถกรรม ศาลาประชาคม ศาลาเทศบาล ซึ่งเป็นสถานที่สำหรับจัดกิจกรรมนันทนาการสำหรับประชาชนได้

1.4 อุทยานสวนสนุก เป็นสถานที่ที่สร้างขึ้นสำหรับให้บริการด้านความสนุกสนาน เพลิดเพลิน ประกอบด้วยเครื่องเล่น เกมส์ มีการให้บริการด้านอาหารและเครื่องดื่มสำหรับบริการนักท่องเที่ยวหรือผู้ใช้บริการ

1.5 พิพิธภัณฑ์ เป็นสถานที่แสดงความเป็นมาของศาสตร์สาขาต่างๆ ที่ได้รวบรวมไว้เพื่อเป็นแหล่งความรู้และความเข้าใจเรื่องราวต่างๆ รวมทั้งศิลปวัฒนธรรมและความเป็นมาของสิ่งที่น่าสนใจ พิพิธภัณฑ์จึงเป็นแหล่งนันทนาการที่ให้การศึกษาค้นคว้าและความเพลิดเพลิน รวมทั้งการปลูกฝังทัศนคติเชิงอนุรักษ์และห่วงใยให้ผู้ใช้ชมอีกด้วย เช่น พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์ และพิพิธภัณฑ์การกีฬาแห่งชาติ เป็นต้น

1.6 สวนหย่อมและสวนพักผ่อน มีลักษณะเป็นการจัดสวนที่มีการตกแต่งให้สวยงาม โดยทั่วไปสวนหย่อมนิยมจัดสำหรับบ้านหรือชุมชนเล็กๆ หรือจัดเป็นสวนพักผ่อนสาธารณะสำหรับชุมชนขนาดใหญ่ เพื่อเป็นสถานที่พักผ่อนที่มีธรรมชาติสวยงามด้วยต้นไม้พันธุ์ไม้ที่มีการตกแต่งอย่างสวยงามสำหรับประชาชน ซึ่งมีทั้งสวนพักผ่อนที่เป็นสาธารณะของหน่วยงานภาครัฐ เช่น สวนลุมพินี สวนหลวง ร.9 เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีสวนพักผ่อนที่เป็นของภาคเอกชนที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้าไปพักผ่อน ซึ่งมีทั้งที่ต้องเสียค่าใช้จ่ายและไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย เช่น สวนนนทบุรี สวนสีดา และสวนสามพราน เป็นต้น

สวนพักผ่อนบางแห่ง นอกจากจะมีต้นไม้พันธุ์ไม้แล้ว บางแห่งยังมีพันธุ์สัตว์ปีก สัตว์น้ำ และสัตว์ปีก ประเภทสวยงาม เพื่อเป็นการส่งเสริมให้คนได้มีจิตสำนึกรักธรรมชาติและช่วยให้มีการอนุรักษ์ธรรมชาติ เพื่อเป็นมรดกแก่สังคมต่อไป

1.7 โรงมหรสพหรือโรงละคร เป็นสถานที่สำหรับจัดการแสดง เช่น ละคร การแสดงโชว์ ภาพยนตร์และดนตรี ในปัจจุบันโรงมหรสพมีทั้งเป็นของภาครัฐและเอกชน การดำเนินการจะเป็นรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับความต้องการของชุมชนเป็นสำคัญ ตัวอย่างโรงมหรสพที่เป็น

ของทางราชการ เช่น โรงละครแห่งชาติ โรงละครหุ่นเล็ก(โจ หลุยส์) ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย โรงละครกรุงเทพ โรงละครกาดสวนแก้ว จังหวัดเชียงใหม่ เป็นต้น

1.8 สนามกีฬาและศูนย์ออกกำลังกาย เป็นสถานที่สำหรับเล่นกีฬา แข่งขันกีฬา หรือออกกำลังกายที่มีการจัดเตรียมอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกให้พร้อมสำหรับผู้มาใช้บริการ สำหรับกรณีที่เป็นสนามสำหรับแข่งขันกีฬา จำเป็นจะต้องมีสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้ชมกีฬา สนามกีฬาและศูนย์ออกกำลังกายซึ่งเป็นแหล่งนันทนาการสำหรับผู้ที่จะออกกำลังกายและเล่นกีฬาโดยตรง กับผู้ที่ต้องการชมกีฬาเพื่อเป็นการพักผ่อนหย่อนใจ สนามกีฬาจึงเป็นนันทนาการที่สามารถตอบสนองความต้องการของทั้ง 2 กลุ่มได้ในขณะเดียวกัน

สนามกีฬาและศูนย์ออกกำลังกายมีทั้งส่วนที่เป็นราชการและเอกชน ในการเข้าใช้บริการจะมีการเก็บค่าใช้จ่ายหรือไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายสำหรับสมาชิก ขึ้นอยู่กับสถานกีฬานั้นๆ ตัวอย่างที่เป็นของภาครัฐ เช่น สนามกีฬาแห่งชาติของกรมพลศึกษา สนามกีฬาห้วยหมาก และสนามกีฬาราชวังคลากีฬา สถานของการกีฬาแห่งประเทศไทย สนามกีฬาศูนย์เยาวชนกรุงเทพ(ไทย-ญี่ปุ่น) ของกรุงเทพมหานคร และสนามกีฬาศูนย์กีฬามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์รังสิต เป็นต้น

1.9 สถานที่พักผ่อน ค่ายพักแรม โรงแรมและรีสอร์ท เป็นสถานที่พักผ่อนสำหรับนักท่องเที่ยว โดยทั่วไป สถานที่พักดังกล่าว นอกจากจะมีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการพักค้างแรมแล้ว มักจะจัดบริการนันทนาการอื่นๆ ไว้ด้วย เช่น ร้านอาหาร ภัตตาคาร สถานที่ออกกำลังกาย ดนตรี เป็นต้น

1.10 สวนและฟาร์ม เป็นแหล่งนันทนาการที่ดัดแปลงการดำเนินการอาชีพการทำสวนและฟาร์มปศุสัตว์ โดยเปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าไปชมการดำเนินกิจกรรมการผลิต ผลผลิต นับเป็นกิจกรรมนันทนาการที่ได้รับความนิยมอย่างมากในปัจจุบัน เช่น การทัวร์สวนผลไม้ การชมสวนองุ่น และการผลิตไวน์ หรือการชมฟาร์มโคนมและดูอุตสาหกรรมผลผลิตของฟาร์มโคนม เป็นต้น

2. ประเภทธุรกิจหรือแหล่งนันทนาการจำแนกตามชนิดกิจกรรม ดัดแปลงจากแนวคิดของเคลลี(Kelly) ได้แบ่งประเภทนันทนาการเป็น 5 ประเภท ได้แก่

2.1 ธุรกิจนันทนาการด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ การท่องเที่ยวตามสถานที่ธรรมชาติและสถานที่ที่สนใจ เป็นต้น

2.2 ธุรกิจหรือแหล่งนันทนาการด้านการกีฬา ได้แก่ การเล่นกีฬาเพื่อสุขภาพ เพื่อการแข่งขัน รวมทั้งการชมและเชียร์กีฬา เป็นต้น

2.3 ธุรกิจหรือแหล่งนันทนาการด้านวัฒนธรรม ได้แก่ การจัดการแสดงทางวัฒนธรรมให้นักท่องเที่ยวได้ชม โดยอาจจะจัด ณ สถานที่จริง หรือสถานที่ที่จัดขึ้นสำหรับการแสดงด้านวัฒนธรรมให้นักท่องเที่ยวได้ชม

2.4 ธุรกิจหรือแหล่งนันทนาการประเภทศิลปะ ได้แก่ การแสดงผลงานด้านศิลปะ สิ่งประดิษฐ์ งานฝีมือ ดนตรี และการแสดงต่างๆ ที่จัดให้นักท่องเที่ยวได้ชม เป็นต้น

2.5 ธุรกิจหรือแหล่งนันทนาการด้านอื่นๆ ได้แก่ กิจกรรมนันทนาการอื่นๆ ที่จัดขึ้นนอกเหนือจากธุรกิจนันทนาการดังกล่าวข้างต้น เช่น ศูนย์การค้าเป็นสถานที่พักผ่อนของสังคมเมืองที่ใช้เวลาว่างในการเดินทางชมหรือซื้อสินค้า โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจร่วมกับการ

จับจ่ายซื้อของ เป็นต้น และศูนย์ออกกำลังกายที่เป็นของภาคเอกชน เช่น ศูนย์กีฬาเมืองทองธานี ศูนย์กีฬาแกรนด์สปอร์ต ศูนย์บริหารกายเวิร์ลคลับ ศูนย์บริหารกายหรือศูนย์สุขภาพที่ตั้งในโรงแรมใหญ่ๆ เป็นต้น

3. ประเภทธุรกิจหรือแหล่งนันทนาการจำแนกตามมิติ ของผู้ดำเนินการ ประเภทธุรกิจนันทนาการ จำแนกตามมิติ ของผู้ดำเนินการได้จำแนกเป็น 2 ประเภท คือ ธุรกิจนันทนาการเฉพาะกลุ่ม และธุรกิจนันทนาการเพื่อการค้าดังนี้

3.1 ธุรกิจหรือแหล่งนันทนาการเฉพาะกลุ่ม เป็นการรวมตัวของกลุ่มหรือองค์กรหรือบุคคลที่มีคุณลักษณะพื้นเพเดียวกัน เพื่อจัดตั้งกลุ่มและจัดให้มีกิจกรรมนันทนาการเพื่อให้บริการสมาชิกโดยไม่หวังผลกำไรเป็นสำคัญ แต่เป็นการจัดกิจกรรมนันทนาการขึ้นเพื่อให้สมาชิกได้พบปะสังสรรค์ ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ เป็นการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก มีลักษณะเป็นการคืนกำไรให้กับสังคม หรือเป็นการตอบแทนแก่สมาชิกของกลุ่มหรือองค์กรนั้นๆ กิจกรรมธุรกิจนันทนาการเฉพาะกลุ่มที่ดำเนินการมีหลายรูปแบบ ดังนี้

- สโมสรกีฬาและกิจกรรมกลางแจ้ง (Sport & Outdoor Club) หมายถึง ธุรกิจนันทนาการที่ภาคเอกชนจัดขึ้นเพื่อบริการแก่สมาชิกด้านกิจกรรมกีฬาและกิจกรรมกลางแจ้ง เช่น การให้บริการสนามเทนนิส สนามกอล์ฟ สถานที่ออกกำลังกายที่จัดบริการในสถานที่เอกชน เช่น หมู่บ้านหรือสถานธุรกิจที่ต้องการให้มีแหล่งนันทนาการสำหรับบุคลากรหรือสมาชิก ซึ่งอาจคิดค่าบริการที่สูงกว่าสมาชิก หรือบางแห่งก็เปิดบริการเฉพาะสมาชิกเป็นสำคัญ

- ชมรมทางสังคม (Social Club) หมายถึง การรวมกลุ่มบุคคลในสังคมที่มีความสนใจมีลักษณะวัฒนธรรมคล้ายๆ กัน มีที่อยู่อาศัยบริเวณเดียวกัน หรือมีถิ่นกำเนิดที่เดียวกัน เช่น ชมรมนักศึกษาเก่ามหาวิทยาลัย ชมรมชาวจังหวัด เป็นต้น ชมรมทางสังคมดังกล่าวอาจมีการจัดตั้งเป็นองค์กรที่เข้มแข็ง เช่น เป็นสมาคมศิษย์เก่า ซึ่งอาจมีสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวกด้านนันทนาการสำหรับบริการสมาชิก เช่น สนามกีฬา สถานที่ออกกำลังกาย สโมสร ร้านอาหาร หรือสถานที่พบปะสังสรรค์ระหว่างสมาชิก เป็นต้น

- สโมสรหรือชมรมที่มีความสนใจพิเศษ (Special Interest Club) หมายถึง การรวมตัวของบุคคลที่มีความสนใจกิจกรรมนันทนาการอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นการเฉพาะ แล้วมีการรวมตัวเป็นชมรม สโมสร แล้วมาร่วมกิจกรรมนันทนาการนั้น เช่น ในสถานศึกษาจะมีชมรมกีฬา ชมรมศิลปะการฝึกพูด ชมรมดนตรี ชมรมสะสมแสตมป์ เป็นต้น ซึ่งชมรมเหล่านี้จะมีการเข้าร่วมกิจกรรมที่มีกลุ่มสนใจให้แพร่หลายกว้างขวางออกเป็น ทั้งที่มีประโยชน์ต่อตนเอง กลุ่มหรือสังคม สำหรับค่าใช้จ่ายหรือค่าบริการกิจกรรมของชมรมอาจจะได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและภาคเอกชนหรือสมาชิกช่วยกัน แต่ลักษณะสำคัญของนันทนาการประเภทนี้จะไม่ได้มุ่งเน้นกำไรเป็นสำคัญแต่เป็นการมุ่งบริการสมาชิกที่มีความสนใจกิจกรรมที่คล้ายๆ กัน เพื่อพักผ่อนหย่อนใจและพัฒนาทักษะตามความสนใจเป็นหลัก

- ชมรมบริการสำหรับผู้ใหญ่ (Adult Service Clubs) หมายถึง กลุ่มบุคคลที่มีการรวมกลุ่มเป็นชมรมสำหรับบริการสมาชิกที่เป็นผู้ใหญ่ ได้แก่ กลุ่มนักธุรกิจ กลุ่มผู้มีอาชีพ และกลุ่มสังคม

ภายในชุมชน สมาชิกมีวัตถุประสงค์ที่จะปรับปรุงคุณภาพชีวิตภายในชุมชนหรือในกลุ่มของตนให้เหมาะสม เป็นการพบปะสังสรรค์ในกลุ่มสมาชิกต้องมีคุณสมบัติตามที่กำหนดและต้องมีการจ่ายค่าธรรมเนียมการบริการ และการให้บริการไม่ได้มุ่งหวังกำไร แต่มีรายได้จากค่าธรรมเนียม เงินบริจาค และรายได้จากการจัดกิจกรรม หรือโอกาสพิเศษต่างๆ ชมรมสำหรับบริการเฉพาะสมาชิกแล้ว บางครั้งยังขยายการบริการโอกาสนั้นแทนการให้กับชุมชนหรือผู้ด้อยโอกาสได้เป็นครั้งคราว เช่น การสนับสนุนการจัดนันทนาการให้กับเด็ก ผู้สูงอายุ ในแต่ละโอกาสที่ชมรมสามารถให้บริการได้ เป็นต้น

3.2 ธุรกิจหรือแหล่งนันทนาการเพื่อการค้า (Commercial Providers) ผู้ดำเนินการนันทนาการเพื่อการค้า เป็นการจัดกิจกรรมนันทนาการเพื่อบริการประชาชนทั่วไปโดยการเก็บค่าบริการจากผู้ใช้บริการ เป็นการจัดการในเชิงธุรกิจเพื่อหวังผลกำไรจากการลงทุน การดำเนินการธุรกิจนันทนาการเป็นโปรแกรมที่ได้รับความนิยมอย่างมากในประเทศที่เจริญแล้ว เป็นการเปิดโอกาสให้คนในสังคมได้ใช้เวลาว่างเพื่อการบันเทิง การพักผ่อนหย่อนใจ จากโปรแกรมนันทนาการที่ผู้จัดเตรียมไว้ให้ ซึ่งผู้ให้บริการจะได้รับความสะดวกสบาย แต่ต้องเสียค่าบริการแลกเปลี่ยน นันทนาการเพื่อการค้านอกจากวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้สนใจมาใช้บริการเพื่อนันทนาการโดยตรงแล้ว ยังอาจมีวัตถุประสงค์เพื่อธุรกิจหลักอื่นๆ ได้ เช่น การจัดสวนสนุกสำหรับเด็กในศูนย์การค้า เป็นการดึงดูดลูกค้าให้มาใช้บริการนันทนาการที่จัดให้แล้วยังดึงคนมาซื้อสินค้าอีกด้วย ดังนั้นนันทนาการเชิงธุรกิจมีผู้จัดจัดขึ้นอาจมีวัตถุประสงค์เพื่อผลกำไรจากโปรแกรมนันทนาการโดยตรงแล้ว ยังอาจมีวัตถุประสงค์เพื่อธุรกิจการค้าอื่น หรือเป็นการสร้างภาพพจน์ให้กับธุรกิจหลักอื่นๆ ได้

ในที่นี้จะนำเสนอประเภทธุรกิจนันทนาการเพื่อการค้าที่สำคัญๆ ดังนี้

- ธุรกิจหรือแหล่งนันทนาการเครื่องเสียงและเครื่องเล่นไฟฟ้า ธุรกิจนันทนาการเครื่องเสียงและเครื่องเล่นไฟฟ้าที่ได้รับความนิยมในขณะนี้ ได้แก่ วิดีโอเกมส์ เครื่องเล่นไฟฟ้าต่างๆ ตู้เพลงคาราโอเกะภายในห้างสรรพสินค้า ตู้ภาพสติ๊กเกอร์ ฯลฯ กิจกรรมนันทนาการเหล่านี้ส่วนใหญ่มีบริการในห้างสรรพสินค้า โรงภาพยนตร์ สโมสร เป็นต้น ธุรกิจนันทนาการประเภทเครื่องเสียงและเครื่องเล่นไฟฟ้าส่วนใหญ่มีลักษณะการให้บริการอัตโนมัติ โดยการหยอดเหรียญ หรือต้องแลกเหรียญเป็นการเฉพาะ ซึ่งได้รับความสนใจ และเป็นกิจกรรมนันทนาการที่ได้รับความนิยมอย่างมากในขณะนี้

แต่อย่างไรก็ดีเครื่องเล่นไฟฟ้าในห้างสรรพสินค้าบางอย่างมีลักษณะที่มีความรุนแรงหรือคาบเกี่ยวกับการพนัน จึงจำเป็นต้องได้รับการเอาใจใส่ในการเลือกให้บริการกับเด็กและเยาวชน ซึ่งจะต้องเน้นให้เกิดการเรียนรู้และเป็นการพักผ่อนหย่อนใจอย่างแท้จริง

- สวนสนุก (Amusement Park) เป็นสถานที่ให้บริการเครื่องผาดโผน ดินแดนสนุกสนาน เร้าใจ เกมส์เสียงไซด การแสดง รวมทั้งมีการบริการอาหารและเครื่องดื่ม สวนสนุกระดับโลกที่สำคัญ ได้แก่ Disney Land เป็นสวนสนุกที่มีสาขาทั่วโลก Universal Studio ในสหรัฐอเมริกา เป็นต้น สำหรับประเทศไทยสวนสนุกที่มีชื่อเสียง ได้แก่ โอเชียนเวิลด์ สวนสยาม ดรีมเวิลด์ในศูนย์การค้าใหญ่ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม กิจกรรมนันทนาการสวนสนุกจะมีปัญหาด้านความปลอดภัยและราคาค่าบริการที่สูง เนื่องจากต้องจ่ายค่าประกันอุบัติเหตุ รวมทั้งค่าลงทุนและการบำรุงรักษาอุปกรณ์มีค่าใช้จ่ายสูง จึงทำให้บางครั้งไม่ประสบความสำเร็จเชิงธุรกิจ ยกเว้นมีการจัดการที่ดีและได้รับความนิยมก็สามารถดำเนินต่อไปได้

- ศูนย์การค้าและภัตตาคาร(Mall and Restaurant) ปัจจุบันศูนย์การค้าเป็นแหล่งนันทนาการที่สำคัญของสังคมเมือง เพราะนอกจากประชาชนจะไปซื้อแล้ว ยังเป็นการพักผ่อนหย่อนใจ นอกเหนือจากการซื้อสินค้าภายในศูนย์การค้าปัจจุบันจะมีกิจกรรมนันทนาการที่เตรียมไว้บริการประชาชน เช่น โรงภาพยนตร์ การแสดงนิทรรศการ การประกวด การแข่งขันกีฬา การแสดงโชว์ต่างๆ ตู้เกมส์ ตู้ถ่ายสติ๊กเกอร์ คาราโอเกะ รวมทั้งมีการจัดสถานที่เป็นสวนสนุก เครื่องเล่นไฟฟ้า เครื่องเล่นเด็ก สนามเด็กเล่น เพื่อให้ผู้ใช้บริการศูนย์การค้าได้รับความบันเทิง การจับจ่ายซื้อของ เป็นแหล่งนันทนาการที่ทุกศูนย์การค้าขาดเสียมิได้ นอกจากนี้ในศูนย์การค้ายังมีร้านอาหารไว้บริการ ฉะนั้นแหล่งบันเทิงธุรกิจนันทนาการในศูนย์การค้าจึงเป็นแหล่งนันทนาการที่ให้บริการครบวงจรแก่สังคมเมืองที่สำคัญสำหรับการพักผ่อนหย่อนใจ ตัวอย่างเช่น ศูนย์การค้าเดอะมอลล์ ศูนย์การค้าเซ็นทรัล ศูนย์การค้าสยามพารากอน เป็นต้น

- สถานที่ตั้งค่ายพักแรมเอกชน(Commercial Campgrounds) การตั้งค่ายพักแรมในสถานที่เอกชนเป็นแหล่งนันทนาการที่ได้รับความนิยมในปัจจุบัน โดยภาคเอกชนเตรียมสถานที่ที่เป็นธรรมชาติที่สามารถให้บริการเป็นที่พักแรม สามารถประกอบกิจกรรมนันทนาการอื่นๆ ได้ เช่น การเดินป่า กิจกรรมทางน้ำ การศึกษาธรรมชาติ กิจกรรมผจญภัย ดนตรี ศิลปะ การศึกษานอกสถานที่ เป็นต้น

ปัจจุบันมีสถานที่เอกชนหลายแห่งจัดเตรียมสถานที่และอุปกรณ์สำหรับการตั้งค่ายพักแรมซึ่งเดิมเป็นกิจกรรมลูกเสือ ยุวกาชาด แต่ปัจจุบันได้พัฒนาเป็นค่ายนันทนาการสำหรับเยาวชน ผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ ซึ่งการจัดค่ายพักแรมในสถานที่เอกชน ผู้ใช้บริการจะต้องเสียค่าใช้จ่าย แต่จะได้รับความสะดวกสบายด้านสถานที่ ความปลอดภัย รวมทั้งสถานที่บางแห่งจะจัดผู้นำที่เชี่ยวชาญในการนำกิจกรรมนันทนาการให้ผู้รับบริการที่จะได้รับความสะดวกมากยิ่งขึ้น ซึ่งกิจกรรมการตั้งค่ายในสถานที่เอกชน ปัจจุบันได้รับความนิยม และเป็นธุรกิจที่ลงทุนไม่มากนัก เพราะอาศัยธรรมชาติ แต่ต้องมีสถานที่ที่เหมาะสม สถานที่ตั้งค่ายพักแรมของเอกชนที่มีชื่อเสียงได้แก่ จังหวัดกาญจนบุรี ชลบุรี เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ นครราชสีมา เป็นต้น

- การเดินทางท่องเที่ยวและทัศนศึกษา(Travel&Tourism) การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมการให้บริการที่ใหญ่และมีรายได้สูง โดยลงทุนน้อย การเดินทางท่องเที่ยวในปัจจุบันอาจจะเตรียมการเดินทางเอง หรือซื้อบริการจากเอกชนเป็นผู้จัดการให้ ซึ่งจะได้รับความสะดวกสบายเพราะมีความเชี่ยวชาญ แต่จะต้องเสียค่าบริการแลกเปลี่ยน การท่องเที่ยวเป็นธุรกิจนันทนาการที่สำคัญ เป็นอุตสาหกรรมหลักที่นำรายได้เข้าประเทศ กระจายความเจริญสู่ภูมิภาค เป็นการสร้างงาน รวมทั้งแก้ปัญหาการย้ายเข้าสู่เมืองของประชาชน ในการปฏิรูประบบราชการของไทยได้ให้ความสำคัญแก่การท่องเที่ยว โดยถือเป็นกลุ่มงานเชิงเศรษฐกิจ จึงได้ยกฐานะให้เป็นกระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา เพื่อให้มีการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างจริงจังในอนาคต ตัวอย่างเช่น การท่องเที่ยวในชนบท(Rural Tourism) เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวต้องการสัมผัสชีวิตและความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่น เพื่อศึกษาการดำเนินชีวิต ความเป็นอยู่ ตลอดจนอาชีพของคนในชนบทรวมทั้งประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นนั้นๆ รวมทั้งการท่องเที่ยวในชนบทที่มีความเป็นธรรมชาติ ได้สัมผัสกับลำธาร ภูเขา ป่าไม้และอากาศบริสุทธิ์หรือการใช้เวลาว่างเข้าร่วมกิจกรรมกีฬาผจญภัย เช่น ขี่ม้าพายเรือ ปีนเขา เป็นต้น

การท่องเที่ยวในชนบทยังรวมถึงการเยี่ยมชมฟาร์มปศุสัตว์ การเพาะปลูก การเที่ยวชมสวนผลไม้และผลิตผลการเกษตรอื่น เป็นการเข้าชมกรรมวิธีการเพาะปลูกผลผลิต การแปรรูปผลผลิตต่างๆ ทางการเกษตร ซึ่งมีทั้งการจัดการท่องเที่ยวแบบไปกลับและการเปิดเป็นแหล่งที่พักให้นักท่องเที่ยวได้พักค้างคืนในแหล่งท่องเที่ยวในชนบท ตัวอย่างเช่น การท่องเที่ยวชมสวนผลไม้ในภาคตะวันออก มีจังหวัดจันทบุรี ระยอง ที่ให้นักท่องเที่ยวเข้าชมสวนผลไม้ โดยได้จัดที่พักเป็นรีสอร์ทที่อยู่ในสวนผลไม้ นักท่องเที่ยวสามารถเก็บผลไม้รับประทานได้ โดยเสียค่าบริการ ซึ่งได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวในปัจจุบัน

นอกจากนี้ การท่องเที่ยวในชนบทบางแห่งยังมีการดัดแปลงหรือจัดสิ่งแวดลอมเป็นบรรยากาศสมัยโบราณที่แสดงถึงวิถีชีวิตของคนในชนบทให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสประเพณีวัฒนธรรมของชนบทนั้น ซึ่งบางครั้งจะมีการจัดการให้นักท่องเที่ยวได้พักในบ้านหรือที่พักในชนบทนั้นร่วมกับคนในชนบท โดยจัดสิ่งอำนวยความสะดวกตามที่ปรารถนาร่วมกับชาวบ้านและเก็บค่าบริการ รวมทั้งการขายของที่ระลึกและการขายผลผลิตในชนบท โดยเฉพาะในปัจจุบันสามารถผสมผสานการท่องเที่ยวในชนบทบูรณาการกับโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ตามนโยบายของรัฐบาลได้

การเติบโตของการท่องเที่ยวในชนบทกำลังได้รับการส่งเสริมทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ เพราะการที่นักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมท่องเที่ยวในชนบท นอกจากจะเป็นการเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่นชนบทแล้ว ยังเป็นการเพิ่มโอกาสทางนันทนาการและการสร้างงานสำหรับคนในท้องถิ่นอีกด้วย

4. ประเภทธุรกิจหรือแหล่งนันทนาการจำแนกตามประเภทธุรกิจ ดัดแปลงจากราณี อธิชัยกุล ได้แบ่งประเภทธุรกิจหรือแหล่งนันทนาการ ตามประเภทธุรกิจเป็น 3 ประเภท ดังนี้

4.1 ธุรกิจสวนสนุก(Amusement and Theme Park)

- สวนสนุก(Amusement Park) หมายถึง สถานที่ที่สร้างขึ้นเพื่อให้ บริการด้านความบันเทิงสนุกสนานเพลิดเพลิน ประกอบด้วย เครื่องเล่น เกมส์ การละเล่นต่างๆ สำหรับนักท่องเที่ยวหรือประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งมักมีอาหารและเครื่องดื่มแบบจานด่วน(Fast Foods) และราคาไม่แพงไว้บริการ สวนสนุกที่ได้รับความนิยมและเป็นที่รู้จัก เช่น สวนสนุกโคนี ไอแลนด์(Coney Island) ในเมืองนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา สวนทิวาลี(Tivoli Gardens) ในเมืองโคเปนเฮเกน ประเทศเดนมาร์ก สวนสนุกพราเตอร์(Prater) ในเมืองเวียนนา ประเทศออสเตรีย เป็นต้น

- สวนสนุกรูปแบบเฉพาะ(Theme Park) เป็นการสร้างสวนสนุกจากแนวคิดที่น่าสนใจเรื่องใดเรื่องหนึ่ง และเป็นสวนสนุกที่เปรียบเสมือนแหล่งท่องเที่ยวในตัวเอง เนื่องจากจะมีกิจกรรมบันเทิงด้านต่างๆ อาหารและเครื่องดื่มหลายประเภท หลายระดับ มีบรรยากาศของตัวเองที่แตกต่างจากโลกภายนอกโดยสิ้นเชิง

4.2 ธุรกิจหรือแหล่งบันเทิง(Entertainment) หมายถึง สถานบันเทิงยามค่ำคืน เช่น ไนท์คลับ คาเฟ่ บาร์ ดิสโก้เทค ผับและคาสิโน(Casino) รวมทั้งโรงภาพยนตร์และโรงละคร สถานบริการเหล่านี้ไม่ได้ให้บริการเฉพาะนักท่องเที่ยว แต่รายได้จำนวนมากจากนักท่องเที่ยว นอกจากโรงแรมที่พักต่างๆ ยังมีบริการด้านความบันเทิงให้แก่ลูกค้า เช่น การจัดให้มีดนตรีในเลาจน์ ห้องอาหาร หรือห้องล็อบบี้ เป็นต้น

สำหรับการเล่นการพนันในคาสิโนนับเป็นธุรกิจที่ถูกกฎหมายในหลายประเทศ อาทิ ประเทศอังกฤษ ประเทศโมนาโก หมู่เกาะคาริบเบียนในประเทศสหรัฐอเมริกา เช่น เมืองลาสเวกัส และ แอตแลนติกซิตี นอกจากนี้เรือสำราญยังมีให้บริการด้านคาสิโนด้วยเช่นกัน ในประเทศสหรัฐอเมริกา มักจะมีคาสิโนในโรงแรมเครือ เช่น โรงแรมฮิลตันไฮเทคเป็นเจ้าของ แต่ในบางประเทศรัฐบาลเป็นเจ้าของ เช่น เรือสำราญของบริษัทโซโคลัมเบียในประเทศแคนาดาเป็นต้น

การจัดการแสดงบนเวที (Performing Art) ในโรงละคร เช่น ละครเวที ละครร้อง บัลเลต์ โอเปร่า คอนเสิร์ต นับเป็นธุรกิจบันเทิงที่มีความเป็นมายาวนาน และยังคงได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยว แหล่งธุรกิจบันเทิงประเภทการแสดงบนเวทีที่มีชื่อเสียง ได้แก่ ธุรกิจบันเทิงบนถนน บรอดเวย์ ในเมืองนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา บริเวณโซโฮ ในเมืองลอนดอน ประเทศอังกฤษ ซิดนีย์โอเปร่าเฮาส์ ในประเทศออสเตรเลีย หรือการแสดงละครเวที ณ โรงละครกรุงเทพฯ เป็นต้น

4.3 ธุรกิจหรือแหล่งการกีฬาเพื่อการท่องเที่ยว เป็นการตอบสนองความต้องการด้านการกีฬาของนักท่องเที่ยว ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับกีฬาใน 2 ลักษณะ คือ การเข้าร่วมกิจกรรมกีฬาเพื่อเล่นกีฬาเพื่อเล่นหรือออกกำลังกาย หรือปฏิบัติหน้าที่ที่เกี่ยวกับการกีฬาโดยตรงกับผู้ชมหรือเชียร์กีฬา ซึ่งกิจกรรมการกีฬาเป็นกิจกรรมที่ได้รับความนิยมและก่อให้เกิดรายได้ต่อธุรกิจต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น โรงแรม ที่พัก ภัตตาคาร ร้านอาหาร การขนส่ง การเดินทาง รวมทั้งบริษัทที่จัดบริการสำหรับการชมกีฬา

นอกเหนือจากธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่กล่าวมาข้างต้น ยังมีอีกหลายธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว โดยยากที่จะกล่าวได้หมด ตัวอย่างได้แก่ ธุรกิจประกันภัย ธุรกิจเกี่ยวกับการทำธุรกรรมทางการเงินการธนาคาร ธุรกิจการขนส่งสิ่งของหีบห่อพัสดุภัณฑ์ ธุรกิจปั้มน้ำมัน ธุรกิจร้านคอมพิวเตอร์ออนไลน์ ธุรกิจบริการเกี่ยวกับการเดินทางและการท่องเที่ยวเช่น ธุรกิจสำรองตั๋ว บริษัทดำน้ำ ปีนหน้าผา จนกระทั่งธุรกิจขนาดย่อมที่พ่อค้าแม่ค้าหาบเร่ นำของมาขายริมทาง ฯลฯ เนื่องจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ใหญ่มาก จึงเป็นอุตสาหกรรมที่เข้าไปมีบทบาทเกี่ยวข้องกับความสำเร็จของธุรกิจต่างๆ และเกี่ยวข้องกับผู้คนมากมายหลากหลายอาชีพนั่นเอง